

Edebiyat

Aşıkların Sırrı

Sadık Yalsızuçanlar

Aşıkların Sırrı

Aşıkların Sırrı

Copyright © Nasihat Yayınları 2007

Bu kitaptaki metin ve resimlerin, tamamının veya bir kısmının, kitabı yayımlayan işletmenin önceden yazılı izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılması ve depolanması yasaktır.

Yayın Numarası: 14

ISBN:

Baskı

Poyraz Ofset / Ankara Tel: 0 312 384 19 42

Haziran - 2007

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Vakfı

Visan İktisadi İşletmesi

Zaviye Mahallesi Hacı Hulûsi Efendi Cad. No:71 (44700) Darende / MALATYA

Tel:(422) 615 15 00 - 615 28 95 Fax:(422) 615 28 79

www.nasihatyayinlari.com - yayin@nasihatyayinlari.com

Dîvân-ı Hulûsî-i Darende'ye İlişkin Yazılar

Aşıkların Sırrı

Sadık Yalsızuçanlar

Haziran 2007
Ankara

Sadık YALSIZUÇANLAR

1962 yılında Malatya'da doğdu. İlkokulu burada okudu. Ortaöğrenimini Dört Yol'da tamamladı. Hacettepe Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi (1983). Bir süre yayıncılık ve öğretmenlik yaptı. Daha sonra TRT'ye yapımcı olarak geçti. Çeşitli belgesel filmler hazırladı. Deneme, araştırma, roman, senaryo gibi türlerde de dolaşmasına karşın öyküde yoğunlaştı. Rüya Sineması adlı teorik çalışmasıyla sinema düşüncesine katkıda bulundu. İletişim sorunlarına ilişkin yazdı. Bazıları yabancı dillere de çevrilen kitapları şunlardır: Şehirleri Süsleyen Yolcu, Gerçeği İnciten Papağan, Güzeran, Kuş Uykusu, Halvet Der Encümen, Öyküler Kitabı, Sırlı Tuğlalar, Geçen Gün Ömürdendir, Yakaza, Düşkırığı, Unsuru'l-Belağat'a İlişkin Notlar, Televizyon ve Kutsal, Al Aşkını Ver Beni, Hiç, Gezgin, Ayan Beyan, Cam ve Elmas, Şey.

yucanlar@yahoo.com
www.sadikyalsizucanlar.net

İÇİNDEKİLER

Şam'dan Darende'ye.....	3
'Bu Hoşgör Armağanımdır'	7
'Cihanın Zübdesi', Vaktin Oğlu.....	16
'Devran-ı Resulullah'	22
'Ne Bilsin Dert Zevkin Derde Derman Olmamış Gönlüm'	30
Aşıkların Sırrı	36
Umut İle Korku Arasında	42
Varlığın Aşkı/Aşkın Varlığı.....	47
'Can Tende Emanettir'	55
'Gözden Hayali Gitse Dilden Fırakı Gitmez'	63
'Gezip Sahraları Divanen Olsam'	69
Yokluk Evi.....	75
'Seni Divane Yazarlar'	84
Huzurda	91
Oruçla Arınma.....	101
Mektubat-ı Hulûsi Darende'î'den 16. Mektup	106
Yesi'den Gelen Gül Kokusu : Hacı Bektaş-ı Veli	109
Varlık Müslimdir	115
Dünyanın Orta Yeri	122
Osman Hulûsi Efendi Külliyyatı	128
'Gül Kokusu'nda Bir Roman.....	133
'Darende'nin Kalbindeki İrfan	
Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi (k.s).....	137
Maveraünnehir Nereye Dökülür?.....	142
'Aşk İlahî Güzelliklerin Seyridir'	146

Önsöz

*“Firkatınla kan döken ancak ki Hulûsî değil
Devr edip döndükçe bu devr ü zamân ağlar sana”*

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi

Şam'dan Darendeye

Mekke... Arzın kalbi. Varlığın ikamet ettiği şehir. Efendimiz'in kutlu bedenini ağırlayan onurlu kent. Kur'an'daki adıyla Bekke. Tüm kutsal metinlerde söz edilen kutlu belde. Dünyanın kalbi ve gözbebeği. Hep O'na yönelir gönüller ve bedenler. Kudüs'ten sonraki kıblemiz, yönümüz. Hz. İbrahim Efendimizin sevgili eşi Hacer ve oğlu İsmail'in çevresinde kurulan yarımada'nın Kızıldeniz kıyılarına yakın şehri. Efendimiz burada dünyayı onurlandırdı. Aziz Kur'an, burada Efendimiz'in kalbine inmeye başladı. Nihayet 630'da müminlere yurt oldu. Kainatın gözbebeği Veda Hutbesi'ni burada irad etti.

Şimdi her yıl onbinlerce teslim olmuş oraya akın ediyor ve kalbinin çevresinde döner gibi tavafa koşuyor. Mekke... erdem kenti... Hakikatın, nurun, aydınlığın şehri. Emin belde, güvenilir kent. Kutlu toprak, aziz yurt.

Şam... Damascus, Dimeşk, uzun zamanların kenti... Emevi Camii'nin, İslâm tarihi, modern zamanlar tarihi açısından kritik

bir mescide ev sahipliği yapan şehir. Aziz belde, kutlu kent... Doğu'nun ve Batı'nın en büyük bilgesinin aziz bedenini ağırlayan, Şeyhü'l-Ekber Muhyiddin İbn Arabî'ye ev sahipliği yapan kutlu belde... Mesih'in ineceği yer, Mehdi'ye, hidayet vesilesine mekan olacağı varsayılan mekan... İsa (a.s)'nın getirdiği sırların şehri. Muhammed (sav)'in nurunun parıldadığı şehir. Büyük bilge, 'sin şin'a girince kabrim belirecek' demişti. Yavuz Selim onurlandırınca Şam'ı "En Büyük Şeyh"ın mekanını buldu. Ve ne kadar Füsüs şarihi varsa İstanbul'a getirtti. Kendisi de şerh yapacak kadar okumuştur Bilge'yi. O zamanlar, bugün manevî bir çöle dönüşmüş olan dünyanın nuru vardı, yönetici alimdi, irfan ehliydi, dervişti. Şam'a girince bilgelerin bedenleri üzerinde gezindiğini hissediyordu. Kardeşinin mübarek başı bedeninden ayrılınca acıyla kendinden geçen güzel Zeynep (r.ah)'le şerefleşmiş belde... Hz. Ali (r.a)'nin, Allah'ın Arslanı'nın aziz oğlu, Muhammed (sav)'in torunu Hüseyin (r.a)'in kutlu başı sende mi? Aziz şehir sende mi? Peygamber (sav)'in amcasının oğlu, Hz. Ali'nin ağabeyi, büyük sancaktar, aziz bilgeyi koynunda saklayan sırlı belde... Efendimiz'in, Bilal'in şin'i, Allah katında şin'dır' buyurduğu Bilal-i Habeşî'yi uyutan şehir... Kutlu kent...

Bağdat... Ey Darusselam... Emniyet ve adaletin şehri. Eski medeniyetlerin Babilonia şehri yakınlarında kurulan, bir adı da Darüsselâm olan Bağdat, kutlu kent... Abbasiler zamanında iki buçuk milyon nüfusu ile İslâm Devleti'nin başkenti olan şehir, 1058 yılından sonra Selçuklu sultanlarının uğrak yeri olan belde... Osmanlı'nın gözbebeği... Yolların büyük bilgesi Abdulkadir Geylanî'nin şehri... Şahlar Şahı'nın, Sultanlar Sultanı'nın iklimi.. Aziz yurt, Bağdat... İmam-ı Azam Ebû Hanîfe'nin kutlu adımlarının değdiği ulu şehir...

Ma'ruf El Kerhi'yle soluklanmış vatan...Musa Kazım'la onurlanmış, Sühreverdi'yle aydınlanmış belde... İmam Ebu Yusuf 'la bilgilenmiş, Mustansiriye Medresesi'yle sevinmiş aziz yurt... 'Muhteşem Süleyman'ın, Geylani'nin aziz hatırasına külliye yaptırdığı ve bu şuurun aziz kıldığı şehir...Bağdat...Abdulhamid'in gözağrısı... Gözü dönmüş barbarların yangın yerine çevirdiği mustarip belde...

Ve Kudüs... Kutsal belde... "Kulunu, kendisine birtakım ayetlerimizi göstermek için bir gece Mescid-i Haram'dan çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksa'ya yürütenin şanı pek yücedir" sırrına ermiş mübarek şehir... İlk kible, ilk yön... İlk kutup, ilk merkez... Kudüs... Burak'ın adımladığı aziz toprak...Kainatın nurunun bastığı toprak...Yükselişin başladığı ilk basamak...İlk menzil, ilk uğrak... Ey Burak duvarı, ey Beytü'l-Makdis... Ey Süleyman'ın (as) inşa ettiği aziz mabed... Kudüs, ıstırapla yıkanmış şehir... Rahmet yağmurlarıyla onarılmış belde... Ey Allah'ın en çok sevdiği suyun, mazlumların gözyaşının suladığı toprak... Kudüs, kutlu şehir, aziz yurt... Ey Mescid-i Aksa... Ey Kudüs-i Şerif... Osmanlı'nın Şerefli şehri...

Ve Darendede... Buhara'nın dünyaya Muhammedi kokular saçtığı güllerinden bir gülü, Somuncu Baba'nın şehri. Aziz Sultan'ın mekanı... Malatya'nın kalbi, arzın onurlu mekanı, ey Darendede-i Şerif, ey onurlu, aziz kent, ulu belde, kutlu şehir... Ahmed Yesevi'nin, Hacı Bektaş-ı Veli'nin, Hemedani'nin, Nakşibend'in, Geylani'nin, İbn Arabi'nin soluğunun estiği ulu belde... Darendede... Harakani'nin kokusuyla yıkanmış şehir... Şeyh Hamid-i Veli'nin kenti... Sultanlar Sultanı Es-Seyyid Osman Hulûsi

Efendi'nin aziz toprağı... Sendeki iklim Mekke'den esen rüzgarla ısınır, Şam'dan gelen kokularla tüter, Bağdat'tan gelen hikmetle sulanır, tarihin Kudüs'ün tarihi kadar eskidir... Fütüvvetin, nefsinden çok başkasını öncelemenin aziz hatırası... Darende-yi Şerif, Osman Hulûsi Efendi'nin acısı, anısı, hikmeti, sırrı, ilmi, irfanı, nefesi, vakfiyesi, tasadduku, çabası, gözünün nuru... Ey Türkiye'nin çekim kutbu, aziz şehir, Darende-yi Şerif...

'Bu Hoş gör Armağandır'

'Aşka Dair' başlıklı bir belgesel yapım için altı aydır yollardayız. İnsanoğlunun iki temel gerçeğinden biri, ölüm ve aşktan ikincisine ilişkin deyim yerindeyse bir görsel televvün yapmak üzere önce, Selçuk şehirlerinden, 'ölümü yaşayan kent' Ahlat'taydık. Kadim zamanlarda Botan olarak adlandırılan ve bugünkü Cizre civarında geçen bir aşk öyküsünün Mem u Zin'in peşindeydik. Tatvan'dan bir medreseli, Molla Ahmed Efendinin anlatımından kaydettik hikayeyi. Kayıt yeri olarak bir Selçuk camiini seçtik. Ulucami idi adı. Metruk hatta virane bir haldeydi. Onun verdiği yetimane hüznü, Molla Ahmed'in sıcaklığı ve Mem u Zin'in aşıkane rüzgarı biraz olsun dağıttı. Bir aşk kenti, aşklı insanlar şehri Ahlat'ta, Tatvanlı bir grup cefakâr gençle birlikte hikayenin çeşitli dramatik mizansenlerini, görüntülerini çektik. Yedi gün boyunca Ahlat'ın manevî değerini taşıyan insanlarla beraber olduk. Van gölünün büyüleyici güzelliğinin kıyısı boyunca, bu esrarlı belde feyizli ve bereketli saatler, günler geçirdik. Henüz işimiz bitmemiş, gezimiz tükenmemişti. Yolculuğumuz bu kez, bir zamanlar

İbn Arabi'nin ve Niyazi Mısri'nin şereflendirdiği Malatya'nın bir ilçesine düştü. Yedi gün yorucu bir çalışmadan sonra düştük Darende'nin manevivat erlerinin arasına.

Somuncu Baba, çocukluğumdan beri, kalbimde dolaşan bir isim olageldi. Kendisine ilişkin herhangi bir bilgiye sahip değildim ama içimde dipdiri yaşıyordu.

Kimdi, nereden gelip nerelere uğramış, neler bırakıp gitmişti, bilmiyordum. Bildiğim bir şey vardı, aşk ve irfan vadisinin yıldızlarındandı.

Darende'de bizi inanılmaz bir sıcaklık ve içtenlikle karşılayan ve alınlarında secde ışıltıları, yüreklerinde ihlas lemaları parlayan dostlar sayesinde hem Somuncu Baba ile tanıştık hem de Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi'yle.

Tanıştık diyorum ya, bu daha çok bir tanıma başlangıcı idi.

Biz İslâm semasının bu yıldızlarına ilişkin kimi belge, bilgi ve dökümanlara kavuştuk. Onların nurani yolundan yürüyen dostlarla hemhal olduk.

Ama onların ruhaniyeti bizi bildi mi, tanıdı mı, gördü mü, Allahuallem.

Bir ara, bakmam için verilen Divan-ı Hulûsi-i Darende'yi, bir külçe altın gibi koynuma aldım ve vermedim.

Adeta gasbettim dostlardan.

Musa hocam, bir nebze bedeli olarak, okuyup izlenimlerimi yazmamı istediğinde hem yüreğim pır pır etti hem de bunca işgüç

arasında yeni bir mükellefiyet olarak sırtıma alıp döndüm. Bu sorumlulukla ve büyük bir iştiaqla Divan'ı açabildim nihayet. Açtım ya bir gömüyle karşılaştım.

Merhum Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi (Ayşe Şasa'nın kullakları çınlasın, Allah dostlarına ölü denmez diyordu, onların manevî 'tasarruf'ları sürer, ihtiyaç duyduğumuzda ruhları gelir) de Yunus Emre, Niyazi-i Mısri, Hacı Bayram-ı Veli gibi (ki Anadolunun İslamlaşmasında önemli bir rolü olan Somuncu baba gibi erenlerden) Tekke-Tasavvuf edebiyatımızın yüzyılımızda gür ve bereketli bir pınarı olarak sürekli ab-ı hayat akıtıyor.

Tekke edebiyatıyla Divan şiiri arasında bir dil ve imge evrenine sahip olan Hulûsi Efendi'nin hem klasik gazel, kaside, rubai vs. gibi şiirleri var hem de Niyazi-i Mısri'nin nefeslerini, Pir Sultan'ın devriyyelerini ve Yunus'un aşıkane ilahilerini hatırlatan ve oldukça sade bir söyleyişe sahip manzumeleri. Onları okudukça, eski çağlarda yaşamış olan arif-i billahların aramızda dolaştığını hissediyoruz. Tasavvufun yani dinin batını boyutunun hemen tüm ıstılah ve imgelerini bulabiliyoruz Hulûsi Efendi'nin şiirlerinde. Klasik şiirimizin mazmunlarının tamamına rastlayabiliyoruz. Bazen aşkın hadd-i kenarı olmayan bir bahr-ı umman olduğunu anlıyoruz, bazen de 'cennet cennet dedikleri/birkaç köşkle birkaç huri/isteyene ver anları/bana seni gerek seni' diyen Yunus'un derdini. Aynı dertle dertlenmiş Hulûsi Efendi. Onun da derdi ne yar ne ağyar, o da ne cennetü'l-firdevsi istiyor ne de huri ile gılmanı. O da Zati varlığın iştiaqla yanıp tutuşuyor. Onda da o sonugelmez aşkın çığlıkları sükuta dönüşüyor. Hulûsi Efendi'nin şiirlerini okudukça, Hazret-i Mevlâna'nın, 'üzüm sarhoşluğu değil benim sarhoşluğum/benim sarhoşluğumun sonu yok' sözü-

nün sırrına eriyoruz. O da o sırların sırrını, o gaybların gaybını arıyor. Onun nefesiyle nefesleniyor, ruhuyla onu kuşatıyor. Cahit Zarifoğlu bir dizesinde, Allah'ı kuşanmaktan söz eder. Osman Hulûsi Efendi de ruhuyla Allah'ı kuşatmaktan söz ediyor. Bu, kuşkusuz Allah'ın Rahman ismiyle arşı kuşatmasından kinayedir. Rahmetinin herşeyi muhit olduğu Yüce Rabbinde erimek ve yok olmak. Hiç'e ulaşmak. Böylece hep'e ulaşmak. Osman Hulûsi Efendi'nin yüreği, aşk ateşinde fokur fokur kaynıyor adeta. Cezbelerin en tatlısıyla, yangınların en halavetlisiyle, melamiliğin en güzeliyle konuşuyor, dilinden dürr dökülüyor, inci saçılıyor. Söz budur. Kalam yani logos budur. Allah'ın, Hazret-i Meryem'in temiz ruhuna üflediği o tertemiz kelimenin kokusu esiyor Hulûsi Efendi'nin şiirlerinde.

Nideyim alemi, diyor, alemde hayranın olaydım ey sevgili, diyor. Ademi nideydim, ademde kurbanın olaydım ey yar, diyor. Bu varlıktan da yokluktan da geçiştir. Fenafillahtır. Nideyim huri gılmanı, nideyim bağ-ı Rıdvani, cennet bahçelerini diyor, nideydim başka seyranı, sana seyran olayım ey sevgili, diyor. Burada İbn Arabi'nin Fütuhât'ın Aşk babında anlattığı, nereye baksam seni görüyorum, gözlerime başka hiçbir hayal giremiyor, seninle dopdoluyum dizelerini hatırlıyoruz. Şöhreti şanı, bahtı açıklığı, ikbali, serveti istemiyor Hazret, hatta ayı güneşi dilemiyor, sadece Sevgili'ye konuk olmak istiyor : 'sana mihman olaydım yar'

Burada da Neşati'nin gazeline götürüyor bizi : 'Olamaz bir hanede mihman mihman üstüne'

Sonra soruyor garip bülbüle : Gül bahçesinde bu çığlığın niye? Neden böyle figandasın, ah u efgan içindesin? Üstelik gülle berabersin, sürekli onunlasın hâlâ bu ağlayış neden? diye soru-

yor. Soruları bitmiyor. Biter mi hiç? Aşk ateşiyle yanıp yakılanın sözleri tükenir mi? Dervişlerin sohbetinden Muhammed kokusu gelirmiş, Osman Hulûsi Efendi'nin şiirlerinden de hem O'nun hem de O'nun Rabbinin nefhası esiyor. Yıllar öncesine uzanıyor zihnim. Erzurum'da yine bir belgesel programın çekimlerin de tanıştım Salih Babayı. Divan'ını edinmiştim ve öyküsünü dinlemiştim. Merhum şiire pek düşkün ve hevesliymiş. Ama hem ümmi hem de edebiyata uzak olduğundan hasretlenir durmuş. Bir gün şeyhinin huzurunda dileğini dile getirmiş. O da, 'söyle Salih' demiş. Bunun üzerine Salih babanın kırk gün boyunca sürekli şiirler söylediği rivayet ediliyor. Sonra bir gün Şeyh Efendi, 'sus Salih' demiş ve adeta şiir bıçak gibi kesilmiş. Artık tek dize söyleyemez olmuş. İşte bu ilham sürecinde söylediklerini toplamışlar, Salih Baba Divanı ortaya çıkmış.

Eskiler, 'dert ağlatır/aşk söyletirmiş' derler.

Bu kelimayı kibarin sırrını şimdi daha iyi anladığımı sanıyorum. Kalbinde aşkı, gönlünde hicranı olmayan söyleyemez. Söylese de Yunus'un dediği gibi bir sözü şerh eyleyemez. Aşk olunca dilinden cevher dökülür ve dertlilere derman olur sözü.

İşte Hulûsi Efendi'nin de manzumelerini okuduğumuzda, içimizdeki bir derde merhem sürüyor adeta.

'Ey gaflet oduna yanan/gafil ömür geçti gider/bu yokluğu baki sanan/gafil ömür geçti gider' derken, aldanarak varlığa yanmamak gerektiğini hatırlatır. Yunus'un ne varlığa sevinirim/ne yokluğa yerinirim' dizelerini çağrıştıran bu ilahisinde sonra şöyle der: 'Aldanıp vara yandığın/mağrur olup dayandığın/baki kalacak sandığın/gafil ömür geçti gider'

Böyle değil midir gerçekten? Ebedi sandığımız bu hayat, eskilerin ifadesiyle 'tarfetü'l-ayn'da olup bitmez mi? Bir de bakarız masal olmuşuz.

Bir vardık bir yok olmuşuz. Hayat bir rüzigar gibi önüne kattığı sürükler ve bir resm-i geçit gibi bu dünyadan geçip gideriz.

Hulûsi Efendi ilahisinde, yaşamın gafletle değil teyakkuz içinde geçmesini diler alttan alta.

Ehl-i gafleti uyandır.

Sonra Niyazi-i Mısri gibi, varlık gamından geçmekten söz eder:

*'Akıl gider ar olur
Varı tarumar olur
Varlık gamından geçer
Gönül yara yar olur'*

Bediüzzaman'ın ruhi bir inkılap geçirerek Eski Said'den Yeni Said'e geçtiği manevî dönüşüm esnasında yanından hiç ayırmadığı anlaşılan Niyazi-i Mısri divanından ricalarında alıntıladığı dizeye burada da rastlarız: 'Varlık gamından geçip/Dünya gamından geçip'

Peki aşk eri nerededir? Seferdedir kuşkusuz. Çünkü insan bir yolcudur. Ruhlar aleminden, ana rahminden, dünyadan, kabirden, berzahtan geçen ve cennet veya cehenneme giden, ebedü'l-abad'da yolculuğu sonsuzca süren bir yolcudur. Peki sürekli seferde olan aşk erinin dilinde ne olmalı? Osman Hulûsi Efendi'ye göre, Dost olmalı. Yani Hu Hu diye çağırdığı Dost. O. Varlığın varoluşunu muhtaç olduğu Varların Varı. Vücudu kendinden

olan, ezeli ve ebedi sıfatlara sahip, binbir güzel ismiyle kainatta her an mütecellî olan Zat-ı Zülcelal. Sürekli onu anmalı. Allah zikri zikirlerin en yücesi, en güzeldir. Peki Yar'ın yolunda ne yapmalı aşk eri?

Cevabını Hulûsi Efendi'nin Divan'ından dinleyelim:

*'Verince can u seri
Gönül yara yar olur'*

O'na itaat eden zindanlarda dahi olsa saraylardadır, O'nu tanımayan ve itaat etmeyen saraylarda dahi olsa zindandadır, bedbahttır.

Peki nedir aşkın halleri, aşğın nitelikleri?

*'Aşık aç susuz gerek/her dem uykusuz gerek/gamsız kaygusuz
gerek/gönül yara yar olur'*

Yine O'ndan dinleyelim:

*'Aşık olan post olur
Mevla ile dost olur
Gece gündüz mest olur
Gönül yara yar olur'*

Cenab-ı Hakk'ın Samedaniyyetine ayna olan gönül yani kalp, O'nun aşkıyla gece gündüz sarhoş olunca işte o zaman Dost'un dostluğunu kazanmıştır.

O'nun dostluğunu kazanan da her şeyi kazanmıştır.

Dost istersen Allah yeter, diyen bu yüzden doğru söylemiştir.

Varlığın Sahibi'ne intisap eden, varoluş imkanları ve özgürlüğü bakımından sınırsız bir alana geçer.

O'na boyun eğen, kimsenin kölesi olmaz. Gerçek özgürlük, Allah'a kulluktan ve itaattan geçer.

Osman Hulûsi Efendi'nin Divanı gerçekten kıyasız bir deniz.

Ona dalan kendi dalgıçlık hünerince ve kabiliyetince istifade edecek, feyizlenecektir.

Lakin, Divan üzerinde ciddi bir tedkik ve bir tür tahlil çalışması yapıldığında görülecektir ki, bu şiirler hem manevî bir tecrübenin tanığı olarak doğmuştur hem de manevî geleneğin mazmunlarını içermektedir.

Ne ki bir hususu işaret etmeden geçemeyeceğim: Osman Hulûsi Efendi'nin manzumelerinde dil ve anlatımda ilk kez okuyana olağandışı gelebilecek özgün bir nitelik var. Bu tıpkı, Hazret-i Mevlâna'nın durumuna benziyor.

Sufilerin sözleri böylesi derbederliklerle doludur.

Hazret-i Mevlâna'nın şiirlerini kendi çağında yadırgayanlar olmuştur.

Bu, O'ndaki yüksek aşkla söylenmiş, sade, kendine özgü ve tümüyle melamet neşvesi taşıyan bir şiirdir. Osman Hulûsi Efendi'de de böylesi bir eda bulmak mümkün.

Bu, genelgeçer edebi havanın ve kalıplaşmış şiir tarzının dışına taşan bir söyleyiş biçimi.

Bundan aşk ve irfanın bir dervişin gönlünde hangi rüzgarlar estirdiğini gösteren ve bir seyr ü süluku işaretleyen bir ifade biçimi.

Bu yüzden yer yer alışılmadık söyleyişler, safiyeyi kafiyeyle feda etmeyen ve 'lafızperestlik'ten uzak bir dil karşımıza çıkar.

O'nun aşıkane bir deyişle ayrılıyorum:

*'Dediler nendir o dilber
Dedim bu tende canımdır
Dediler tende can amma
Niçin can ten nişanımdır
Bu ey yar bir dem-i mahzun
Bu hoş gör armağanımdır'*

‘Cihanın Zübdesi’, Vaktin Oğlu

İnsan hali üzre imiş.

Vaktin oğlu tabiri, insanın, içinde bulunduğu manevî halin ürünü olduğunu ima eder.

Kamil insan, zaman ve mekanı da temsil eder.

Zamanın sahibi (sahibüzzaman) denmesi bu sırdandır.

Zaman, kürevidir.

Kozmik devirlere ilişkin kitabında Guenon, zamanın kozmik hakikatini ayrıntılı biçimde anlatır.

Zaman, kronolojik, lineer değildir, zamanın gerçeği, dairenin başlangıcından yine aynı yere doğru dairevi/kürevi dönüşü ve başlangıçla sonun birleşmesiyle belirir.

Yetkin insan (insan-ı kamil), zaman ve mekanın tedbiriyle yükümlüdür.

Onda iki dünyanın esinliği tecelli eder.

Allah ism-i camii, kamil insanda mütecellidir ve zamanla ebediyetin keşiştiği anlar bu tecellilerde ortaya çıkar.

Tarihin ve mekanın içinden geçen manevî deneyimleriyle yetkin insan, İbnu'l-vakt'tir.

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi, Divan'ındaki bir gazelinde şöyle der :

*'İki cihanın zübdesiyim canibim canan ile
Ben mekanyım kanımın kanım bana mekan imiş'*

Yetkin insan, iki cihanın özü ve çekirdeğidir. Her yönü Sevgili'ye bakar ve bütün yolları O'na çıkar. Ben, kaynağımın mekanyım, kaynağım da bana mekandır...

Burada zaman ve tarihin kürevi niteliğine bir atıf vardır.

Mebde ile münteha, baş ile son, dairenin başlangıç ve bitiş noktası kamil insanın bizatihi kendisinin ve hayatının çizgisidir. İnsan kaynağındadır ve kaynağı da insandadır.

Bu, hem insanın maddi bedeni hem de ona Rahmani Nefes'le üfürülmüş olan Ruh için geçerlidir. Ruh, bedene mazruf ve zarftır, beden de ruha.

*'Ayrı bilenler ayırdır uşşakını maşukiden
Ben canıyım cananımın cananım bana can imiş'*

Varlıkta ikilik yoktur. Varlık birdir ve öte alemlerde tektir. Allah'ın mutlak tekliği, tecellinin olduğu şehadet aleminde birlik şeklinde belirir. Seven ve Sevgili birdir. Seven, Sevilen ve Sevgi

tektir. Aşığı Sevgili'den ayrı bilenlerin kendileri ikilik alemindedirler. Kendileri sevgili'den ayrı düşmüştür. Can, Canan'ın canıdır. Can ile Canan, aynı Can'dandır.

Burada zaman ve mekanda birlik ilkesi de söz konusudur.

Tecelli kesintisiz olduğundan, Allah her an yeni bir şe'n'de bulunduğundan, mekanlar ve zamanlar çeşitlenmektedir. Tarihe bu birliğin içinden bakıldığında, zaman ve mekana anlam veren ilkeye doğru gidilir ve zamanın kürevi niteliği, insanın ve hayatın serencamını hakiki bir biçimde aktarır.

*Ben bir dürr-i sencîdeyim kânımdır ummân içinde
Ben kânıyım ummânımın ummânım bana kân imiş*

Kamil insan, seçilmiş bir incidir. Dürr-i yetim, Efendimiz (sav)'dir. O, kamil insan'ın kendisi, kökeni ve örneğidir. Diğer nebiler ve veliler, nuru O'nun üzerinden alır.

Kamil insan, Zat'ın tecellisidir. Harakani hazretlerine atfedilen bir sözde, 'sufi gayr-i mahluktur' denmiştir. Hazret'in bu sözü üzerine pek çok şerh yazılmıştır.

Ahmed Avni Konuk'un Füsüs şerhinde şöyle denir : 'Madem ki Hak Teala nefsinin Zahir ve Batın olmakla vafetti ve Zahir isminin mazharı olmak üzere şehadet alemini; Batın isminin mazharı olmak için dahi gayb alemini yarattı ve madem ki insan şehadeti yani cismaniyeti ile zahiri ve gaybı yani ruhaniyeti ile batını idrak ediyor; şu halde cesed-i müsevva olan alem 'şehadet' ve bu cesed-i müsevvanın ruhu olan ve Adem'den ibaret olan halife, 'gayb'dır. Zira mana suret perdesi arkasında muhtefidir. Nitekim bu manaya işareten Cenab-ı Mevlana buyurur : 'Adem'in cisma-

ni sureti olan bu heykel, bu kalıp, bir nikap ve perdeden ibarettir. Bu surete taalluk eden mana ki, insanın hakikatinden ibarettir ve bu hakikat ise, İlahî suretten ibaret ve ‘Allah’ ism-i camiinin mazharıdır. Kâbe-i Muazzama Zat isminin mazharı olmak itibariyle nasıl ki bilcümle secdelerin kıblesi olmuş ise, Zat isminin mazharı olan bizim hakikatimiz dahi öylece secdelerin kıblesidir. Ve bu manaya işaretten Ebu’l-Hasan Harakani (ra), ‘Eğer benim hakikatimi bilseydiniz, bana secde ederdingiz’ buyurmuştur. İşte bu sırdan dolayı, selatin-i suriyye kendi teb’asıyla daima ihtilat etmeyip, kendi sarayında ihticab eder. Hadd-ı zatında sultan sureti itibariyle, efrad-ı reayadan mümtaz değildir. Fakat onda icab-ı saltanat olarak, bir izzet ve azamet manaları vardır ki, bu itibarla teb’asından mümtazdır. Bu manalar ise, ‘gayb’dır. Ve gayb ihticabı iktiza eder. Suret manadan münfekk olmadığı için, sultanın sureti manasına tebean ihticab eyler.’

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi, beytin ikinci mısraında bu derin sırı işaret eder : Ben denizin kaynağıyım, derya benim kaynağımdır/kaynağımdandır...

*‘Ya’kûb-veş âh eylerim Yûsuf benimle yâr iken
Ben dürrüyüm Ken’ân’ımın Ken’ân benimle kân imiş’*

Yusuf’um ben, Yusuf’un aynıyım, Yusuf’la birleşmiş, O’nun sırrına karışmışım, lakin Yakub gibi ah eylerim.

‘Ah’ kelimesi, Lafza-yı Celal’dır. Allah lafzının ilk ve son harfleridir. Yakub’un feryadı da Allah’adır, ney’in şikayeti gibi O’na hasretle inlemektedir. Bu, insanın kaynağında iken de onu özlemesidir. Zira, Allah’ta seyrin sonu yoktur.

Ben Kenan’ın incisiyim, Kenan’ın kaynağıyım.

Kenan varoluş olarak da okunabilir. Yetkin insan alemin kalbidir, varlık denizinin incisidir.

Kenan'ın kaynağı benim, zira varlık birdir.

*'Hızr ile buldum hayâtı ben sırr ile erdim ana
Ben âb-ı hayât aynıyım aynım bana ayân imiş'*

Hayatı Hızır ile bulmak, hayatın hayatı olan tahkiki imana ermek, Allah'ın Hayy sıfatı ile ebediyen diri kılınmaktır. Bu sır ile Allah'a ermektir.

'Ben ab-ı hayat aynıyım..'ı iki yönlü okumak mümkündür : Ben, ölümsüzlüğün sırrıyım, bizatihi kendisiyim. Ve/veya, ebedi saadetin ayn'ı, yani kaynağıyım. Diğer beyitlerde 'ayn' kelimesinin kullanılmış olması bu sırrı güçlendirmektedir.

Ben kamil insanım, alemin özü, özetiyim, kainat deryasının incisiyim, kaynağım bana ayandır, sırrı bana açılr, zira devri tamamlar, başa dönerim, zaman benimle biter, başladığı yere döner, ben kaynağa dönen ve döndürenim.

*'Şol vahdete yol bulmuşum âhir o yol ben olmuşum
Îkânı tahkîk görmüşüm tahkîk bana îkân imiş'*

Vahdet, Allah'ın, gayrı üzerinden Kendi Kendini birlemesidir, saf ve katışıksız tevhittir.

Vahdete ulaşmış ve sonunda kendim bizatihi vahdetin yolu olmuşum.

İlahî hakikat'in sırlarını kesin bir bilgi ile bilmişim bu benim için tahkik düzeyinde, nihai düzeyde bir yakın haline gelmiş, bilgi içgörüyü içgörü bilgiye dönüşmüş.

*'Hulûsî'yi bî-çâreyim her derdlere men çâreyim
Ben seyrimin hayrânıyım seyrim bana hayrân imiş'*

Kamil insan, manevî dertlerin dermanıdır. Kendisi biçaredir, yani acz ve fakr hali üzeredir, bu hal, ona lütuf kapılarını aralar ve Yunus'un dediği gibi 'dertlilere derman olur'

Seyrinin hayranıdır, seyri de kendisine hayrandır.

Burada kozmik devir tamamlanmaktadır.

Zaman başladığı yere dönmekte ve hakikatin sırrı tamamlanmaktadır.

Tarihe ve zamana bu irfanın içinden bakmak gerekir.

‘Devran-ı Rasulullah’

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi’nin Divan’ının birinci cildinin Harfû’l-He bölümünde gazel formunda yazılmış bir naat yer alır:

*“Her demde sürülmez bu devrân-ı Rasûlu’llâh
Her demde kurulmaz bu dîvân-ı Rasûlu’llâh*

*Her dîdeye yüz açmaz her göz o yüze kaçmaz
Her merhaleden geçmez kerûân-ı Rasûlu’llâh*

*Bin yıllık ömür değmez bir lahzasını anın
Her câna nasîb olmaz ihsân-ı Rasûlu’llâh*

*Deryâ-yı maârifden dürr al dil-i ârifden
Pür-hik met-i sârifden der kân-ı Rasûlu’llâh*

*Erkân-ı Karîbu’llâh bürhân-ı Karîbu’llâh
Her şân-ı Karîbu’llâh hep şân-ı Rasûlu’llâh*

*Her emre itâatda her vech ile tâatda
Meydân-ı sadâkatda merdân-ı Rasûlu'llâh*

*Hulûsî ne devletdir bin lutf u inâyetdir
Olmak ne saâdetdir kurbân-ı Rasûlu'llâh”*

Hız. Peygamber (sav)'in varislerinden olan Osman Hulûsi Efendi'nin şiirinde, hem ondaki Peygamber aşkını hem de bu aşkın geleneğın içinden gelen ifadesini buluyoruz.

Gazelin her beyti bir taç beyit olarak okunabilir nitelikte.

Allah dostlarında Peygamber sevgisi son derece güçlüdür. Onlar, Allah Resulü'nün, kimilerinin sandığı gibi bir 'postacı' olduğuna inanmazlar. Onlar, kainatın yaratıcı ilkesi olarak ilkin Nur-ı Muhammedi'nin yaratıldığını, varlığın o nurdan halkedildiğini bilirler. Bu bilgi, Muhammedi Nur'un varisi olma yolunda onları ilerletir. Bu çaba ile yola çıkarlar. Fakat O'na varis olmak her himmet sahibinin erişeceği bir nimet değildir. Zira bu bir lütuftur, bir ihsan, bir atâdır.

Efendimiz'in kamil varisleri, kendi çağının vetedidir, sütunudur. İbn Arabi, evtad tabir edilen bu kişilerin, dünyayı tutan sütunlar olduğunu belirtir. Onlar, dünyadaki ilahî dirlik ve düzenin de taşıyıcılarıdır.

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi, Resul aşkını dile getirdiği gazeline bir özlem ateşinin yakıcılığıyla girer:

'Resulullah'ın çağının devranı, o çağın güzelliği biriciktir, her zaman sürülemez.

Allah Elçisi'nin (sav) divanı bir kez kurulmuştur, her zaman kurulamaz.'

Burada, hem bir hakikat dile gelir hem de örtük bir hasret. Hakikat, Allah Elçisi'nin altın çağının bir kez yaşandığı, yaşanacağıdır. O, tekrarlanamaz bir güzellik, bir hakikattir.

Şair, bu gerçeği dile getirirken, örtük olarak da o çağda yaşama özlemini ifade etmektedir.

Devran kelimesi, burada bir güzellik süreci olarak, bir dem bir devran, bir çağ, bir nimet olarak kullanılmakta, çağrışım imkanlarının tümünden yararlanılmaktadır. Divan ise, Resulullah'ın sohbet meclisi anlamında düşünülmüştür. Divan da zengin bir anlam dünyasına sahiptir. Bu kelime ile, Allah Elçisi'nin (sav) 'sultan' oluşuna ima vardır. Bu saltanat, gönüllere taht kurmuş bir saltanattır. Dünyevi bir sultanlık değildir.

İkinci beyitte mazmunlar karşımıza çıkar:

'Her göze yüz açmaz, her göze görünmez, her göz o yüze kaçmaz, her göz, o yüze bakmaz, bakamaz. Her merhaleden, her evreden geçmez Allah Elçisi'nin (sav) kervanı.'

Göz, feyz kaynağına yönelmenin, o kaynakla ilişki kurmanın aracıdır. Yüz, vahdet'in (birlik) mazmunudur. O, öylesine bir birlik hakikati, bir feyz kaynağıdır ki, her göze kendisini göstermez. Nitekim Allah Elçisi'nin (sav) getirdiği nurdan kendi çağında, kendi yakınlarından bile çoğu insan istifade edememiştir. Çünkü bu da bir bağış, bir lütuftur.

O yüz, yani feyz kaynağı kendisini açsa, gösterse bile, her göz, o yüze yönünü çeviremez, yönelemez. Burada, yaşamın bir

sınav oluşu dile gelmektedir. Cenab-ı Hakk (cc) nurundan bir parıltı gösterir, o nuru Elçisi'nin çehresinden yansıtır, ne ki, her göz bunu göremez. Bakmak ile görmek arasında bir fark vardır. 'Onların gözleri vardır göremezler' nitelemesine de bir gönderme bulmak mümkündür bu beyitte.

Allah Elçisi'nin (sav) kervanı, her menzile, her durağa uğramaz, her mekandan geçmez. O, öylesi lütuf kervanıdır ki, her yer onunla şenlenmez. Bu, ilahî takdirin akılla kavranılması imkansız bir sırrıdır. Allah, dilediğine hidayet eder. Bir haberde şöyle denir: 'Meleklerin sevinerek yazdığı birçok amel, hesap gününde sahiplerinin yüzüne çarpılır.'

Hidayet kıldan ince kılıçtan keskin bir yoldan geçmektedir. İhlas sırrına ermeksizin, Allah Resulü'nün getirdiği nurdan istifade imkansızdır. Bu sırdan olsa gerek, Kuran'ın en önemli surelerinden birine İhlas adı verilmiştir. İhlas suresi, 'De ki, Allah tektir' diye başlar ve yine Allah'ın mutlak tekliği/ehadiyyeti ile biter. Allah (cc), çokluk aleminde/tecelli aleminde 'birlik' niteliğiyle tecelli eder. Ayan aleminde ise tekliğiyle vardır. Bir ile tek arasında böylesi bir ayırım söz konusudur. Resulullah'ın kervanına katılmış olanlar, Allah'ın kesret alemindeki birlik tecellisini müşahade etmiş, onu aşarak, O'nun mutlak teklik hakikatinin de sırrına ulaşmışlardır. Bu yüzden ibadetlerini, Allah'ı görür gibi ifa ederler. Bu ihlastır. O'nun rızasından başka bir amaç gütmeksizin yapılan güzel eylemlerin arkasında ehadiyyet hakikatine bağlı bir ihlas sırrı saklıdır.

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi, bizi böylesi bir anlam deryasına taşıdıktan sonra, Resul'ün (sav) izini takip ederek şöyle der:

‘Resulullah ile birlikte geçirilen bir an, bin yıllık ömürden daha değerlidir. Ama bu her cana nasib olmaz bir ihsandır, bir bağıştır.’

Burada, Allah Resulü’nün (sav) sohbetinin feyzine işaret edilmektedir. Bediüzzaman hazretleri, Sahabilere Dair Risalesinde, niçin müçtehid imamların, büyük velilerin ve ariflerin sahabilerin makamına yetişemediklerini açıklarken şöyle der: ‘Sohbet-i Nebevi nurani bir iksirdir. Onun bir anına mazhar olanların ulaştığı manevî mertebeye, gayretle hiç kimse ulaşamaz.’ Bu, suyu, pınarın kaynağından, gözesinden içmekle, bir çeşmeden, kaynağa uzak bir yerinden içmek arasındaki farka benzer. Allah Elçisi’nin (sav) nurani sohbetinde bir an bulunmak, gerçekten de binlerce yıllık bir ömürden daha değerli olmalıdır. O anın manevî zenginliği bakımından değeri, maddi bakımdan ölçülemez bir pahadadır.

Allah Resulü, hakikatin nurudur, Nur-ı Muhammediye, kainatın yaratıldığı bir hakikat, bir arketiptir. Eğer kainattan hakikat-i Muhammediye bir an için çekilse, tüm varlık karanlığa düşer. O Nur’un kendisinden sonraki zamanlarda kamil insanlarda parıldaışı yüzündendir ki dünya nizamı sürmektedir.

Her cana bu nimet nasib olmaz, herkes bu bağışa uğrayamaz.

Sonraki beyitte, Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi, az önce değinilen hakikatin izini sürmektedir:

‘İrfan denizinden, ariflerin dilinden inci al. Saf, mutlak hikmetin kaynağı olan Allah Resulü’nden hikmet edin.’

Arif, marifete ulaşmış kimsedir. İrfan, ilmin bir boyutu, bir düzeyidir. Marifetullah, velinin manevî gezisinde uğradığı menzil-

lerden biridir. Bu düzeye erişen kimseye arif denir. Şair, irfan ve hikmetin kaynağı olarak Allah Resulü'nü işaret etmektedir.

Burada, hem bir kaynağın hakikati dile gelmekte hem de, 'ümmetimin alimleri, beni-İsrail'in peygamberleri gibidir' Nebevi haberine bir atf yapılmaktadır.

Tüm alimler ve arifler, Hz. Peygamber (sav)'in getirdiği hikmetin varisleri ve izleyicileridir.

Hikmet, ilahî hakikat bilgisi anlamında kullanılmaktadır. Bir tarihsel dönemde, 'felsefe' karşılığı olarak da kullanılmış olan bu kavram, Es-seyyid Osman Hulûsi Efendi'nin naatında, İlahî hikmet manasında ele alınmıştır. İlahî hikmet, aynı zamanda, Cenab-ı Hak'ın yarattığı ilk hakikat olan Hakikat-i Muhammediyye'nin de ifadesinde kullanılır. 'Adem su ile balçık arasındayken ben peygamber idim' hadisinden öğrendiğimize göre, tüm semavi öğretiler, aslında Muhammedi Hakikat'in (sav) toplamıdır. Bu geleneğe ad olmak üzere, İlahî Hikmet tabiri kullanılmaktadır. Bu hikmetin kaynağı İlahîdir, yankı yeri Hazret-i Peygamber'dir. Şair sanırım bu hakikate işaret etmektedir.

Beşinci beyitte bu gerçeğe yeniden vurgu yapılır:

'Allah'a yakın olmanın, Allah'a yakınlığın erkanının, bürhanının, belirtisinin, delilinin ve şanın bir örneği, Allah Resulü'ne yakın olmak, O'nun şanından olmaktır.'

'Eğer O'nu (Allah Elçisi'ni) seviyorsanız, O'na ittiba ediniz, O'nun sevdiğini seviniz, O'nun getirdiğine uyunuz' ilahî emri, bu beyitte ahenkli ve revnaktar bir biçimde dile gelmektedir. Şan kelimesi hem 'onur, erdem, güzellik, kemal ve güzel şöhret' anla-

mında hem de 'şe'n', ilahî emr, ilahî iş anlamında kullanılmış olmalıdır. Allah Resulü, Allah'a yakınlaşmanın aracıdır, bürhanıdır. Bize Yaraticımızı tarif eden üç büyük muarriften biri O'dur. Biri Kuran, diğeri kainattır. Allah Resulü'nün getirdiği öğretisi sayesinde biz Rabbimizi tanıdık.

Kimi arifler, Bakara suresinin başındaki mukattaa harflerin bu beyitte dile gelen manayı simgelediğini söylerler: Elif Lam Mim. Elif, Allah'ı simgeler, Mim, Muhammed'i, Lam ise, ikisi arasında bir berzah, bir elçi olan ve Kuran'ı getiren Cebrail'i.

Bir sonraki beyitte Şair bize, 'şan'ın nasıl gerçekleşeceğini haber verir:

'Kanına, kaynağına, özüne incinin, gevherin, güzelliğın dolması ancak kullukla mümkündür. Kulluk, şandır. Böylece gönlüne ve canına Allah Resulü'nden derman gelecektir.'

Eğer, Allah Elçisi'nin tarif ettiği veçhile ibadet eder, Rabbimizi bize tanıttırıldığı gibi tanır ve bilirsek, o zaman her türlü derdimize derman bulmuş, gönlümüz ve ruhumuzu İlahi hakikatin nurlarıyla yıkamış oluruz. Bu, hem erdemli olmanın yoludur, hem de fitratımızdaki İlahî soluğa sadık kalmanın...Allah'ın bize verdiği emanete ihanet etmeden yaşayabilmenin tek yolu budur. İnsanlar arasında temiz bir kimlikle yaşamamız ancak böyle mümkündür. İnsanın ebede namzet olan gönlünü ve ruhunu ancak bu doyurabilir. Bizler bu dünyada birer konuğuz. Rabbimizin bize vermiş olduğu istidatların asıl tecelli yeri ebedi hayattır, ahiret yurduudur. O halde derdimizin dermanı Nebevi haberdır.

Şair, devamındaki beyitte, merdan ve meydan kelimeleriyle hem birkaç edebi söz sanatı yapmakta hem de bir hakikati dillen-

dirmektedir. Yiğitlerin çıktığı sadakat meydanı...İnsan neye sadık kalmalıdır? Allah'a verdiği söze, ahbine. Bu meydanda Allah Resulü'nün yiğitleri, her an ibadet ve taat hali içerisinde bulunarak, her ilahî emre itaat ederek, ahitlerine sadık kalırlar.

Nihayet son beyte geldiğimizde gazel boyunca bir gülün yaprakları gibi katlana katlana büyüyen anlam gencası taçlanır:

'Ey Hulûsi! Allah Resulü'ne kurban olmak, canını ve ömrünü O'nun getirdiği İlahî hakikate adanmak ne saadettir, ne devlettir, ne lütuf ve inayettir!'

Burada kamil insana işaret edilmektedir. Kamil insan, canını ve hayatını Allah Resulü'nün haberine vakfeden, O'nun getirdiği nurla yıkanan, O'nun izini takib eden, O'nun yolundan giden kimsedir. İnsan, nefsini kurban etmeli, adanmalıdır. Nefsini kurban eden yani kişisel algısını silen kimsenin gönlü, artık İlahî haberin telkinine açık ve hazır hale gelmiştir.

'Ne Bilsin Dert Zevkin Derde Derman Olmamış Gönüm'

Dert, bir ayrılık, bir hicran hikayesidir.

Hız. Mevlâna'nın 'şikayet'ine konu olan firaktır.

İnsanın asli yurdundan ve ait olduğu bütünden ayrılıp uzak düşmesidir.

'Aşk derdiyle hoşem el çek ilacımdan tabib' diyen şair, parçanın bütüne olan iştihakındaki acının ağırlığından kurtulmak istemez.

Aşk derdi, bülbülün güle temennasıdır.

Gülün dikeninin içini kanatması karşısında duyduğu o tarif edilemez huzur ve saadettir.

Bunu, modern bir zihin, örneğin bir psikiyatr, mazoşizmden başlayarak bir dolu hastalıklı önermelerle açıklamaya çalışır. Ne-

den Doğu insanı kendisine eziyet edilmesini sever, acıyı yüceltir, ıstırabı fetiş haline getirir vs vs.

Parça, bütünden ayrılmıştır, seven sevilenden uzaklara savrulmuştur ve asıl dert, ruhun tene tutuklanmasıdır. Bendeniz, bu hicranlı öykünün içinden geçen bir ruhun acılarını değerli görmesini ve onlara müptela olmasını modernlerin aksine bir sağlık işareti hatta sağlığın ta kendisi olarak görmekten yanayım. Nitekim Ebu'l-Hasan Harakani şöyle buyurmuştur :

'Civanmertlerin öğle yemeği (baharı) nedir?' sorusuna : 'Onlar iştahları kaçanlardır. Denizler kadar, denizler kadar muhabbet şarabı içmek dostları doyurmamıştır. Talipler, muhabbet şarabına kanmak ve kanlarını akıtmak için bir adım daha atarlar, fakat koşarken susamış bir halde ölürler...'

Bu, ölmeden evvel ölmektir.

Bu derde talip olmak, derdi fark etmek, ayrılığı ve gurbeti görmektir.

Asıl garip, bedeni dünyada olan değil, sırrı teninde garip olandır.

Ruhu bedeninde gurbette olana garip derler.

Bu hal, yolcunun sonsuzluk yurdunu abad kılmak için dünyasını viran etmesidir.

Buna perişanlık da denir geleneksel şiirimizde.

Es Seyyid Osman Hulûsi Efendi'nin şu gazelinde olduğu gibi:

*'Perîşân zülfünü gördüm perîşân olmamış gönlüm
Açılmış gül yüzün ammâ ki handân olmamış gönlüm*

*Sezâ-yı lutfun olmaktadır safâ-yı derdini bulmak
Ne bilsin derd-i zevkin derde dermân olmamış gönlüm*

*Harâb-ı nergis-i mestin gözetmez özge ta'mîri
Demek kim nergis-i mestinle vîrân olmamış gönlüm*

*Saâdet isteyen senden sana cânıyla râm oldu
Sana cânıyla râm olmakla kurbân olmamış gönlüm*

*Kapında devletim kullukda dâim olmadır ey dost
Şükür matlûbu senden gayrı ihsân olmamış gönlüm*

*Gam-ı hicrinle nâ-şâd olmayıp şâd olmada dâim
Ümid-i vaslın ile bend-i hicrân olmamış gönlüm*

*Hulûsî n'eylesin varlık hayâl-i yokluk olmasa
Cemâl-i bâ-kemâle karşı hayrân olmamış gönlüm'*

*'Perîşân zülfünü gördüm perîşân olmamış gönlüm
Açılmış gül yüzün ammâ ki handân olmamış gönlüm*

Yüz, birliği simgeler. İlahî vahdet'i...Vahdet birliktir, vahit bir. Ehadiyyet ise tekliktir, mutlak teklik. Ehad, tek demektir ki, tecel-linin olmadığı alemlerde Allah'ın mutlak teklîğini ifade eder.

Yüz, halkın Hakk'ı birlemesidir.

Yüzün perişanlığı, hem çehrenin solgunluğuna ve yolcunun hüzünlü haline işaret eder hem de, gayrın sersemliğinden kurtul-makta oluşunu ima eder.

Dünya gurbettir, ruh tende; sır, kalpte gariptir.

Cemil Meriç bu sırdandır ki, 'Yaşamak, yaralanmaktır' demiştir.

Büyük bilge Harakani hazretlerinin sohbetlerinde geçen bir ifadeyi hatırlatmaktadır :

'Bir de inleyenler, yükü ağır olanlar vardır, inleyenler yara almış olanlardır. Yükü ağır olanlar ise vaktin erbabı olanlardır. Kim yara alırsa yarası iyileşmez, her kim vaktin yükü altında kalırsa, ona acımak gerekir. Zira Allah, peygamberlere gönderdiğini velilere gönderseydi, 'Allah'tan başka bir ilah yoktur' diyecek bir kişi kalmazdı, Mustafa'ya inen Kafdağı'na inseydi, dağ parça parça olurdu.'

Yolcunun kalbi dünyada daima korku ve hüznün üzre olur.

Dünyada korku hali üzre olan berzahta umud üzre yaşatılır.

Can'ın Rahman'ın soluğu olarak O'ndan yani asıl yurdundan dünya gurbetine düşmüş olması perişanlıktır.

Perişan yüzün henüz tam açılmamış, bir gonca halinde olması, handan olmaması, gülmemesi, ilahî neşve ile müstağrak olmadığı anlamına gelir.

Yolcu, henüz koyulmuştur yola. Sekinet haline ulaşmamış, kesintisiz huzuru henüz elde edememiş ve ilahî neşveyi bulamıştır.

Perişanlığı buradan da ileri gelmektedir.

Sezâ-yı lutfun olmaktır safâ-yı derdini bulmak

Ne bilsin derd-i zevkin derde dermân olmamış gönlüm

‘Derdin sefası’ tabiri, bize, asıl sağlığın derdin bizatihi kendisi (nde) olduğunu bildirir.

Niyazi Mısri Sultan’ın, ‘yetmez mi dert derman sana?’ seslenişindeki gibi.

Veya Fuzuli’nin, “Aşk derdiyle hoşem, el çek ilacımdan tabip / Kılma derman kim, helakim, zehr-i dermanındadır!” dileğindeki üzere...Derdin derman olduğunu bilebilenler ise ancak ‘derde derman olmuş’lardır. Bu, fütüvvet ahlakının da ilkesidir. Başkasının derdiyle dertlenmek, ona derman olmak, öteki için bir kapı olabilmek, bir şifa kapısı...Ayrıca lütuf ancak derde seza olmakla mümkün veya orantılı/eşdeğerdir. ‘Lütfun da hoş kahrın da, nurun da hoş narın da...’ diye inleyen dervişler, bu sırdan konuşmakta ve derdi derman bilen bir yetkinlik düzeyinden seslenmektedirler.

Harâb-ı nergis-i mestin gözetmez özge ta’mîri

Demek kim nergis-i mestinle vîrân olmamış gönlüm

Nergis harab eder. Yıkma için yapar. Dışı harab olanın içi abad olur. Bu sarhoşluk, elest’ten gelir. Kadimdir. ‘Bizim sarhoşluğumuzun sonu yok’ diyen Cenab-ı Mevlana, sonsuz vahdet denizine dalmaktan ve bir daha çıkmamaktan söz etmektedir. Nergis büyüler ve sarhoş eder. Ötekini onarmayan bir sarhoşluk, üzüm sarhoşluğundan farklı değildir. Asıl sarhoşlukta gönül viran olmalıdır.

Saâdet isteyen senden sana cânıyla râm oldu

Sana cânıyla râm olmakla kurbân olmamış gönlüm

Kesintisiz mutluluk ve hakiki saadet isteyen canını ram etmeli, kendi benliğini mücella bir ayna kılmalı, kendisini tasadduk et-

melidir. Varlığından vazgeçemeyen Hakiki Varlık'ı bulamaz. İkinci dizedeki 'kurban' kelimesinden de anlaşılacağı üzere, asıl sıhhat, benliğinin kanını akıtmakta, egosundan, kişisel tutku ve arzularından vazgeçmektedir.

*Gam-ı hicrinle nâ-şâd olmayıp şâd olmada dâim
Ümid-i vaslın ile bend-i hicrân olmamış gönlüm*

Çetin bir beyt karşısındayız. Hicran gamı ile mutlu olmak... 'Senin yokluğunu da seviyorum' diyen bilge şairle ruh yakınlığı olan bu nefis anlam hazinesinde Osman Hulûsi Efendi, kavuşma umuduyla ayrılık bendini hiçe sayıyor ve ayrılığı da bir kavuşma olarak görüyor.

Rıza makamında söylenmiş izlenimi veren bu ifadede, tam teslimiyet haline bürünmüş bir ruh şakıyor. Bülbül kavuşsa da kavuşmasa da sürekli gülün adını anar, onun için şakır durur.

*Hulûsî n'eylesin varlık hayâl-i yokluk olmasa
Cemâl-i bâ-kemâle karşı hayrân olmamış gönlüm'*

Aynı hal bu beyitle talanıyor : Yokluđun hayali olmayınca varlığı neyleyim. Kemal içre cemal'e henüz hayran olmamış gönlüm.

Hayret, kulun dilinin donmasıdır. Bu ise insanın mecazi ölümünü çağrıştırmaktadır. Gerçek ölümdede dil ve ifade biter.

Bir istiğrak hali...

Sağlığın ve hastalığın ötesinde bir yer.

Asıl sıhhat yurdu burası.

Kulun Rabbine kavuşması.

Aşıkların Sırrı

Bu, kimseyle paylaşılamayan bir sırdır, aşkın sırrı. Eğer paylaşılırsaydı sır olmazdı. Bu sırrı ifşa eden, bedelini ödemeyi de göze almıştır. 'Ene'l-Hak' diyen, bu sırrı açığa vurmuştur. Bedelini de canıyla ödemiştir. 'Ben kendimi sena ederim, kendime hamd ederim, kendimi yüceltirim' diyen Bayezid-i Bistami de bu sırrı ifşa eder.

Bu, aşkın, aşıkların sırrıdır. Bir bakıma varlığın sırrıdır.

Varlık bu sırla doğmuştur, bu sırdan gelmiştir.

Yüce Yaratıcı, varlığa can üflerken ve binbir ismiyle tecelli ederken hep bu sıklardan bir sırrı vermiştir. Varlık sahasına inen her şey, bu sırrın tecellisiyle dopdoludur.

Çağımızın maneviyat büyüklerinden Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Divan'ında bu sırdan haberler verir. Her gazeli, bendi, naatı, münacaatı, tardiyyesi, tahmisi, rubaisi bu sırrın kokusuyla eser.

Bir şiirine bu sırla başlar:

*‘İşit aşıkların sırrını ta’n eyleme ey ihvan
Veren aşk u muhabbeti değil mi Hazret-i Sübhan’*

Bu beyitle, Hulûsi Efendi bize, aşk sırrından haber verir. Aşıkların sırrını duyup da onları yadırgama, onları suçlama ey kardeş, aşkı ve muhabbeti Cenab-ı Hak bağışlamıyor mu?

Öyle ya, Yaratıcı’nın Vedut adıyla bahsettiği aşkı ve iştia-
kı kula niçin çok görüyorsun? Aşk, varlığın mayasıdır, özüdür.
Allah varlığı yaratmıştır ve onu insanla serfiraz kılmıştır. İnsanı
yeryüzüne halife olmak üzere yaratmıştır ve ona gönül adında bir
hazine bağışlamıştır. Gönül Rabb’in evidir. Orada aşk adlı sultan
oturmaktadır. Allah, kulunu yaratmıştır ve ona iştihak duymuş-
tur. Adem’e Havva’yı eş kılmıştır ve aralarına bir iştihak vermiştir.
Böylece varlıklar, aşk iksiriyle can bulmuş, sevgi bağıyla bağlan-
mış, muhabbet ateşiyle yanmıştır.

Sevdiği için aşığı ayıplama, suçlama. O bir sırdır, sırların sır-
rından bir sırdır. Aşk bir varlıktır, varedici varlıktır. İnsan aşk yo-
lundan yürüyerek hakikate ulaşır, hakikate ulaşanın gönlüne aşk
ateşi düşer.

*‘Tecelli eder ol Mevla cemal-i yardan aşık
Görünen ol, gören oldur heman aşıklara her an’*

Bu dizeler bütün bir tasavvuf irfanının özünü ele verir. Cenab-ı
Hak, güzeldir, güzelliği sever ve güzel yaratır. Bedî adı O’nun
binbir adından biridir ve her şeyi örneği olmaksızın, kusursuz bir
güzellikle yaratan anlamına gelir.

Mevla, sevgilinin güzelliğinden tecelli eder, varlık aleminde belirir. Gerçekte görünen de O'dur, gören de O'dur, görüş de. Yani seven, sevilen ve aşk adında bir üçlü yoktur, bunların üçü birdir. O halde sevenin sevilende kendisini yok etmesi, fani kılması gerekecektir. Sevgi ise aralarındaki iştiyaktır. Yani Vedut adıyla Yüce Yaratıcı sevgiyi, seveni ve sevileni var eder. Kaynak birdir, yaratan bir, bu üçlü de neyinnesi, bu çokluk da nereden çıkıyor? Seven, sevgilisinde kendisini görür. İkisi birdir. Sevilen, seveni öldürür ve kendisiyle birleştirir. Bir sevgi kalır arada, sonra o da birleşir ve vahdet olur.

'Nereye baksam seni görüyorum' diyen aşık, bize bu sırrı anlatmaktadır.

Aşk bir sırdır, sırların sırrından bir parıltı, bir alem, bir iz, bir nişan, bir işaret.

Aşk bir kıvılcımdır, bir ateştir, yakar ve yakıcılığıyla yeni bir vücudun varlığına vesiledir.

Aşk bir kanattır, onu takınan yıldırım gibi şimşek gibi uçar, berk gibi geçer.

Bize bu sırrı, yeniden anlatan Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi, şöyle sürdürür :

*'Görününce kılar can u dili hayran cemaline
Cemal-i zatını aşık gözüyle eder ol seyran'*

Bu beyitte de tasavvuf irfanının, marifetin bir lem'ası parıldamaktadır. Can ve gönlü, Yüce Yaratıcı görünerek, tecelli ederek, esma ve sıfatıyla belirerek güzelliğine hayran bıraktırır. Can, za-

ten O'nun nefhasındandır. O'nun nesimiyle esen bir nefes, bir soluktur. Can, Rabbin kokularından bir kokudur. O cevherdir, bozulmaz. O'na ihanet etmek veya ahd ü misakına bağlı kalıp kalmamak meselesi söz konusudur. İnsana can emanettir, tene bir konuktur. Can esintisi, ilahî bir rüzgardır. Dil ise gönüldür, insanın manevî merkezi, insandaki İlahî merkezdir, Cenab-ı Hakk'ın beytidir. Yeryüzünde Kâbe ne ise insanda gönül odur. İnsan gerçekte gönülden ibarettir. Gönül olmayınca insanlık kalmaz. İşte ruh ve gönül, müşahadeye erişince O'na hayran kalır. Yunus gibi. 'Hak bir gönül verdi bana ha demeden hayran olur.' Hayret makamlardan bir makam, varoluşsal düzeylerden bir düzeydir. Bir manevî kattır, bir ilahî penceredir, bir nurdur, bir şaşkınlıktır. İnsanın dilinin tutulması ve sükuta bürünmesi bu yüzdendir. Hayreti kuşanan insan, marifet ilminde hayli derinleşmiş ve ileriye gitmiştir. Hayranlık makamına ulaşan kimse, artık gözünü gayrdan çekip alır. Baktığı her nesnede Allah'ı görür. Her varlık, O'ndan bir işarettir. Her varlık bir ayettir. Tabiat, saf ve bakir haliyle O'nun ayetlerinin toplamıdır. Yıldızlar O'nun için yanıp yanıp sönerler, gezegenler O'nun aşkıyla meczup mevleviler gibi dönerler, çiçekler en güzel renklerini ve kokularını güneşe O'nun aşkıyla açarlar. Varlık şenlenir, ahengini duyurur, ilahî musiki en güzel nağmeleriyle O'nun için şakır. Hayrete duchar olan insan, gül bahçesine düşen bülbül gibidir. Veli odur, şair de odur. Şair, varlık alemlerinde bülbül gibi hayranlık içinde gezinen varlıktır. Gerçekte cemali aşık değil, onun gözüyle Halık temaşa etmektedir. Hulûsi Efendi, bu gerçeği ima eder.

*'Bu zeuki nice versin aşık olan hur ı gılmana
Tecelli eyleyen mahbuba kuldur huri vü gılman'*

Bu öylesine bir manevî zevktir ki, huri ve gilmana verilmez, verilmemiştir. Kendisinde Yaratıcı'nın tecelli ettiği sevgiliye onlar da kul olurlar.

Hulûsi Efendi burada, Bediüzzaman'ın sözünü ettiği bir gerçeğe imada bulunuyor:

'Allah'a hakiki abd olana, her şey musahhardır.'

Varlığında Allah'ın tecelli ettiği sevgili kimdir?

Kuşkusuz insan-ı kamildir.

Allah resullerinden, nebilerinden, asfiya ve evliyadan, ariflerden, sufilerden, alimlerden ve amillerden biridir.

Kendisinde İlahi hakikatin tecelli ettiği kimsedir.

Kamil insan, manevî zevkin doruğundayken bu zevkten de kendisini yoksun bırakabilen kimseye denir.

Bu düzeye erişen bir kula, kullar da kul olur.

Hulûsi Efendi, devamında yeni bir anlam düzeyine çeker bizi :

*'Bu ihsana eren aşıklara hergiz memmat olmaz
Ölür mü hiç zülal-i feyz-i Rabbani içen bir can'*

Bu bağışa ulaşanlara artık ölüm yoktur. Onlar ölmeden önce ölmüş, fani varlıktan geçerek, Cenab-ı Hakk'ta ebedileşmişlerdir. Burada Hulûsi Efendi, 'her şey yok olucudur, O'nun vechi müstesna' ayetine de atıfta bulunmaktadır.

Varlık fena damgası yemiştir, fanidir, geçicidir. Aşk-ı ilahî ih-sanına erenler içinse ölüm diye bir şey söz konusu değildir. Bu

yüzden Hz. Mevlana, ölüme ‘gerdek gecesi’ der, bu yüzden Cüneyd-i Bağdadi, ölürken, ‘Bismillahirrahmanirrahim’ diye fısıldar. Asıl hayatın başladığını işaret eder. İnsan ebedi bir alem için yaratılmıştır. Fitratında sonsuzluk vardır. Ezelden ebede herşeyin Sahibi’ne gerçek kul olarak, O’nda fani olan ise sonsuzlaşmış, sonsuzluğun sırrına ermiştir. Rabbanî feyzin suyundan içen, ölümsüzlük suyunu tadan hiç ölür mü?

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi, şiirin sonunda bize, şu dizelemlerle veda eder:

*‘Hulûsi’ye Hûda’sı böyle bir ihsan eder ise
Eğer dünya vü ger ukba dilemez başka bir ihsan’*

Bu beyit bize, ‘terk’ makamından söz etmektedir.

Terk-i dünya terk-i ukba ve nihayet terk-i terk.

Kamil insan dünyayı ardında bırakmıştır, ahiretin meyvelerini istemez, gözünde ne cennet sevdası vardır ne cehennem korkusu, onun biricik amacı vardır: Rıza-yı İlahî. Bunun yolu ise herşeyin terkidir.

Hulûsi Efendi, kendisine Yüce Yaratıcı’nın böylesi bir bağışta bulunması halinde dünya ve ahirette başka bir şey dilemeyeceğini söylüyor.

Bu terk makamıdır artık.

Aşıkların sırrından bir sırdır terk.

Bu sırrı dil örtüsüne gizleyen Hulûsi Efendi, onu açıkça ifşa etmez ama bir imayla yetinir.

Umut İle Korku Arasında

Kulun, Rabbi karşısındaki konumu, korku ile umut arasındadır. (Havf u reca)

Divanında İslâm maneviyatının temel konularını, kendi seyr-i süluk öyküsü boyunca yansıtan Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi, Divan'ının birinci cildinde yer alan bir gazelinde, bizi umutla korku arasına çağırır. Beş beyitten oluşan gazel, umutla açılır:

*'Ümîd kapında recâ tapunda kulluğum sana
Ey pâdişâh-ı hüsn kapında kul senin atâ senin'*

İlk beyit, bizi hem umut ve korku arasında bir konuma davet eder hem de birlik ilkesiyle kuşatır. Şair, 'umut ve korku arasında Sana kulluk etmekteyim, ey güzellik Sultanı, kapındaki kul da senin bağış da senin' der. Kendisine kulluk edilen Yaratandır. Kendisine kulluk ettiği varlığı Kendisi yaratmıştır. Kulluk bilincini, kulluk gücünü ve takatini de O yaratmaktadır. O halde ortada bir ikilik olmamalıdır. İkinci dizenin sonu, bizi birlik anlamıyla karşı-

lıyor. İslâm tasavvufunda, asli amaç, çokluğun ortadan kalkması, mutlak birlik ilkesinin gerçekleşmesidir. Bizi kul olarak yaratan; Kendisine kullukta daim kılan ve bunun sonsuz armağanını veren Allah'tır. Kulun, tüm varlığında Allah'ın sonsuz birliğini idrak etmesi zorunludur.

İkinci beyitte yine birlik teması, muhabbet temasıyla birlikte sürer:

*'Sevdim demekle mümkün değil ki sevem seni
Cânım meğer ki sen sevesin bendeni hubb-i rızâ senin'*

Bu beyitte, iki yönlü bir mesele ele alınmaktadır: İlki, aslolanın insanın Allah'a sevgisi değil, Allah'ın insana olan muhabbeti ve hoşnutluğudur. İkincisi ise, yine birlikle ilgilidir ve ortada bir üçlünün bulunmasıdır: Seven Sevilen Sevgi. Oysa birlik ilkesi, bu çokluğa tahammül etmez ve üçlünün ortadan kalkarak tekrar asli ilkeye dönülmesi gerekecektir. Ne diyor şair? Seni sevmek, sevdim demekle olmuyor. Aslolan Sen'in kulunu sevmendir, asıl değerli olan, asıl dönüştürücü güce sahip olan bu hakikattir, çünkü razılık sevgisi Sana aittir. Senin razı olman halinde herkes bana küsse ehemmiyeti yok. Senin rızan, benim için dünyalar değerindedir. Kulun Rabbini sevmesi, O'nun sevmeye değer tek Varlık olmasındandır. Kul, Efendisinin hoşnutluğunu gözetir, bu yüzden O'na kulluğunu sürekli hale getirir. Gözü, hep O'nun eşliğindedir. Rıza yolundadır.

Üçüncü beyitte aynı tema, bu kez dua boyutuyla dile gelir:

*'Senden ne isteyem âsitânına durup ne duâ edem
İstemek bilmeyen gedâ senin istenecek duâ senin.'*

Şair, yine birlik hakikatinin bir başka boyutundan söz ediyor bize. Senin ihsan ve bağış kapında, Senin külli Rububiyet dergahının kapısında durup nasıl yakarayım, nasıl isteyeyim, dua edeyim? Çünkü ben, dilemekten bile acizim, istemeyi bile bilmiyorum. Dua ettiren de, yakarmayı öğreten de, duanın gerçeğini yaratan da, dua edildiğinde cevap veren de ancak Sensin. Dua, bilindiği üzere, kulluğun sırrıdır. Külli bir ubudiyettir. Dua ibadetin özüdür, ruhudur. Cenab-ı Hak, ‘dua edin cevap vereyim’ buyurur. Duaya ilişkin çok sayıda İlahi beyan vardır. Gerek Kuran’da gerekse hadislerde duaya ilişkin pek çok haber vardır. Bu beyanlarda anılan bir gerçeği, Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi, bu beyitte veciz ve sade bir ifadeyle dile getirmekte ve duanın hakikatini iki dizeye sığdırmaktadır. Ben, senin gedanım, Senden dileniyorum, üstelik, Sen’den istemeyi de bilmiyorum, duaya, yakarışa dahi bilgim yetmiyor. O halde dua da Senin, duanın karşılığı da Sen’denir. Tabi, burada örtük olarak, İbn Arabi hazretlerinin de söz ettiği bir mesele de dile gelmektedir: Örneğin namaz için İbn Arabi, ‘kul ile Rabbi arasında ortak bir münacattır’ der. Mesela rükudan doğrulurken söylenen, ‘Allah, kendisine hamdedeni işitmiştir’ sözünü Cenab-ı Hakk’ın namazda zikrettiğini belirtir. Ayrıca namazda okunması vacip olan Fatihâ’nın da insan ile Allah arasında ortak bir kıraat olduğunu belirtir. Bu durumda, kul yakarırken aslında Rabbi münacaat etmektedir. Kesretin ortadan kalkması halinde kulun yaptığı tüm ibadetlerin, bütün hakikatiyle Allah’a yönelik olması söz konusudur.

Dördüncü beyitte, aynı konu yine farklı bir yönüyle dile gelmektedir:

*‘Sen âşinâlığınla açasın yüz âşinâ kılıp
Bî-gâne senin demem ki âşinâ senin’*

Bize, kendisini bildiren ve tanıttıran Sensin. Biz, Seni, Seninle tanırız ancak. Senin kendini tanıttırmanla tanır, bildirilenle biliriz. O halde bizim gibi ilgisiz ve kayıtsız olanın tek dostu Sensin. Bizi, Kendine aşına kılmak da Senin bağışınla olur.

Burada da, pek çok ayet ve hadise örtük olarak gönderme yapılmakta ve varlığın hakikatine, Yaratıcı'nın varlıkta Kendisini bildirmesi hakikatine atıfta bulunmaktadır.

Cenab-ı Hak, bir rivayette, 'gizli bir hazine idim, bilinmeyi sevdim, bu yüzden kainatı yarattım' buyurur. O halde, bizden önce varolan, Varlığı Mutlak ve Zorunlu olan Yüce Rabbimiz, muhabbet hakikati ekseninde varlığı yaratmıştır. Böylece, herşeye aşına olan O'dur. Herşeyin Kendisine aşına olabilmesi de ancak O'nun lütfuyla olur. O halde insan, güzellik ve iyilikleri kendinden bilmemelidir. Tüm hayırların ve hüzünlerin kaynağı Cenab-ı Hak'tır. O, Kendisini bize bildirmeseydi biz O'nu asla bilemezdik. Bizi cehlin karanlığından ilmin aydınlığına çıkaran O'dur. Biz, nisyân ehliyiz, ahdimizi unutturuz, insi ve cinni şeytanlar bizi çeler ve Rabbimize karşı 'bigane' olabiliriz. Bizi, Kendisine aşına kılmak, O'nun rahmetindedir.

Son beyitte Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi, hem açıkladığı temayı taçlandırmakta hem de nefis bir dua ile şiirine son vermektedir:

*'Ey tabîb-i hâzık-ı Hak Hulûsî hastaya
Bir şifâ bahş eyle ki derd senin devâ senin'*

Burada, Şair, Cenab-ı Hakk'a, bir sıfatıyla seslenmektedir: Hazık, yani hastalıkları iyileştirme konusunda son derece başarılı, usta hekim, gerçek doktor, tabib (Cenab-ı Hak, kalplerin tabi-

bidir) Ey, tüm hastalıkları en güzel şekilde iyileştiren Tabib olan Allah'ım! Hulûsi adındaki kulun hastadır. (Burada Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi, tevazuunu dile getirmektedir aynı zamanda. Nefsin hastalığını ima etmektedir) Bu kuluna bir şifa bağışla, çünkü dert de Sendendir derdin ilacı da senden gelir. Derdi veren de dermanı sunan da ancak Sensin.

Burada başa dönebiliriz. Yani, Şair, son beytiyle, kendisini korku ile umut (havf u reca) arasında bir yerde konumlandırarak içten, halis bir dua eder ve hakiki sığınak olan, gerçek iyileştiri niteliklerine sahip tek varlık olan Cenab-ı Hakk'ın Rububiyet dergahının kapısını çalar, oraya sığınarak, O'ndan iyileşme talep eder. Böylece gazelini bir dua ile bitirir.

Varlığın Aşkı/Aşkın Varlığı

Allah'ın güzel adlarından biri Vedud'dur. Bu ismiyle Yüce Allah, sevgilerin kaynağıdır. Seven, sevilen ve sevgi O'dur. Bir kudsi hadiste buyrulduğu üzere, 'Cenab-ı Hak, yere göğe sığmamış, mümin kulunun kalbine sığmıştır.'

Yani kalp, Allah'ın insandaki tahtıdır. İlahi merkezdir. Aşkın ve muhabbetin mekanıdır.

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi de, tüm irfan sahipleri gibi, 'aşk'ı varlığın merkezine koyar.

Allah'ın yine bir kutsi hadise göre varlığı yaratışının bir hikmeti, 'bilinmeyi sevmesi'dir.

Bu ilahî hakikat bize, aşkın bir bilgi kaynağı ve bilgi ortamı olduğunu ifade eder.

Yani, aşk, varlığın özüdür ve özünü oluşturan hayatın merkezindeki muharrik güçtür.

Cenab-ı Hak, varlığa iştihak duyar. Vedud adıyla sever ve sevdirebilir.

Rahman adıyla arşı kuşatmıştır.

Hiçbir varlık yoktur ki, Allah'ın Rahman adından süzülen rahmetten nasibi almış olmasın.

Bu hakikate, Hulûsi Efendinin Divan'ında sıkça rastlarız.

Muhabbet Allah'tan varlığa, varlıktan tekrar Allah'a doğru bir deveran halindedir.

Varlığa iştihak duyan Yüce Allah, kullarının kalbine de, muhabbetin özünü yerleştirmiştir.

Kadınla erkeğin birbirine meyli bu aşktandır.

Toprağın ağacı besleyişi bu aşktandır.

Bulutun rahmete dönüşmesi bu aşktandır.

Her bir meleğin bir damlasını yere indirışı bu aşktandır.

Bağdatlı Cüneyd'in, 'suyun rengi, kabının rengidir' ifadesi bu aşktandır.

Özetle, tüm meyiller, istekler, tutkular, yönelişler, birleşmeler, secdeler, cezbelere, zikirler bu aşktandır.

Kainatın zerrelere aşkla sarhoştur.

Bir damlası tüm kainatı sarhoş edebilecek kadar etkili olan şey, aşk şarabıdır.

Hız. Mevlâna'nın ifadesiyle, 'üzüm sarhoşluğu değil bizim sarhoşluğumuz, bizim sarhoşluğumuzun sonu yok' diyen Allah dostlarının cezbese cazibese aşktandır.

İnsanların bir dava uğruna hayatı hiçe sayması aşkladır.

Uğruna ölünen toprağın manevî bir vatana dönüşmesi aşktandır.

Aşk, mümin kulun kalbinin arşıdır.

Böylece bütün istekler ve meyiller, 'yarın semti'ne doğru gider.

İnsan bir yolcudur ve bu yolculuk gerçekte Sevgili'nin semti'ne yapılmaktadır.

Hulûsi Efendi'nin Divan'ında bu temaya sürekli rastlarız.

Bir manzumesinde şöyle der:

'Yolundadır yolluğumuz

Hâliyledir hâlliğimiz

Herkes bilir kulluğumuz

Semt-i yâra doğru gider'

Bu öyle bir aşktır ki, uzak yakın bir olur katında aşğın. Alını açık yüzü aktır. Çünkü Hakk'a boyun eğmiş ve derdini nimet bilmiştir.

Derdin dermanın bizatihi kendisi olması, bizim bütün bir tasavvuf edebiyatımızın en yaygın temalarından biridir.

'Derman arardım derdime/derdim bana derman imiş', der şair.

Hulûsi Efendi şöyle der:

*'Demiyedir devrânımız
Dost yüzüdür seyrânımız
Çekilüben kervânımız
Semt-i yâra doğru gider'*

Bu kervan, bahtiyarlar kervanıdır. Aşıklar kervanı. Sevgili'nin semtine doğru akan o büyük nehrin içindeki damlacıklar gibidir aşıklar. O büyük hakikate katılmış ve deryanın tümü olmuşlardır. Damlanın deryaya katılarak deryanın kendisi olması, 'kamil insan'ın macerasını anlatır bize.

Kamil insan olmanın yolu O'nun yolunda hiç olmaktan, her türlü dertle dertlenmekten, kulluktan, muhabbetten ve aşktan geçer.

Zerre nasıl Vedud'un aşkıyla dönüp durursa, insan da o meczup mevleviler gibi aşkla seyeran etmektedir.

Nereye baksam seni görüyorum diyen sufi şair gibi Hulûsi Efendi de, sürekli Dost'un yüzünü seyrettiğinden söz eder.

*'Hulûsî pâkdir özümüz
Yolunda hâkdir yüzümüz
Duyar ise her sözümüz
Semt-i yâra doğru gider'*

Aşkın bir bahr-ı umman olduğunu söyleyen şair, ona haddi kenar da olmayacağını ifade etmiştir. Hulûsi Efendi de, gönlün bir bahr-i umman olduğunu söyler:

*'Gönül bir bahr-ı ummândır ana hadd ü pâyân olmaz
Derûnu dürr ü cevherdir ki pinhândır ayân olmaz
O dürr ü cevheri bilip hemân sarrâfına tapşır
Bu cevher cevher-i Hak'dır gayrılara beyân olmaz'*

Bu cevherin, Hakk'tan gelen manevî ilim, feyiz ve hikmet olduğu aşikardır. Hikmet ise, kulun, ona mazhar oluncaya değin ibadet, taat ve takva üzere yaşamasını gerektiren ve Cenab-ı Hakk'ın inayetiyle verilen bir servet olduğu kesindir. Hikmetin 'gayr'ıya verilmediğini ifade ediyor Hulûsi Efendi. Buradaki 'gayr', semt-i yara doğru gitmeyen kimsedir.

Hikmete açık hale gelmenin ilk şartı ise, 'nefsi katletmek'tir:

*'Bu nefsi katl edip ey cân selâmet ber-kenâra çık
Anın katline tevhîd gibi bir keskin sinân olmaz'*

Allah'ın tahtı olan kalbe, O'nun teşrifi için, o hanenin mamur hale getirilmesi gerekir:

*'Bu kalbin hânesin pâk et misâfir gele dost sana
Musaffâ olmayan gönül o dil-dâra mekân olmaz'*

Gönlün saflaşması, ancak nefsin tezkiyesiyle mümkündür. İnsan, nefsin aleyhine gönlün lehine olarak benliğini o kevser havuzuna atıp eritmelidir.

Aşkeri, başlar üstüne taçtır Hulûsi Efendi'ye göre,

*'Başlar üstünde tâcız
Hallâc ile Hallâc'ız
Muhabbet ile dolduk
Aşk ü şevk ile açız'*

Tezat sanatının da yapıldığı son dizede, aşk ve iştiaqla acıkan salikin, ancak O'nun varlığına tümüyle katılınca doyacağı ima edilmektedir.

Hulûsi Efendi, Hacı Bayram-ı Veli'nin, Niyazi Mısri'nin veya ballar balını bulmuş olan Yunus Emre'nin edasına benzer bir tarz-ı beyanla şöyle devam eder :

*'Aldıkta elde isen
Bildikte dilde isen
Susuz bir çölde isen
Düş yola kalma aciz'*

Burada yine ima yoluyla, Allah yolunun yolcusunun hem acz içerisinde olduğu hem de, yola koyulmakla aczden kurtulacağı beyan edilmektedir.

Ve Hulûsi Efendi, adını taşıdığı son dörtlükte, tevazuyu taçlandırdır:

*'Hulûsi bir post gibi
İğreti bir dost gibi
Sallanarak mest gibi
Gel gör bizi ser-tacız'*

Peki sertac olmanın yolu yordamı nedir?

Bunu yine Hulûsi Efendi'nin Divan'ından izlersek, şu dizeler çıkar karşımıza :

*'Ey gönül varını ver sıdk ile cânâna eriş
Özünü hâk ile yeksân edip ummâna eriş'*

Görüldüğü üzere, insan varını O'nun yolunda harcamalı ve özünü de toprak etmelidir.

Derd-i bi dermana ulaşmak ancak böyle mümkün olacaktır:

*'Derd-i bî-dermâna eriş derde dermân olmasın
Kamu derdlilere derman kân-ı Sultân'a eriş'*

İçindeki 'hayvan'ı, insan etmeğe çalış diyen Hulûsi Efendi, insanın olumsuz kutbunu da işaret ederek, balçığa bağlı olan yanımızdan nasıl ruha doğru hareketleneceğimizi de ifade eder :

'Seni insan edecek insan-ı kamile eriş'

Demek ki yaşamın amacı, insanın 'kemal'e ermesi, kamil insan olmasıdır.

Bu, esasında tüm semavi öğretilerin ortak ve esas temasıdır.

Adına ne denirse densin, insanın negatif yanlarını yok ede ede cennete ehil bir suret kazanması için bir çile yolculuğu gerekecektir. Bu yolda tek sermayemiz vardır : Muhabbet. Sabrın da tahammülün de, zikrin de, tevazuun da, tevekkülün de besleyici ve ateşleyicisi aşktır.

İnsan varından soyundukça, Hulûsi Efendi'nin beyan buydukları gibi, Hakk'a giden o yüce kervana yetişebilir.

Yoksa, 'göçtü kervan kaldık dağlar başında' diyen şair gibi hayıflanacaktır.

İnsan bu dünyaya kemale ermek ve Yaratıcı'nın asli doğasına koyduğu cevheri korumak üzere gelmiştir.

Emaneti elinden alınıncaya değin emanetinde bizi emin kılması için Yüce Rabbimize yakaralım. Ve Hulûsi Efendi'nin Divan'ından bir manzumeyle bitirelim:

'Yandırdı ârı varı aşk
Koymadı özge varı aşk
Ey gamzesi hûn-hâr-ı aşk
Bir bak nedir bu kâr-ı aşk

Bulsa gönül murâd-ı yâr
Bilse olur mu yâdi yâr
Hâsılı gam u şâdi yâr
Âşıka bergüzâr-ı aşk

Hulûsî aşkın zâdidir
Derd ü gamın âzâdidir
Bir Şîrin'in Ferhâd'ıdır
Olmaz mı harîdâr-ı aşk

‘Can Tende Emanettir’

*‘Ey yâr olmak istemedin bir lahza âşinâ bana
Hastalığım bilip derdimi eylemedin şifâ bana*

*Yolunda bezl-i cân etmek bir îd-i ekberdir
Korkarım olasın bir yâr-ı bî-vefâ bana*

*Lutfuna bir lahza bu gönlümün ümîdi yok
Cevrini lutf edip eyle atâ bana*

*Duân mümkün değil ermek gedâlara
Kereminle ihsânı kıl bir bedduâ bana*

*Mecnûn gibi giriftâr-ı derd-i aşkım ey Leylâ
Duâ kıl ki ermeye nâgehân bir devâ bana*

*Cânım tenimde senin emânetindir al
Tâ ki başkalarından ermeye bir kazâ bana*

*Hulûsî'yi hançer-i gamzen ile şehîd kıl şehâ
Rûz-ı Maşer'de desinler şehîd-i Kerbelâ bana'*

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi'nin Divan'ının birinci cildinin girişinde yer alan bu gazelde dinin batını boyutunun ilkelerinden birkaçını buluruz.

Bir kutsi hadiste, Cenab-ı Hakk, şöyle buyurmuştur :

'Beni isteyen Beni arar, Beni arayan Beni bulur, Beni bulan Beni sever, Beni seven Bana aşık olur. Ben, Bana aşık olanı öldürürüm. Onun diyetini ödemek Benim üzerime farz olur. Benim öldürdüğümün diyeti ise bizzat Benim'

Buradan anlıyoruz ki, Tek Sevgili, Allah'tır.

Samed ayinesi olan kalp, Allah'ın evidir. Allah'ın iki beyti vardır: Biri Kâbe, diğeri insanın gönlü. Allah'ın evine girmesi için, oranın mamur hale getirilmesi, temizlenmesi gerekir. Gönül, ancak ibadetle arınır. İnsanın negatif kutbuna karşı teyakkuz halinde durması, ancak Allah'ı anmasıyla mümkündür. Zikirlerin en güzeli Allah'ı anmak, O'nun güzel ve sonsuz isimlerini söylemektir. İnsan, sevgilisini sürekli anmak, hep onunla olmak ister. En büyük ve Gerçek Sevgili olan Allah'a yakınlaşmanın tek yolu, O'nu zikretmek, O'nun adıyla başlamak, O'na hamdle bitirmektir.

Bir başka kutsi hadiste Allah'ın (cc) şöyle buyurduğu rivayet edilir : 'Yere göğe sığmadım, inanan kulumun kalbine sığdım'

Allah, mekandan münezzehtir. Zaman, O'nu kaydı altına almaz.

Allah'a mekan olarak Kâbe'nin ve kalbin izafe edilmesi mecazidir kuşkusuz. Allah'ın mekanı yoktur, tüm mekanların Yaratıcısı O'dur.

Çağımızın maneviyat erlerinden Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi, Divan adlı eserinin bir yerinde şöyle der :

*'Anâ Mecnûn denir ki ezber etmiş
Dilinde her nefes evrâd-ı Leylâ'*

Yani Mecnun o kimseye denir ki, her soluk alıp verişinde Leyla'yı anar; adeta O'nu diline vird edinir.

Bu, insanın sevgilisi'ni sürekli anması, anmak istemesidir.

Hulûsi Efendi şöyle sürdürür :

*'Gözü yârin cemâlin manzar etmiş
Şuhûdu şâhidi irşadı Leyla'*

Aşğın gözü, Sevgili'nin güzelliğinden başka bir şey görmüyor. Gördüğü de görünen de gören de ve manen diriltten de Leyla'dır, Sevgili'den başkası değildir.

Aşık, nereye baksa Sevgili'yi görür, O'nun suretinden ve hayalinden başka bir şey girmez gönlüne. Gözleri sadece Cemalullah'ı müşahade eder. Bu görüş, ancak ibadet ve zikirle, insanın kendi benliğinden vazgeçmesiyle, Allah'ın Külli İrades'ine bağlanmasıyla gerçekleşir. Bediüzzaman şöyle der: 'Allah'a hakiki kul olana her şey hizmetkardır. İman insanı insan eder belki de insanı sultan eder. Hakiki imanı elde eden kimse, kainata meydan okuyabilir.'

Bu gücü nereden alır talip? Kuşkusuz Allah'a olan inancının verdiği güvenden. O'na dayanınca, O'nun havli, senin gücün olur. O'nun kuvveti, senin eline geçer. Sen O'na bağlanır ve köle olursan, alemde sultan olursun. Sezai Karakoç, bir yazısında bunu şöyle ifade eder : 'Allah'a teslim olan, eşyayı teslim alır.'

Girişte andığım gazelde Hulûsi Efendi, manevî yolun ileri düzeylerinden birinden seslenmektedir. Naz ve niyaz makamından. Bu, irfan ehlinin seyrinde oldukça ileri bir konumdur. Allah'a abd olma bilinciyle ibadete devam eden, sürekli O'nu zikreden, O'nun huzuruna erişen, O'nun her an bizi gördüğüne, işittiğine ve gönlümüzdeki gizli olanı da bildiğine görür gibi inanan salık, bir düzeyden sonra tatlı bir 'sitem' edasıyla Rahmeti arşı kuşatmış olan Rahman ve Rahim'e, tıpkı aşğın sevgilisine veya sevgilinin aşğa naz edişi gibi niyaza başlar ve buna da naz ya da niyaz makamı denir.

İşte bu gazel, bu manevî düzeyden başlar:

*'Ey Sevgili, bir an beni tanıdık görmedin
Hastalığımı bilip derdime dermân vermedin'*

Gerçi bunu aşık istemektedir. Fuzuli şöyle der:

'Aşk derdiyle hoşem el çek ilacımdan tabip'

Ey doktor, ben aşk derdiyle keyifli bir durumdayım, sakın bana ilaç verme, beni iyileştirmeye kalkma.

Aşk çilesini en büyük armağan bilen Osman Hulûsi Efendi de, bu düzeyi geçmiş, naz'a kavuşmuştur:

'Senin yolunda can vermek en büyük bayramdır

Bana vefasız bir yar olmandan korkuyorum.'

Burada aşık, Sevgili'nin en büyük sıfatlarından birinden ah-dine bağlı olmasından habersizmiş gibi konuşmaktadır. Yar'ın vefasızlığından korkması, mümin için havf u reca'dan (umutla korku arasında) ileri gelmektedir. İnsan hem Allah'tan sonsuzca korkmalı hem de O'ndan sonsuzca umutlanmalıdır. İşte bu korku ve umut sarkacında, bu medcezirle gelip geçen yaşamda, aşığın en büyük korkusu, Sevgili'sinin verdiği sözde durmamasıdır. Gerçekte şair, O'nun vaadinden dönmeyeceğini bilir. Burada bir söz oyunuyla, bunu da ima etmekte ve havf'ını, korkusunu dile getirmektedir. Nitekim sonraki beyitte bunu sürdürür :

*'Lütfuna bir lahza gönlümün ümîdi yok
Cevrini lütfedip eyle atâ bana'*

Bana bağışta bulunacağına ilişkin umudum azdır, bari cefanı, eziyetini armağan olarak sun, bari ondan yoksun kalmayayım.'

Burada Hulûsi Efendi, bize, tevazu dersi vermekle kalmaz, Allah'tan korkmanın, umut etmekten daha baskın olması gerektiğini de işaret eder. Bu, insanın kendi eylemlerine güvenmemesi gerektiğini de içermektedir. İnsan kendi ameline güvenerek yarın kalkış günündeki İlâhi sorgudan mutsuz ve eliboş dönebilir.

Hulûsi Efendi, şöyle devam eder :

*'Duân mümkün değil ermek gedalara
Kereminle ihsanı kıl bir bedduâ bana'*

Bizim gibi 'dilenci'lere, kölelere dua etmen imkansız, bari Ke-rem sıfatıyla bir bağışta bulun da beddua et bana'

Yaratıcı'nın kuluna dua etmesi, ilk anda tuhaf bir düşünce olarak görünebilir. Fakat, namaz başta olmak üzere, bir çok ibadeti Yüce Allah, Kendisiyle kulu arasında ortak bir ibadet olarak takdir buyurmuştur. Bunun ilk akla geleni, namazda okunan Fatiha'dır. Fatiha'nın yarısı Allah'a yarısı kula özgüdür. Allah, onu kulu ile Kendisi arasında bölmüştür. Kul, 'Alemlerin Rabbi-ne hamdolsun' der, Allah, 'Kulum bana hamdetti' buyurur. Kul, 'Errahmanirrahim'der, Allah, 'Kulum Beni tebci etti' der. Kul, 'Malikiyevmiddin' der, Allah, 'Kulum beni yüceltti' buyurur. Kul, 'İyyake na'budu ve iyyake nestain' der, Allah, 'Kulum sadece Ben'den umdu ve Ben'den istedi' der. Bu böylece sürüp gider. İşte, bir hadisinde, namazı, 'gözyadınlığı' olarak niteleyen Efendimiz (sav), bu ortak ibadetin, insanı müşahadeye, Allah'ı görür gibi kulluk etmeye, ihsan'a götürmesi gerektiğini, gözün ancak O'nun Nur'uyla görebileceğini belirtir. Bu hikmete binaen, namazda Fatiha vacip kılınmıştır, o okunmaksızın namaz olmaz. Yaratıcı'nın insana dua etmesi veya beddua bulunması, bu bakımdan yadırganacak bir şey değildir. Hulûsi Efendi buna da atıfta bulunarak, bir anlamda, 'O'ndan gelsin de beddua olsun, yeter ki O'ndan gelsin' demektedir.

'Mecnûn gibi giriftâr-ı derd-i aşkım ey Leylâ

Duâ kıl ki ermeye nâgehân bir devâ bana'

Bu dizelerde hem telmih vardır (Leyla ile Mecnun'a), hem de Fuzuli gibi, dermandan kaçış. Çünkü irfan ehli, Allah'a olan iştiyak yakın sürmesini ister. İштиyak ise uzak olmakla sürer. Sevgili'ye kavuşma, O'na ulaşma düşüncesinden daha az tutkuludur. O'nun ateşiyle yanmak ister Aşık.

Ey Sevgili, ey Leyla! Senin aşk derdine tutulmuşum. Bana dua et ki, derdime ansın bir derman erişmesin'

Bu, artık İlahi aşkın en üst düzeyleridir. Allah'ın iştıyakıyla inleyen gönül, bu iniltisinin dinmemesini istemektedir. Sevgili'ye kavuşma özlemi Aşığı ateşlerde yakmaktadır. Yandıkça arınan ve Yaratıcı'ya temiz bir ruhla, tertemiz bir gönülle gidecek olan irfan yolcusu, bu ateşin sürmesini istemektedir.

Hulûsi Efendi, bu beyitten sonra gazeli şu beyitle taçlandırır:

*'Cânım, bedenimde, Sen'in emânetin olarak duruyor, al onu.
Al onu ki, bana başkalarından bir kazâ erişmesin.'*

Bu, kulun, ten kafesindeki İlahi konuk olan can'ı yani emaneti koruma isteğidir.

Emanetini alana değin, insan ruhunu korumakla yükümlüdür.

Onu koruma dileğiyle, bir an önce Yaratıcı'nın katına gitmesini ister Aşık.

Hulûsi Efendi, gazelin son beytinde şöyle der :

*'Hulûsi'yi gamze hançerinle şehit et
Diriliş gününde ona Kerbelâ şehidi desinler.'*

Burada Hulûsi Efendi, bir başka atıfta bulunur, Kerbela şehitlerini, Allah Resulü'nün temiz soyundan gelen onurlu ve erdemli torunlarını anar.

Beni, gamze kılıcınla öldür de şehit kıl der. Gamze için geleneksel şiirimizde 'ok' yakıştırmaları da yapılır. Gerçi ok daha çok kirpikler için, yay ise kaş için kullanılır ama, gamze için de kimi zaman ok denmiştir. Hulûsi Efendi, gamzeyi kılıca benzeterek teşbih(benzetme) sanatı da yapmaktadır.

Başa dönersek, Yüce Allah'ın kutsi hadiste buyurduğu üzere, Kendisi'ne aşık olanı öldürür ve diyetini de öder, bu ise bizzat Kendisi'dir. Allah'ın Zatına müştak olan büyük ruhlar bu sırta mazhardırlar. Bizde cehennem korkusu veya cennet sevgisi bas-kındır ama irfan ehli, Yunus gibi, 'bana Seni gerek Seni' diyerek, O'nun Cemal'ini ve rızasını ister.

Hulûsi Efendi bu gazelinde, Allah'ın hoşnutluğundan başka bir şeye razı olmadığını, O'ndan gelen herşeyin güzel olduğunu belirtir. Tıpkı şu şiirinde olduğu gibi;

*'Maksad o yârdır yârın unutma
Gayrı zünnârdır yârın unutma*

*Zikr eylesen de şükr eylesen de
Fikr eylesen de yârın unutma*

*Hayrın kusûrun hüznün sürûrun
Olsun huzûrun yârın unutma*

*Sırrına mahrem yârın bilip hem
Yâd eyle her dem yârın unutma*

*Yârın kemendi zülf-i semendi
Boynunda bendi yârın unutma*

*Fâsık desinler fâcir desinler
Sen sâdık olup yârın unutma*

*Hulûsî her bâr yâdın olup yâr
Kur gizli pâzâr yârın unutma'*

‘Gözden Hayali Gitse Dilden Firakı Gitmez’

*Gönlüm esîr-i zülfündür vaslını gözetdi
Vaslın bu hicr içinde anın muîni oldu*

*Göz görmedi gönülden yârın hayâli çıkmaz
Ten ermedi velî cân anın yakîni oldu*

*Gözden hayâli gitse dilden firâkı gitmez
Göz ü dil hayâl-i yârın halvet-nişîni oldu*

*Ten ittisâl-i yârın vaslına mahrem olmaz
Heyhât bî-haber cân gayrın emîni oldu*

*Gurbet ilini sandın bâkî vatan Hulûsî
Yâr sevgisi gönülde hablin metîni oldu*

Kalp mertebesinden konuşan irfan ehlinin, tıpkı Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi'nin bu şiirinde haber verdiği üzere, gönlünden Sevgili'nin hayali çıkmaz.

Bu hikmet ve aşk dolu beyitler, O'nun hicriyle ve aşkıyla söylenmiştir.

Dilin üzerindeki örtüyü biraz kaldırıncı bu aşkın ve birleşme arzusunun ateşi bizi de yakmaya başlar.

*'Gönlüm esir-i zülfündür vaslını gözetdi
Vaslın bu hicr içinde anın muini oldu'*

Gönül, zülfünün tutsağıdır ve daima sana kavuşmayı diler. Bu kavuşma, tutsaklığa yardım eder.

İlk bakışta bizi bir karşıtlık karşılar.

Kavuşunca tutsaklık sona ermelidir.

Demek ki bir sır gizlidir sözde.

Nedir bu sır? Bu sır, Allah'ta vuslatın, O'na eriştikten sonrasının sonu yoktur demektir. Allah'a doğru seyrin sonu olduğundan söz edilir. Ama Allah'ta ve Allah'la seyrin asla sonu olamaz.

Şiirin açıldığı ilk beyit, bize ansızın bir hikmetin denizine çeker.

Osman Hulûsi Efendi, kalbindeki ateşle birden bu büyük sırrı dile getirir.

Bu gerçekte dile gelmesi en güç sırlardandır.

Ama dert ağlatır aşk söyler.

O'nu söyleten aşktır.

Zülûf, mecazdır. Sevgili'nin zülfünden kasıt, O'nun aşkıdaki bağıdır, tutkudur, O'nun çekişidir.

O çekişe insanın kendisini bırakabilmesi için varolandan (halk/gayr/masiva) çekilmesi gerekir.

Buna çekilme hakikati denir.

Böylece O'na seyr başlar. Kul, Rabbine ulaşır. Fakat Rabbinde ve rabbiyle seyri devam eder. İşte buna nihayet olmaz.

İkinci beyitte sırrın kalbine doğru inilir.

*'Göz görmedi gönülden yarın hayali çıkmaz
Ten ermedi veli can anın yakini oldu'*

Gerçi göz görmemiştir ama Sevgili'nin hayali asla gönülden çıkmaz. Gönül bir kez O'na vurulmuştur. Bir kez O'nun ateşiyle tutuşmuştur. Bu ateş artık hiçbir şekilde sönmeyecektir. Beden kavuşmamıştır evet ama ruh onu yakinen bilir, tanır. Çünkü ruh, O'ndandır, O'nun, Rahman'ın soluğudur. Ruh, hep O'na doğrudur, O'nunladır, O'nun rengini, kokusunu taşımaktadır. Ruh, ezelde O'nun aşinasıdır. Çünkü O'ndandır. Bu da yakıcı bir sırdır. Aslında sır olmaktan da çıkmıştır. Şair sırrı hatırlatmaktadır.

Üçüncü beyitte şiirin sesini iyiden iyiye duymaya başlarız.

*'Ten ittisâli yârın vaslına mahrem olmaz
Heyhat bî-haber cân gayrın emîni oldu'*

Bu ilahi de, diğer aşıklarınki gibi gönlün sesidir. Gönül kuşunun şarkısıdır.

Gözden hayali gitse (bile) gönülden ayrılığın acısı çıkmaz. Çünkü kavuşmayla birlikte o ateş sönmez. Çünkü ruh, parçanın bü-

tüne, gölgenin asla iştiyakı bahsinden olmak üzere, kökenini aramaktadır. Kaynağıyla bütünleşmek, ona ulaşmak istemektedir.

Hız. Mevlâna'nın hikayesini anlattığı 'ney'dir bu. Hicrin ateşiyile sürekli inleyip durmaktadır.

Göz ve gönül Sevgili'nin hayalinin yoldaşı, mahremi, sırdaşı olmuştur artık.

Halvet ıstılahı burada anahtar kavramdır. Bizi böylesi bir kavrayışın içine atan o olmalıdır.

Halvet, insanın gönlünü masivadan temizleyip, her yerde ve zamanda Sevgili'yle birlikte olmasına denir.

Yalnızlık ise, insanın sevgili'den gafil olduğu anın adıdır.

Bir sonraki beyitte anlam iyice derinleşir ve sırra garkolur.

*'Gurbet ilini sandın bâki vatan Hulûsi
Yar sevgisi gönülde hablin metîni oldu'*

Ten birleşmesi Sevgili'ye kavuşmanın mahremi değildir. Ne yazık ki, (bu sırdan) habersiz olan ruh, gayr'ın güvenliği haline gelir.

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi, bizi bir kez daha uyarmakta ve ruh'un O'na ait olduğunu tekrar hatırlatmaktadır.

Bu bir beden birleşmesi değildir. Bu tenle ilgili bir dava olamaz.

Bu, ruh'un gayr'dan tasaffi etmesidir.

Ruh, ancak ve ancak gayr'dan özgürleşirse sükun ve huzur bulur.

Buna sekine(t) tabir edilir ki, ruh'un bizatihi kendisinin 'emin' bir hale gelmesi, masivanın tasallutundan kurtulmasıdır.

Bu halde bulunan ruh, artık, kozmik çarkın merkezine yerleşmiştir.

Hiçbir harici form onu etkilemez, ona arız olamaz. Hatta öyle ki, kainat darmadağın olsa bile dönüp bakmaz, telaş etmez.

Ruh'un kesintisiz ve sürekli huzura erişebilmesi ancak gayr-dan arınmasıyla mümkündür.

Nihayet son beyte Osman Hulûsi Efendi, hem tevazu göğüne doğru hareketlenir, hem de Sevgili'ye duyulan aşkın metin bir habl olduğunu tekrarlar.

Dünya gurbettir. Dünya bir köprüdür, oraya yerleşilmez, gelip geçilir.

Burayı ebedi bir yurt olarak gören aldanmıştır.

İnsan bir yolcudur, ruhlar aleminden, anne rahminden, dünyadan, kabirden, berzahtan, haşirden geçecek ve ebede kadar yolculuğu sürecektir.

Bu bilinçle yaşayan kimsenin ruhunun derdinin dermanı ise ancak ve ancak Sevgililer Sevgilisi'nin muhabbeti, aşkı ve şevkidir.

O'nu seven ve buyruğuna giren, zindanda dahi olsa saraydadır. Onu tanımayan, sevmeyen ve itaat etmeyen saraylarda dahi olsa zindandadır, bedbahttır.

Bu kozmik gerçeği bu beyitle taçlandırır Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi.

Bizim elimizden tutar ve girmemiz gereken o sonsuz yola doğru yönelterek, kulağımıza sırrı bir kez daha fısıldar:

*'Gurbet ilini sandın baki vatan Hulûsi
Yar sevgisi gönülde hablin metini oldu'*

‘Gezip Sahraları Divanen Olsam’

Fuzuli,

‘Mende Mecnundan füzun aşıklık istidadı var/Aşık-ı sadık memem Mecnunun ancak adı var’(Bendeki aşıklık kabiliyeti/durumu, Mecnundan fazladır. Gerçek aşık benim, Mecnunun sadece adı/şanı var) der.

Yazıcısı olduğu bir eserin kahramanından daha fazla aşık ve çılgın olduğunu söyleyen Fuzuli, aslında, tüm aşk erlerinin durumunu dile getirir. İrfan vadisinin yolcuları, aşkla sarhoşturlar. Bir gün Rabia’ya, yaratılmışların güzelliğine ilişkin düşüncesi sorulduğunda, şöyle der: ‘Ben, Yaraticı’nın müşahadesiyle meşgulüm, yaratılanların değil.’ Hakk, Sevgili olunca, aşk ve irfan ehli, artık O’nun aşkından başka bir şeyle meşgul olamaz. Sadece O’nun rüyeti, O’nun marifeti kalbini doldurur. Bediüzzaman, ‘kalb, Samed’in aynasıdır’ der. Bu aynaya sadece Samed’in varlığı yansıyor, artık gayra yer kalmaz. Çağımızın maneviyat büyüklerinden Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi, iki ciltlik görkemli

eseri, Divan-ı Hulûsi-i Darende'yi'deki (1.cilt, Sh.222) bir manzumesinde, aşk ehlinin hallerinden birkaç hali anlatmaktadır:

*'Perîşân zülfüne bir şânen olsam
Cemâlin şem'ine pervânen olsam'*

Dağılmış, darmağanık olmuş zülfüne bir tarak olsam, güzelliğinin mumuna yanan pervane olsam.'

Burada, bütün bir sufi şiirin, klasik şiirimizin iki mazmunu yer almaktadır. Biri zülf, diğeri mum ve pervane. Özellikle ikincisi, tekke-tasavvuf edebiyatımızda başat mecazlardan biridir. İlahi Varlık, mumdur, ateştir, ışıktır, salık ise, bu ateşe koşan ve fani varlığını yok ederek gerçek varlığa ulaşan pervanedir. Ateşin çevresinde çılgın bir şekilde, Yaraticı'nın cezbesiyle dönüp duran kelebek, sonundan ateşe çarpar ve ölür. Bu ölüm, hakiki varolma için gerekli ve zorunludur. Yunus'un dile getirdiği, 'ölmeden önce ölmek'tir. Geçici varlığından geçen insan, uğrunda canından geçtiği Ebedi ve Ezeli Varlık'tan, hakiki varlığı kazanmıştır. Saç, aslında çokluku simgeler. Fakat burada üstelik 'perişan' haliyle zülûf, Sevgili'nin güzelliğini sembolize etmektedir.

Hulûsi Efendi, ikinci beyitte şöyle der:

*'Harâb-ı nergis-i mestânen olup
Aceb mi'mârı yok vîrânen olsam'*

Bu enfes dizelerde de tevriye ve mecaz buluruz. Senin nergisinden sarhoş bir hale gelip yakılsam, harap olsam. Acaba mümkün müdür ki, mimari olmayan bir viraneye dönsem.'

Bu beyitte, ilk beyitte ima edilen 'fani varlığı yok etme' meselesi açıkça dile gelmektedir. Şair, 'nergis'inin sarhoşluğu içinde

olduğu Sevgili'ye, 'senin için varlığımı yok etmek istiyorum' demektedir. Böylece bir viraneye dönecek ve hiçbir dünyevi mimarın düzeltmeyeceği bir yapı haline gelecektir. Burada, keza örtük biçimde, dünyevi varlıkların, insanın varoluşuna ilişkin söz sahibi olmayışı bildirilmektedir. Gerçek mimar, Allah'tır ve beytullah olan gönlün sahibidir, onu ancak O, yapabilir ve yıkabilir. O'ndan başka hiçbir mimar, gönül evini inşa edemez.

Üçüncü beyit şöyledir:

*'Takılıp boynuma zincîr-i zülfün
Gezip sahrâları dîvânen olsam'*

Zülfünün zinciri boynuma takılsa, çılgın bir halde çölleri dolaşsam.'

Burada da, Mecnun ima edilmekte, Allah aşkıyla çöllere düşen aşıklar kastedilmektedir. Allah'ın cemaliyle müşerref olan her mümin, artık O'nun verdiği manevî sekr ve sarhoşlukla kendinden geçer ve O Mutlak Güzellik'ten başka bir şey göremez hale gelir. Gönül gözü Allah'a açılanın, dünya gözü kapanır ve gayrın müşahadesi bir daha asla ona arız olamaz. Bu dizelerde, es-Seyyid Hulûsi Efendi, Allah aşkıyla boynuna zincir vurulduğunu ve sahralarda bir divane gibi dolaştığını söylerken, aynı zamanda bize, Allah'a hakiki abd olmanın nasıl bir sonuç ürettiğini de ifade etmektedir. Zincir, burada, tutsaklığın, Allah'a kul ve köle olmanın mecazıdır. Allah'ın sınırlarıyla kendisini sınırlayan mümin, artık O'nun kulu ve kölesidir. O'na gerçek anlamda köle olan ise, tüm masivaya karşı özgürlük kazanmıştır.

Dördüncü beyitte es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi, temayı biraz daha açar ve derinleştirir. Esasında bu gazel, tümüyle tematik

ve geleneksel gazellerde pek de rastlanmayan bir biçimdedir. Beyitler kendi içinde müstakil olmakla birlikte şiirin tümü, aynı tema çevresinde dolaşmaktadır:

*'Yolunda baş u cân vermeklik için
Girip meydânına merdânen olsam'*

Senin yolunda can vermek, başımı feda etmek istiyorum, böylece meydanına girip yiğitlerinin safına katılmaktır muradım.'

Burada, yine geleneksel sözlüğümüzde yer alan 'mert' kelimesini görüyoruz. Allah yolunun yolcuları için 'er, yiğit' kelimesi de kullanılır. Hulûsi Efendi, Allah yolunda açıkça canını feda etmek istediğini, fani varoluşunu terketmeyi dilediğini belirtiyor. Bir 'meydan'dan söz ediyor. Bu meydan, Allah erlerinin, Allah velilerinin meclisidir. Bu meclise giren ve kabul edilen kişi, artık, bir 'er'dir, bir 'yiğit'tir. Hz. Ali bir sözünde, 'asıl pehlivan, nefsini yenendir' buyurmuştur. Hulûsi Efendi'nin bu dizesinde bu anlam dünyasına da bir atıf bulmak mümkündür.

Beşinci beyitte, maneviyat yolcusunun terketmesi gereken kimi olumsuz nitelikleri belirtilir:

*'Edip terk-i taayyün ucb u zillet
Muhakkak sâdıkın bî-gânen olsam'*

Es-Seyyid Hulûsi Efendi, bu dizelerinde, 'taayyün'ü terketmekten, yani vücudu vacip olan Allah'ın varlığı karşısında, bir varlık sıfatını nefesine layık görmemekten, ucbdan, yani kibir ve büyüklenmeden uzaklaşmaktan ve masivaya karşı zillet içinde bulunmayı da terkten söz ediyor. Sufiler, La-mevcude illa Hu', Yani, O'ndan başka bir şey yoktur' derken bunu kastederler.

Varlık sıfatı, varlığı Kendinden ve Zorunlu olan Allah'a özgüdür. Varoluşu Allah'a bağlı olan mevcudata ise varlık sıfatı verilmesi doğru değildir. O, bir gölge, bir hayalden ibarettir. Bu anlamda Hz. Mevlâna, bir rubaisinde şöyle der: 'suret hemî-zıll'est', görünen her şey gölgedir. Peki Allah yolunun yolcusu, kendisine hangi sıfatı uygun bulacaktır? Sadık. Yani, ezeli ahbine uyan, özü ve sözü doğru olan, Allah'ın bildirdiğini doğrulayan kimse. Sıdk sıfatı, aşıkların da sıfatıdır. Aşık-ı sadık terkibine tasavvuf ehlinde çok rastlarız.

Altıncı beyit, manayı alabildiğine derinleştirir:

*'Soyunup senden özge varlığımdan
Mücerred âşık-ı ferzânen olsam'*

Şair, Allah'ın gayrından ve kendi varlığından tümüyle soyunmak, uzaklaşmak istemektedir. Bu, manzumenin başından beri üzerinde durduğu temanın ileri düzeylerinden biridir. Sadece Senin aşığın olmak istiyorum, diyor. Bu, varlığı için ihtiyaç duyduğu tek şeydir. Allah'ın gayrından soyunmak için, insanın benliğinden geçmesi gerekir. İçindeki dünyevi arzu ve tutkuları, ihtirasları yok etmelidir. Bu durumda, sadece Sevgili ve Amaç olarak Allah kalacaktır geriye. Allah'tan gayrından gönlünü alan, tüm varlığıyla Rabbine yönelen kul, artık, O'nun ahlakıyla ahlaklanmak' için hazırdır. Bu, bir tür hazırlık halidir aslında. Çünkü daha yolda pek çok aşama vardır.

Son beyitte, Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi, seslendiği Yaraticı'ya daha yakın ve içten bir dille yakarır:

*'Yanıp hicr ü firâkına Hulûsî
Ne kim ey sevdiğim veya nen olsam.'*

Senin hicranın, ayrılığında Hulûsi yanmaktadır. O halde takdir Senin sevdiğin veya başka bir şeyin ne olursam olayım, kabulümdür.

Burada bir tevekkül ve rıza makamından söz edilebilir.

Önce beyitlerde sürekli Allah'ı birleyen ve nefsten vazgeçilmesi gerektiğini vurgulayan Şair, burada artık tevhidin son makam olduğu yolculuğun olmazsa olmaz kurallarından birini de vazedir ve şiire son verir. Cüz'i iradesini, tümüyle külli iradeye teslim eder.

Yokluk Evi

Hazret-i Mevlana,

'bizim varlığımız da yokluktur' der.

Yokluk, irfan sahiplerinin en değerli ve vazgeçilmez niteliğidir.

İnsanoğlu, güçsüzlüğü ve yoksulluğuyla, Mutlak Güç Sahibi ve zengin (Gani) olan Allah'a kendisini nisbet eder. O'nun eşiğine bu niteliklerle sığınır. O'ndan güç ve varlık diler.

Allah, varlığı, Kendisi'ni tanıyıp kullukta bulunsun diye yaratmıştır.

Kendi sureti üzere, Büyük Arş'ı kuşatan Sonsuz Rahmeti'nin adıyla var ettiği ve soluğundan üfleyerek can verdiği insanı, yer-yüzünde halife kılmıştır.

İnsan dışındaki tüm varlıklar, hep O'nun halife oluşuna ilişkin bir gerçeği fısıldar dururlar.

İnsanın, kişisel doğasının sınırlarını aşarak, kendi benliği ve algısını silerek, yokluğa düşmesi, manevî yolculuğunun önemli bir aşamasını teşkil eder.

İnsan varlığa, yoklukla ulaşabilir. Nefsini yok ederek ruhunu ebedi bir mutlulukta varedebilir.

Bu yüzden sufiler, varolana ‘vücut’ niteliğini layık görmemiş, gerçek varlığın sadece Allah’a özgü olduğunu belirterek, ‘La mevcude illa Hu’, yani O’ndan başka bir şey yoktur, demişlerdir. Bu, varolanı inkar değildir. Varlık vasfına tüm hakikatiyle sadece Cenab-ı Hakk’ın sahip olduğu anlamına gelir. Bu düşüncüyü taşıyanlara vahdet-i vücudçu, yani varlığın birliğini savunan kişi denir. Bir de şuhud düzeyinde sadece Cenab-ı Hakk’ın görüldüğünü, gayrın/masiva’nın bir gölge ve hayalden ibaret olduğunu söyleyenler vardır. Bunlar da ‘la meşhude illa Hu’, yani sadece Allah görünmektedir, diğer görünenler gerçekte birer gölgedir, derler. Bu deyişlerin kaynağında hep Allah’ı ‘birleme’ tutkusu yatar. Hz. Mevlana, ‘suret hemi zillest’ buyurur, yani, görünen her şey gölgeden ibarettir. Şuhud ehli de gerçekte varlığı inkar etmez, varlık sıfatını yalnızca Alemlerin Rabbi’ne münhasır ve layık görür.

Kuşkusuz bu, irfanda ve idrakte oldukça üstün bir manevî düzeyi işaret eder. Allah velileri, varolandan sıyrılır, yokluğa kavuşur ve varlıklarını Allah’ın sonsuz varlığına katarlar. Böylece ebedi olana ulaşırlar.

Çağımızın maneviyat büyüklerinden Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi de, bu vadinin önemli adlarından. İrfan göğünün bu parlak yıldızı, Divan-ı Hulûsi-i Darende adlı iki ciltlik eserinde,

bize, aynı zamanda varlığın yokluktan geçtiğini de bildirmektedir.

İnsanın kendi kişisel algısını silerek, gerçek bir idrak seviyesine yücelmesi, ancak kötülüğü buyuran nefsin bağlarından ve tutkularından kurtularak gerçekleşebilir.

Nefis, tıpkı bir avukat gibi kendini savunur, gördüğü veya düşlediği her şeye tutkuyla sahip olmak ister, insanı, sürekli olumsuz bir kutba doğru çeker, gönül aynasının arınmasını engeller, varlığı, varolana sahip olmakta görür. Nefsin aleyhine olan her şey, kalbin yararınadır. Nefis, dünyayı hatta kainatı yutsa doymaz. Oysa onun bu sahiplik güdüsünden uzaklaşması, arınması ve insanın manevî adımlarını tökezletememesi için, kul, mutlaka yokluk evine gözünü dikmelidir.

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi, bir manevî hazine olan Divan'ının bir yerinde şöyle der:

'Gönülde doğsa âsâr-ı muhabbet

Anınla yâr olur yâr-ı muhabbet

Dilin bir özge hâli kâl olsa

Olursa cümle etvârı muhabbet

Başı Arş'a ayağı Kürs'e değer

Kişinin olsa envâr-ı muhabbet

Şuhûd-ı dost olur baktıkca her yan

Şu gözde olsa envâr-ı muhabbet

*Veren cânlar alır cânân yerine
Ezelden böyle pâzâr-ı muhabbet*

*Selâmet kûşesi yokluk evidir
Yok olan var olur varı muhabbet*

*Hulûsî vasl-ı dil-dârı dilersen
Gönülde koyma ağıyâr-ı muhabbet'*

Bu nefis şiirin altıncı beytinde, Hulûsi Efendi, esenliğin ancak yokluk evinde olduğunu belirtir ki kanaatimce, metnin ana teması bu mısralarda yatmaktadır.

Şiir, hakikat nurlarının yeri olan 'gönül'le başlar. Tümünde tenasüp sanatının işlediği ve yine temel kavramlardan biri olan gönlün, Sevgili'nin Evi'nin anıldığı manzumeye, konunun özülüyle girilir. Gönül, muhabbet evidir. Sevgili, yere göğe sığmamış, inanan kulun yüreğine yerleşmiştir. Allah, bize, şahdamarımızdan yakın olduğunu buyurur. Gerçekte insan, gönülden ibarettir. Gerisi kemiktir kıldır. Kalp, bir beyttir, yeryüzündeki Kâbe'nin insandaki temsilidir, İlahi merkezdir. Nur, oraya vurur. Allah, nasıl ki yerlerin ve göklerin nuruysa, gönül de bu Nurdan bir parıltıyla ışıır, içinde kandil yanan bir fanus gibi aydınlanır. Gönül kavramı, bizim irfanımızın belki de en zengin, en kapsamlı kelimelerinden biridir. Eskiler, gönül evinin arınmasına çok değer verirlerdi. Bütün bir tasavvuf geleneği, nefsin tezkiyesi ve gönlün arınması üzerinde yükselir. Gönül, sevginin de mekanıdır. Gerçekte bu bir mekan değil, mekanettir. Çünkü aşk, yücelmenin adıdır. İnsan muhabbetle ve aşkla varolur, aşksızlıkla helak olur. Aşk ise, hiçbir garaz ve kasıt olmaksızın, sadece sevmek ve adanmaktır. İşte, Hulûsi Efendi'nin de buyurdıkları üzere, gönülde muhabbetin

eserleri/belirtileri doğmaya başlayınca, artık yalnızlık sona erer. İrfan sahiplerinin 'halvet' kelimesiyle ifade ettiği bu hal, insanın gerçekte yalnız olamayacağını ima eder. Yalnızlık Allah'a özgüdür. İnsan, Allah ile baş başadır sürekli. Masiva, insanı bu halvetten çıkarır ve mutlak olmayan bir yalnızlığa iter. Bu yüzden bir maneviyat eri, bir gün itikafta ve halvette iken, biri kapıyı açmış ve, 'hayırdır, ne yapıyorsun, nicesin?' diye sormuş. Bunun üzerine derviş, 'şimdiye kadar Rabbim ile halvetteydim, sen içeri girince yalnızlığa düştüm' demiştir. Gönülde İlahi muhabbet olursa, bu, gönlün sahibine en vefalı sevgili ve yarendir.

Hulûsi Efendi, ikinci beyitte şöyle der :

'Gönlün bir başka durumu dil (lisan) olursa, yani hal dile dönüşür, ifadeye gelirse, tüm tavırları muhabbet haline gelir.'

Ne demektir bu? Bu, öncelikle, Hakk'ı biricik Sevgili ve Dost edinen kişinin artık hal ile kal dilinin özdeşleşeceği anlamına gelir. Ayrıca, Rabbinin aşkıyla sarhoş olan kişinin tüm davranışları ve halleri güzelleşir, sevimli hale gelir. Her hali sevilir onun. Çünkü, kendisinde tecelli eden İlahi isimlerin güzellikleriyle çepeçevredir artık. Kötü ve çirkin bir davranış doğamaz ondan. Oturuşu kalkışı, ötekiyle ilişkisi, insanlara bakışı, varlığa nazarı, düşleri, öztle tüm işleri Allah'ın cemal sıfatlarıyla süslenmiştir.

Osman Hulûsi Efendi, şöyle devam eder:

'Kişide muhabbet nurları olursa, başı Büyük Arş'a, ayağı ise Kürsü'ye değer.'

Bu ifade, gerçekten de, o manevî düzeye ulaşmış ve müşahade seviyesine erişmiş bir irfan sahibine ait olabilir. Arş ve Kürsü, Allah'ın herşeyi kuşatan Rahmeti'nin yayıldığı manevî mekan-

lardır. Kürsü, söz söyleme erdemine ve yetkisine ulaşmış olana aittir. Allah, dilediğine hikmet verir ve hikmet verdiği için çok hayırlar bağışlamıştır. Kalbinde O'nun aşkından başkasına yer bırakmayan irfan ehlinin artık başı, Allah'ın Büyük Arşı'na değer. Arş ile kürsü arasında olmak, yaratılmışların en üstünü olan insanın hakiki doğasına sadık kalarak yaşaması ve Allah'ın marifetine mahzar olmasıdır.

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi, bu menzile, ancak İlâhi muhabbetle ulaşılacağını ifade etmektedir.

Ardından şu mısralar gelir:

'Gözlerde muhabbet nurları parlarsa, nereye bakılsa hep Dost görünür sadece.'

Bu beyitte de, müşahadenin yani manevî görüm'ün ancak muhabbet nurlarıyla olabileceği ifade edilmektedir.

Osman Hulûsi Efendi, İslâm'ın Batını boyutlarını yaşamış biri olarak, gözaydınlığının ancak muhabbetle olabileceğini söylüyor.

Bir hadiste, Yüce Peygamber (sav), namazın gözaydınlığı olduğunu belirtir.

Hulûsi Efendi'nin benzetmesi, bunu çağrıştırmakta belki de bir telmih olarak karşımıza çıkmaktadır.

Gözün görebilmesi için, baktığı yerin ışık alması gerekir. Gözün aydınlığı ise, ancak manevî bir aşktan gelebilir. Rabbine aşık olan ve O'nun muhabbetiyle gönlü arınmış ve aydınlanmış bulunan kişi, baktığı her şeyde O'nu görür. Yani nesnelere ve hayata mana-yı harfiyle bakmak, mana-yı ismiyle bakmamak.

Yaratıcı'nın adıyla ve O'nun hesabına bakmak. Bu müşahade-
dir. Yani bakılan nesnenin iç gerçeğini görmek. Bu görüş, kuşku-
suz insanın manevî bir çaba içerisine girmesiyle, Cenab-ı Hakk'ın
bağışladığı bir haldir. Hz. Mevlana, bir rivayete göre şöyle der:
'Müşahade, ancak Allah'ın kulunun gözüne sürme çekmesiyle
gerçekleşir. Eğer kul, Rabbinin bu inayetine mahzar olmamışsa,
gözünün karşındakini bile göremez. Kaldı ki eşyanın iç hakika-
tini görsün.' Bu sürmeden kasıt, imanın hakka'l-yakin düzeyi ol-
malıdır. Bilginin üç katından söz edilir: İlme'l-yakin, ayne'l-yakin
ve hakka'l-yakin. Üçüncü kategori, artık hakikatin bizatihi manen
tecrübe edilmesidir. Bunun yolu, gönül gözünün, muhabbetle
aydınlanmasıdır.

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi, şiirinde daha sonra şöyle
der:

'Ezeli muhabbet pazarında, insanlar can verir can alırlar.'

Canını vermeyen canlanamaz. Hulûsi Efendi, Allah yolunda
nefsin adanmasıyla gerçek anlamda cana kavuşulacağını söylü-
yor. Canan için candan vazgeçmek. Bu, Mecnun'un Leyla için,
Mem'in Zin için, Hüsrev'in Şirin için yaptığı özveridir. Uğrunda
canı hiçe saydığı Sevgili'nin aşkında fani olan Aşık, artık fani var-
lığından geçmiş, ebedi bir varoluş katına taşınmıştır.

İnsan, Rabbi'nin muhabbetiyle canından geçerse, O'nun ne-
siminin getirdiği kokuyla donanır. Bu, sonsuzluğu kuşanmaktır.

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi, şöyle sürdürür şiirini :

'Esenlik köşesi, yokluk evidir, ancak yok olarak muhabbetin
varına ulaşılabilir.'

Yokluk Evi, bir mecaz olarak, hakikatte insanın benliğinin bağlarından kurtulmasını simgeler.

Hattatlarımızın yazdığı nefis bir yazının adı, Hiç'tir.

Kimi dergahlarda, bu yüzden, 'hiç olursan hep olursun' yazar.

İnsan, nefsinin zincirlerini kırdıkça ruhun sonsuz iklimine geçer.

Bu, varlığın yokluktan geçtiğini anlatır bize.

Hulûsi Efendi, bu ezeli temayı, oldukça yalın bir biçimde anlatıyor.

Ve bu yalın olduğu kadar yoğun olan manzumesini şöyle bitiriyor :

'Hulûsi, Sevgili'ye kavuşmayı istiyorsan, gönlüne 'gayr'ın sevgisini koyma.'

Bu, kalbin Allah dışından arınmasıdır.

Orası, Rabbin evidir ama, O'nun şanına layık biçimde temizlenmiş olmalıdır.

Bu ise, ancak Allah'ı zikirle olur. İnsan unutma derekesinden anma katına yücelmelidir.

Allah'ın sonsuz güzellikteki isimlerini anmalı, kainata O'nun isim ve sıfatlarının aralığından bakmalıdır. Varlığın yüreğine sızmalı, oradaki zikre katılmalıdır.

Gönülde başkasına ilişkin ne varsa silip atmaksızın Allah'ın muhabbetine erişmek imkansızdır.

Bize bu manevî yolculuğu, bir şiir içerisinde anlatan Hulûsi Efendi, Divan'ındaki başka bir manzumede aşkı şöyle anlatır:

*'Senin sevdâna yanmak gayrı savdâdan usanmaktır
Seni sevdim demek hâline rengine boyanmaktır*

*Bu yolda âşîka ma'sûkuna mihr-i vefâ ihlâs
Yolunda cân verip derdini dil-dârın kazanmaktır*

*Mücerred ana fânî oldu derler yok olup gitdi
Neye kılsa nazar her gördüğünü yârı sanmaktır.'*

İlk beyitte ifade edilen hal, Kuran'a telmihte bulunur : Allah'ın rengiyle renklenmek, O'nun boyasıyla boyanmak.

Hulûsi Efendi, bu şiirinde de Sevgili'nin yolunda can vermek-ten söz eder.

İnsan-ı Kamil olmanın yolu budur çünkü.

‘Seni Divane Yazarlar’

*‘Seni dîvâne yazarlar dilîr dîvâne gönül
Çün dedin fitne bakış çeşmine mestâne gönül’*

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi bu beyitle açılan gazeli, çağrışımları bakımından oldukça zengin, ihtiva ettiği anlamlar itibarıyla hayli kışkırtıcıdır.

Seni deli diye yazarlar ‘divan’ ‘divan defterine’ ey gönül. Çünkü, gözden, bakıştan söz ederken ‘fitne’ diye niteledin.

Hulûsi Efendi, ‘divan’ kelimesini iki anlamda kullanıyor.

İlki, ‘defter-i divan’, ikincisi, ‘deli, çılgın, divane’ anlamı içeriyor.

İlk dizenin sonundaki deli anlamına gelen ‘divane’ ile, ikinci dizedeki ‘sarhoş/kendinden geçmiş’ manasındaki ‘mestane alt alta kullanılmış oluyor.

Bu, örtük olarak bize, ‘İlahi aşk şarabını içmiş olan’lara, ‘divane, deli’ nazarıyla bakıldığını/bakılacağını ima ediyor.

Kendi kişisel algısını silerek, Allah'ın marifetinin yoluna tam bir tevekkülle girmiş olan veliler, bir bakıma benliklerinden vazgeçtikleri, akıl ve tedbiri terkettikleri için 'divane'dirler. Bu divaneliğe Divan şiirimizde çok sayıda örnekte rastlarız. 'Divanen oldum...' diye başlayan pek çok gazel, rubai veya nefes vardır.

Divane, sanıyorum 'div' (peri, cin, dev) kökünden geliyor.

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi, ikinci anlamıyla da, Dertli'nin, 'yazmışlar deftere divane beni' ifadesini çağrıştıran biçimde, iktidarın divanına şikayet edileceğini ve sicilleneceğini belirtmiş oluyor.

Bu çok yönlü kullanım, şiirin, çağrışım imkanlarını iyice artırıyor.

Niçin divane yazacaklar? Çünkü, feyze kaynağı olan ve/veya feyz kaynağına bakan, oradan feyz almaya yarayan 'bakış'a, 'göz'e ve 'çeşm'e, 'fitne' dedin.

Bu dize de, gerçekten oldukça yoğun bir anlam dünyasını karşımıza getiriyor: Göz, 'fitne'dir, çünkü baştan çıkarır. Derviş, ilkin, yani sülukunun başlarında, bakıştan 'basar'ı anlamaktadır. Baştaki gözle, şeylerin suretlerini gören 'çeşm'le bakmaktadır. Oysa, asıl görüş, 'basiret'tir ve basar, ancak, 'basiret'e dönüştüğü zaman, şeylerin içyüzünü görebilir. Bu ise, İlahi nurla aydınlanması sayesinde mümkündür. O halde, sen, basirete fitne diyerek, alışılmış anlamın dışına çıktın ve ona basar diyenlere ters düştün. Bu durumda, elbette seni divane yazacaklardır. 'Fitne' kelimesinin burada, ilk çağrışımından öte bir anlamı olduğu söylenebilir: Fitne, yani baştan çıkma, dünyevi gözün terki, basiretin kuşanılmasıdır. İnsan baştan çıkmalıdır, İlahi aşkla istiğraka düşmeli,

Allah'ın sonsuz varlığında müstağrak olmalıdır. Böylece zahiren 'fitne'ye düşmüş, ama gerçekte hakikate ulaşmıştır.

Bu nefis beyti Kuran ayetlerine gönderme yapan şu dizeler izler:

*'Zülfе "ve'l- ley]" dedin vechine "ve's-şems" okudun
Bu ne teşbih-i hatâ âyet-i Kur'ân'a gönül'*

Bu beyitte de, hem atıflar hem ıstılahlar hem de savunulan düşünce bakımından bir zenginlikten söz etmemiz gerekiyor. Çeşm'e, yani, göz'e, basar'a ve göze'ye, yani feyz kaynağına, ab-ı hayat menbainâ 'fitne' dedin ve adın divaneye çıktı. Fakat basardan basirete geçtin, gönül gözün açıldı. Ama bu açılma, sende, 'aklı gözüne inmiş' veya süluka girmemiş olanları, zahir ehlini daha çok yadırgatacak olan yeni 'teşbih'leri ortaya çıkardı. Öncelikle belirtmeli ki, Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi'nin şiirlerinde, O'nun, Hakk'ı, 'teşbih ile tenzih arasında' bir orta yolda, sırat-ı müstakim'de idrak etmiş olduğu görülmektedir. Tenzih'i veya teşbih'i fazla vurgulayan veya bunlardan birini aşırı biçimde öne çıkaranlar, tam olarak, Kuran'ın 'cadde-yi kübra'sında yürümeyenlerdir. Tasavvuf tarihi boyunca, teşbih ve tenzih meselesi, en çok tartışılan konulardan biri olmuştur. Hulûsi Efendi, beytin ilk mısrasında, zülfün geceye ve güneşe yemin eden ayete benzetilmesinden söz ediyor. Ayrıca, kaşların yaya, gözlerinse güneşe benzetildiğinden de bahs etmiş oluyor. Zülf, kementtir, tuzaktır, gecedir, siyahtır, karanlıktır, Sevgili'nin karanlık yönüdür, örtülmüş olan boyutudur; 'küfr-i zülfün salalı rahneler imanımıza' mısrasında olduğu gibi, aşığın baştan çıkaran bir unsurdur. Bu çağrışımlarıyla birlikte esas olarak, dizede, Sevgili'nin saçının geceye benzetilmesi ve ayete atıfta bulunulması, gecede ise, güneşin

okunması, ona yemin edilen ayete gönderme yapılmasıdır. Bu dizeyi şöyle okumak da mümkün gözükmektedir: Asıl Mahbub, Hakk'tır. Allah dışında hiçbir varlık (ki gerçekte O'nun Zorunlu ve Mutlak olan Varlığı dışındakiler, O'nun esma ve sıfatlarının tezahüründen başka bir şey değildir ve hakiki vücutlarından söz edilemez) Kalp, Samed'in aynasıdır. O halde, gece, Mahbub'un saçıdır, yanağını örten zülfüdür. Cenab-ı Hakk, geceyi, varlıkların üzerine örter. Ve gecenin ardından mutlaka bir 'şems' doğar. Şems, hakikatin sembolüdür. Oysa, meseleye buradan bakmayanlar, bir 'teşbih hatası' olduğunu sanarak, Kuran ayetlerine bir saygısızlık yapıldığını iddia ederler. Zülf'le başlayan gezi, kakülle, yanak ve ben'le sürer üçüncü beyitte:

*'Kâkül olsun zülûf olsun yanak u hadd ü hâl olsun
Öpdüre koklada her biri bir ihsâna gönül'*

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi, yaklaştığı konuyu, genişleterek ve derinleştirerek sürdürmektedir bu dizelerde.

Kakül, zülûf, yanak, ondaki ben, ne olursa olsun, tüm bunlar, (insanlara) birer ihsan, birer bağış sunmaktadır her zaman.

Hakiki Mahbub'un yanağı, zülfü ve beninden söz edilemez. O'nun teşbihleri olarak tüm bunlar, İlâhi ve Mutlak Güzellik'i ifade ederler. Cenab-ı Hakk, feyz kaynağıdır, tüm güzellikler O'ndan gelir, hidayet O'ndandır, hakikat O'dur, şeylerin gerçeği, O'nun ilmindedir, O'nun yaratışı mutlak güzeldir, saf ve katışıksız tevhid hakikatini bize O bildirir. O'nun İlâhi aşkıyla müstağrak olan aşıklar, her an yeni bir ihsana, yeni bir lütfâ mazhardırlar.

Beyitte, biraz daha inilince, 'O, her an yeni bir şe'ndedir' ayetine de atıf bulmamız mümkündür.

Görüldüğü üzere, Allah dostları, ‘sevgili’den, ‘saçından, yanağından, beninden’ onun güzelliğinden söz ederken, gerçekte sadece Allah’ın Mutlak Güzelliği’nden bahsetmektedirler. Bunun teşbihle anlatılması, insanların bu türden benzetmelere, dünyevi güzelliklere ilgi duymasındandır. Bu husus, bilhassa Tercümanu’l-Eşvak ve Divan’ında yazdıkları çokça tartışılmış olan ünlü arif İbn Arabi’de aşırı biçimde dile gelir. Tercüman’a yazdığı şerhin girişinde bundan açıkça söz eder: ‘Hangi güzeli anlatırsam anlatayım, gerçekte hep O’nu ima ediyorum. Hangi evden söz edersem edeyim, aslında sadece O’nun varlığından bahsetmiş oluyorum’ ifadesi bunu yeterince gösterir.

Dördüncü beyitte bu kez dudağa geçilir:

*‘Teşnesi çeşme-i hayvân ile Kevser lebinin
Yine sunmaz ikiden bir dem-i atşâna gönül’*

Kevser ağzına, can kaynağına teşne olanın, sadece onu arzulayanın susuzluğunun giderilmesi asla mümkün değildir.

Dudak söz kaynağıdır. (Burada bir hususu yeri gelmişken belirtmemiz yerinde olacaktır: Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi, şii- rinde, mükellef (yükümlülük taşıyan) uzuvlardan söz etmektedir) Ağız, feyzin çıktığı mahaldir. Kevser dudağı, İlahi feyzin kaynağını simgeler. Canlıların çeşmesi, kaynağı, ruhların feyz aldığı menba- ya iştiyak duyan, sadece onu isteyen salığın susuzluğu asla geç- meyecektir. Seyrin iki türü vardır: Allah için ve Allah’a yapılan seyr ile Allah’ta yapılan seyr. Allah’a doğru yapılan seyrin sonu vardır. Ama, Allah’ta seyrin asla nihayeti olamaz. Şair, bu hususa atıfta bulunmaktadır.

Seyrinde hayli mesafe kat'eden aşık, artık nazdan, can ve canandan söz etmektedir:

*'Nâz ile âşıkının cânını alsam diyerek
Hâşâ minnet mi olur cân ile cânâna gönül'*

Sevgili (Hakk), sevenin canını alacaktır, bunda hiç minnet olur mu? Can ile canan arasında bir teklif tekellüften söz edilebilir mi? Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi, 'ikilikten söz edilemeyeceğini' ifade ediyor bu dizede.

Candan vazgeçmek, salikin, Hakk'ın varlığında yitmesine işaret eder.

Enaniyet'inden vazgeçmeksizin, İlahi lütfâ açık hale gelinemez. İlahi feyze kabil hale gelmenin yolu, beninden, canından vazgeçmektir.

Seven, Sevilen ve sevgi diye bir üçlü ortadayken, burada İlahi Birlik' sağlanmamışken 'aşk'tan söz edilebilir mi?

Amaç, tevhidin nihai düzeyine oluşmak ise, bu çokluğun ortadan kalkması gerekir.

O halde, aşık, Maşuk'unda erimeli, yok olmalıdır.

Sonraki beyit, aşığın henüz Sevilen'in yed-i kudretinde tümüyle kendi benliğinden vazgeçmemiş olduğunu, gezisinin sürdüğü ifade edilmektedir:

*'Âşıkın girmede matlûb eline hûb eline
Girmede bezmine cân vermeğe merdâne gönül'*

'Hub', varlığın özüdür, mayasıdır. Bir hadis-i kutside, şöyle buyrulmuştur: 'Ben, gizli bir hazine idim, bilinmekliği sevdim, bu yüzden mahlukatı yarattım.' Burada 'sevdim' kelimesi, bize, varlığın hakikatinin 'aşk' olduğunu gösterir.

Aşık, 'hub'un gereğinin yani Maşuk'un dileğinin bezmine, can vermeye girmedikçe, asla 'mert' sayılamaz. Asıl yiğit, nefsini yendendir. Hz. Ali'nin (ra) bu anlamdaki sözü bu hususu açıklığa kavuşturmuştur. İnsan nefsinden geçmeden, yani Mahbub'un meclisine 'hub'un gereği olarak kendini adamak üzere girmeden, manevî mertebeleri katedemez, bir abd-ı külli haline gelemez. Allah'ın Mutlak Uluhiyeti'nin Rububiyeti karşısında külli bir ubudiyetin hakikatine vakıf olamaz.

Nihayet son beyitte, engin bir tevazu örneği sergileyerek, kendi 'perişan hali'ni dile getirir:

*'Dile yâd göze hayâl başa alınmaz sevdâ
Kim Hulûsî yana bu hâl-i perîşâna gönül'*

Esasında, 'hal-i perişan', O'nun, İlahi aşk ile nasıl kendinden geçmiş olduğunu göstermektedir.

Huzurda

Rivayetler bize, ilk yaratılan şeyin Efendimiz'in Nuru olduğunu söyler.

Kainat O'nun nurundan yaratılmıştır.

O, nur suretinde bir insandır.

Bütün nebi ve veliler, feyzi O'nun üzerinden alırlar.

Kamil veliler, Efendimiz'in varisleridir.

İrfani geleneğimizde veli şairler, mutlaka, Efendimiz'in velayet ve nübüvvetinin hürmetini tazim için şiirler söylemişlerdir. Bunları naat-ı şerif olarak isimlendirdiğimiz malumdur.

En çok naat Türk dilinde söylenmiştir. Bizim geleneksel şairlerimiz, Efendimiz'in yer yatağında doğumunu bile kabullene-meyip, 'hava üzere döşenen bir döşek'te dünyayı teşrif ettiğini söyler.

Kuşkusuz biz, O'nu hakkıyla ta'zim edemeyiz.

Bu sırdandır ki, 'Allah ve melekleri, Resulüne salat ve selam ederler' buyrulmuştur.

Bu ayeti tefsir ederken, bazı müfessirler, buradaki 'salat'ın 'ta'zim' anlamına geldiğini kaydederler.

Efendimiz, alemin övüncü, varlığın şerefi'dir.

Kainatın gözbebeği, varlık ağacının en kamil (ekmel), kusursuz ve en güzel meyvesidir.

İnisiyatik geleneğe bağlı veli şairlerden biri olan Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi de, ilahî aşkın şarhoşluğu ve Efendimiz'e olan muhabbet ve hürmetinin ateşiyle şiirler söylemiştir ki, bunların biri şöyledir:

*“Kapında bir zelîl-i hâk-sârım yâ Rasûlallâh
Garîb ü bî-kes-i bî-i'tibârım yâ Rasûlallâh*

*Ser-â-ser defter-i a'mâlim isyân ile memlûdur
Huzûr-ı hazretinde şerm-sârım yâ Rasûlallâh*

*Kabûl etsen Hulûsî kemteri dergâh-ı lutfunda
Civârında n'ola olsa mezârım yâ Rasûlallâh”*

Bu kısa fakat mana ve hakikatçe zengin naatında Osman Hulûsi Efendi, geleneğin içinden konuşmakta, Efendimiz'in seçkin arkadaşları ve dostlarının izinden yürümektedir.

Rivayetlerde sahabe-i kiram Efendilerimizin, dünyada korku üze yaşadıkları belirtilir. Bu sırrın sonucu olarak, kendilerinden

asla emin olmadıkları, hatta zaman zaman, ‘acaba ben münafık mı oldum?’ dedikleri kaynaklarda belirtilmektedir.

Kibr, Allah’a hastır. En yüce, en büyük ve en kudretli O’dur.

Kibr’in şirkle özdeş görülmesi bu hikmettedir.

Tekebbür en çirkin nitelik olarak görülmüştür.

Osman Hulûsi Efendi’nin bu enfes naatında, O’nun kamil bir varisi olmasına rağmen (belki de kamil oluşu bu sırdandır) kendisini hiç hükmünde görmekte, ‘zelil’, ‘bikes’, ‘asi’, ‘mahçup’, ‘aşağı’ kelimeleriyle ifade etmektedir.

Büyüklüğün gereği küçüklüktür, kişi kendisini yok etmedikçe, İlahi Hakikat’e açık ve hazır hale gelemez.

Tevazu, hasletlerin sultanıdır ve bu abdallara has bir güzelliiktir.

Naat-ı şeriflerin çoğunda bu dil konuşur.

Osman Hulûsi Efendi de bu geleneğe uyarak, irfani edebin gerektirdiği biçimde konuşmaktadır.

Efendimiz’i yüceltmek demek, O’nun yolunun tozu toprağı olmak, kendi nefisini hakir görmek ve zelil olarak vasfetmek demektir :

Kapında, zelil, alçak, alçalmış ve toza toprağı bulanmış, yerde sürünmekte olan biriyim ey Allah’ın Resulü. Garibim, adına dünya denilen gurbetteyim, kimsesiz, çaresizim, ümidim yok, itibarsız, değersizim ey Allah’ın Resulü.

Amel defterim baştan başa isyan ile doludur, huzurunda mahcubum, yapıp ettiklerimden dolayı utanmaktayım ey Allah'ın Resulü. Hulûsi kulunu, aşığaların aşığısında bulunanı (beni) başış dergahında kabul eder misin, mezarım yakınında olsa nolur ey Allah'ın Resulü...'

Bu samimi, gönülden söylenmiş ve Allah'ın Seçkin Elçisi'nin tazimi ile nefsin tahkirine dayanan nefeste geçen bazı ıstılahların anlam dünyasına biraz daha yakından bakalım.

Kapı ile Osman Hulûsi Efendi, Allah Resulü'nden geçilmeksiniz Allah'a ulaşamayacağını ima etmektedir. Hz. Muhammed'in hakikatinden söz eden İslam sufileri, O'nu devre dışı bırakarak Kuran'ın anlaşılamayacağını, Allah'a da ulaşamayacağını beyan etmişlerdir. Prof. Dr. Mahmud Erol Kılıç şöyle der : "Hakikat-ı Muhammediye Abdullah'ın oğlu Muhammed (sav) adıyla Mekke'de bedenlenmiş bir varlıktır ve bedeni hayatı orada başlamıştır ve Medine'de o bedeni hayatı son bulmuştur. O zat, O bedenlenmiş Hz. Muhammed (sav) bir hakikati anlatmıştır. Bu hakikat de aslında kendi hakikatinin açılımıdır. Dolayısıyla sufilere göre Hz. Muhammed'in ağzından sadır olan, nakil edilen hususlar aslında Hz. Muhammed'in hakikatine Cenab-ı Hakk'ın ilham ettiği, vahy ettiği hususlardır. Dolayısıyla vahiy, hakikat-i Muhammediye'den akl-ı Muhammediye inen ve konuşan hakikatlerdir. Hz. Muhammed'i devre dışı bırakarak "sadece vahiy bize yeter" diyen yaklaşımlar bu hususu bilmediklerinden dolayı hakikati parçalamaktadırlar. Çünkü iki hakikat birbirini anlatmaktadır orada. Bir hadis-i şerifte der ki; "İnsan ve Kur'an ikiz kardeşirler." Yani "Biz aynı yumurta ikiziyiz" demiştir Hz. Muhammed (sav) Efendimiz. Kur'an bir hakikatin harfe ve sese bü-

rünmüş, dile intikal etmiş, kağıda yazılmış şeklindedir. Aynı hakikatin bedene, ete, kemiğe bürünmüş haline de Hz. Muhammed derler. Dolayısıyla Hz. Muhammed'in elinde, bizim bugün anladığımız anlamda ayrı bir entite, ikincil bir gerçeklik olarak bir kitap mevcut değildir. Kur'an "ikra" dediğinde oku denildiğinde, ikra kitabet denildiğinde okuma eylemini üzerinde gerçekleştireceği obje olarak elinde Hz. Peygamber'in tuttuğu bir Kur'an yoktu, olmadı hiçbir zaman. Bugün biz Müslümanların elinde tuttuğumuz Kur'an anlamında bir Kur'an değildi o. Aslında sufilere göre bugün elimizde tuttuğumuz Kur'an'ın mushaf düzeyindeki yansımasıdır. Mushaftır bugün elimizdeki kitaplar. Kur'an nerededir o zaman? Mushafın içindedir. Ama ilk okuyuşta elde edilecek şey değildir. Çünkü ayet-i kerimede Cenab-ı Allah kendisi diyor ki biz o Kur'an'ı gizli bir kitabın içinde indirdik. Kitabı kitabın içine koyduk diyor Cenab-ı Allah. Dolayısıyla biz bugün Kur'an okuyoruz diyoruz. Oysa okuduğumuz mushaftır. Mushafı okuyarak, teemmül ederek, mushafın derinliklerine nüfuz ederek Kur'an'a ulaşmamız mümkün. Onun için ehl-i mushaf çoktur ama ehl-i Kur'an çok azdır. Kur'an, Furkan mertebesinden iner. Furkan niteliği, kaynağı ima eder, geldiği yer Ümmü'l-Kitap'tır. Ümmü'l-Kitap'tan, yani kitapların anasından inmektedir. Ümmü'l-Kitap da âlemin ümmü olan Hakikat-ı Muhammediye'dir. Kaynağı aynı ama birisi harf ve ses halindedir. Birisi ete kemiğe bürünmüş halidir. Yeryüzünde bu açıdan sorulduğu zaman Hz. Peygamber'e yürüyen Kur'an denir. Hz. Peygamber ve daha sonra Hz. Ali gibi büyük zatlar hiçbir zaman bir Kur'an-ı Kerim göstermediler. Her zaman "ene'l-Kur'an" dediler; "Kur'an benim" dediler. Kur'an ete kemiğe bürünmüş bir hakikatti onlarda. Bundan dolayı Hz. Peygamber Efendimiz'e izafe edilen bir sözde "benim, şeriati, iti-

kadı naklettiğim sözler bu dinin formel yönüdür, şeriat düzeyidir, ama bir de bunun ötesi vardır: “et-tarikatü ef’ali” benim fiillerim, yapıp ettiklerim de yolumdur, tarikattir. Fakat “el-hakikat-i ahvali”; bir de hakikat vardır ki o da benim halimdir. Dolayısıyla sufilerin İslâm dinini derecelendirerek, derece sistemine tabi tutmaları çok önemlidir. Bugün yeryüzü, kâinat dereceli bir sistem üzerine yaratılmıştır. Kur’an-ı Kerim bu derecelerden bahseder. Kur’an’ı Kerim’de yedi kat semadan söz edilir ve onun misli olarak yeryüzünden bahseder. İlimde derinleşenlerden bahseder. Kur’an’ın aslında semiotik bir diagramını çıkaracak olursak, Kur’an’ı Kerim’deki ayetlerin işaret ediş şekillerinde hep bir dikeylik söz konusudur, yataylıktan ziyade. Siz kendi nefsinizi değiştirmedikçe toplumu değiştiremezsiniz. Siz kendi nefsinizin dönüşümünü yapamadığınız sürece afaki dönüşümü gerçekleştiremezsiniz... Gerek Kur’an-ı Kerim’de, gerekse Hz. Peygamber Efendimizin sözlerinde hep dikeyliğe temas eden noktalar vardır. İşte yatay âlemdeki müthiş bir savaştan dönen arkadaşlarına “bu küçük bir savaştı, basit bir savaştı” deyince bütün dostları şaşırır. “Allah Allah! Bundan daha büyük bir savaş olur mu?” “Evet büyük savaşa şimdi gidiyoruz. O, nefsimizle olan savaştır, Cihad-ı Ekber’dir” deyince demek ki Hz. Peygamber’in esas gayesi dikey olanla ilgilidir. Yatay olan arızıydı. Asli olan dikeyliktedir.” Bu uzun alıntı, meseleyi açıklar mahiyettedir. Osman Hulûsi Efendi’nin naat-ı şerifinde, Efendimiz’in bir ‘kapı’, hakikat dergahının eşiği olarak vasfedilmesinin sırları saymakla tükenmez. Peki şair, kendisini o kapıda nasıl nitilemektedir : Zelil ve toza toprağa bulanmış. Zillet, insana has bir niteliktir. Allah Müzill’dir, insan zelil. Allah’ın kendi nurundan yarattığı ve alemin gözbebeği kıldığı, kainat ağacının meyvesi yaptığı Hz. Peygamber’in yücelik dergahının kapısında

da bizler zeliliz, alçağız, aşağıyız. Osman Hulûsi Efendi bu sırrı pek güzel dile getirmektedir.

Üçüncü mısradaki geçen garib kelimesi de, bizim dünya gurbetindeki halimizi belirtir. Yanı sıra, ‘dünyada garip bir yolcu gibi ol’, ‘müslüman dünyanın garibidir’ rivayetlerini de hatırlamak yerinde olacaktır. Şair aynı zamanda, ‘itibarsız’lığını da belirtmekte ve ‘cihanda itibarım varsa sendendir’ diyen Şeyh Galib Dede’yi hatırlatmaktadır.

İman bir intisaptır ve insan bu bağla şeref kazanır. Bağlandığı kapı, kainatın Efendisinin dergahının kapısı olunca, bu şeref ve itibar daha da artmakta ve ‘O’nu bulan neyi kaybeder, O’nu kaybeden neyi kazanır’ sırrı tecelli etmektedir.

“Serâser defter-i âmâlîm isyan ile memlûdur” mısrası, tevazu ve akıbetinden emin olamama ahlakının doruğundan söylenmiştir. Amel defteri ifadesine ilişkin, İslam Ansiklopedisi bize şöyle der: ‘İnsanın dünya hayatında yaptığı iyi ve kötü bütün işlerin sözlerin kayıt edildiği defter. Bu defter sesli bir film misali insanın her türlü hâl ve hareketini, konuşmalarını zapt eden bir defterdir. Bu kayıt ve zabıtlarla insan ahirette hesaba çekilecek, bu defter insanın leh veya aleyhinde bir şahid olacaktır. Kur’an’da “kitab” olarak zikredilmektedir. Dünya hayatında devamlı olarak insanla beraber bulunan ve onun yaptıklarını kaydeden melekler vardır. Kur’an-ı Kerîm bu melekler hakkında şöyle buyurur: “... Halbuki üzerinizde gözetleyici melekler var, şerefli yazıcı (melekler). Her ne yaparsanız bilirler” (el-İnfittâr, 82/10-12). “O, (İnsan) her ne söz söylerse muhakkak yanında hazır bir gözcü vardır” (Kaf, 50/18). Amel defterine insanın yaptıklarını yazan meleklerle Hafaza* (Hâfıza) melekleri veya Kirâmen Kâtibîn * (Şerefli Yazıcılar)

yahut “Rakîb Atîd” denmiştir. Her insana, kendi amel defteri, Ahiret gününde verilecek ve insan kendi yaptıklarını orada bizzat görüp okuyacaktır. Defterleri sağ tarafından verilen kişiler Cennetlik bahtiyarlar, sol tarafından veya arkasından verilen kimseler ise Cehennemlik bedbahtlar olacaklardır. Bahtiyarların hesabı ya çok basit geçecek veya onlar hiç hesaba çekilmeyecek; bedbahtlar ise çok çetin bir hesapla karşılaşacaklardır. Kur’an-ı Kerîm bu hususta da şöyle buyurur: “...İşte o vakit kitabı (amel defteri) sağ eline verilmiş olan kimse der ki: ‘Gelin kitabımı okuyun. Çünkü ben hesabıma ulaşacağımı (hesaba çekileceğimi) zannetmiştim!. Artık o hoşnut bir hayatta yüksek bir Cennet’tedir “ (el-Hâkka, 69/19-22). “Kitabı sol eline verilmiş olan ise, der ki: ‘Eyvah, keşke kitabım bana verilmeseydi... Hesabının da ne olduğunu bilmeseydim!... Tutun onu hemen bağlayın onu, sonra Cehennem’e atın onu...” (el-Hâkka, 69/25-27, 30-31). İnsan, kendi amel defterinde hayatının bütün teferruatını görünce hayret edecek ve Kur’an’ın tabiriyle şöyle diyecek “Eyvah bize, bu deftere ne olmuş, küçük büyük bırakmayıp hepsini toplamış... “ (el-Kehf, 18/49). Amel defteri insanın dünya hayatındaki kendi yaptıkları ameller doğrultusunda doldurulduğuna, insan da iradeye sahip olduğuna göre amel defterinin iyi veya kötü şeyleri ihtiva etmesinde insanın kendisi etkilidir. “İman edecek salih amel işleyenlerin amelleri zâyî’ olmaz. Biz onu yazmaktayız. “ (el-Enbiyâ, 21/94). Bu hususta başkasını suçlamasına mahâl yoktur. Arzu edilir ki o defter yüz ağartıcı sahifelerle dolu olsun. Yüzümüzün akı olacak salih ameller, o defteri süsleyecek olanlardır. Bu da ancak Allah’ın dinini yeryüzünde hakim kılmak, bu dini yaşamak ve Allah Resulu’nün gösterdiği yoldan gitmekle elde edilir.’ (Orhan Çeker) Bu hal, bu melaldehyken lütuf dergahının eşliğinde bekle-

yen şair kendisini ‘kemter’ olarak görür. Kemter, ‘daha aşağıda olan’ anlamındadır. Başta Yunus Emre olmak üzere veli şairlerin çoğu kendilerini böyle vafederler.

“Sanmanız beni deliyim
Dost bahçesi bülbülüym
Mevla’nın kemter kuluyum
Kimse baha vermez bana”

bunlardan biridir.

Son mısra ile tevazu ve tazim taçlanır :

“Civârında n’ola olsa mezârım yâ Rasûlallâh’

Muhammed (sav) sevgisi, gerçekte muhabbetullahtır.

“Allah’a imanınız varsa elbette Allah’ı seveceksiniz. Madem Allah’ı seviyorsunuz O’nun sevdiği tarzı yapacaksınız. O’nun sevdiği tarz ise O’nun sevdiğine benzemektir. O’nun sevdiğine benzemek ise O’na mutlak anlamda uymaktır. Allah’ı seversiniz, ta ki Allah sizi sevsin” ayetini yorumlarken Seyyit Erkal şöyle der :

“İnsanın Cenab-ı Allah’a duyduğu sevgiden maksat Allah’ın kendisini sevmesini istemesidir. Bunun gerçekleşmesinde bir vasıta var mıdır? Evet, vardır. Her ne kadar dense ki kulla insan arasında vasıta yoktur. Kul eğer Hz. Muhammed’se en yakın kulla Efendimiz arasında bile bir vasıta olmuştur. Hz. Cebrail’dir. İşin başlangıcında, mebedesinde. Mirac’a uzanan ufukta Hz. Cebrail Efendimiz’e muvakkat bir mürşid olmuştur. Elbette bundan, Hz. Cebrail’in, Efendimiz’e üstünlüğü anlaşılmayacak, fakat bir aracılık söz konusu. Bu anlamda da kulla insan arasında elbet-

te risalet aracılıktır, mutlak aracılıktır. Ve Efendimiz'e varis olan zatlar da bu görevi kendisinden sonra devam ettiren kişilerdir. Kendisinden önce diğer nebiler Efendimiz adına bir anlamda bu vazifeyi yapmışlardır. Kendisinden sonra da seçilmiş evliya ve hususan ehl-i marifet bu vazifeyi yapmıştır ve yapmaktadır. Onlar olmasa kâinatın bir anlamda devamının yani Hakikat-ı Muhammediye'nin hakkıyla temsili olmayacağı için devamının da mümkün olacağını söylemek zordur. Efendimiz'e varis olmak nedir, ne anlama gelir?, Bizim her namazda, her rekatte tekrar ettiğimiz Fatiha Suresi'nde çok mühim bir duamız var. 'Bizi hidayete, o dosdoğru yola hidayet eyle' diyoruz. O dosdoğru yola hidayet eyle dedikten sonra demek ki hidayetimiz kendimizden değil, Hadi olan, hidayet veren Cenab-ı Allah'ın hidayete erdirmesiyle devamımız ise, 'dosdoğru yolda nimet verdiklerinin yoluna' devam ile mümkün. Nimet verdiklerinin yolunu da Kur'an-ı Kerim bir başka ayette kendisi tefsir ediyor. Diyor ki; bu nimet verdiklerimiz kimlerdir? Eğer böyle bir sorulacaksa Kur'an-ı Kerim söylüyor: "O nimet verdiklerimiz; nebiler, siddıklar, salihler, şehitlerdir" diyor. O zaman demek ki nübüvvetle bitmiyor mesele. Siddıklar, şehitler ve salihler, nübüvvetin davasını temsil konumunda olan insanlar. Bu anlamda biz veraset-i nübüvvet hakikatini yani Peygamberimize ve peygamberlere varis olma hakikatini siddıklarda, şehitlerde ve salihlerde arayacağız."

Oruçla Arınma

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi, görkemli eseri Divan'da şöyle der :

*“Sana matlûb sensin ey dil gayri bir söz arama
Sendedir ol görecek yüz taşradan yüz arama”*

İnsanın asıl dileği, aradığı, muhtaç olduğu ve istediği ‘kendi’sindedir, ruhundadır. Kendi (self), bir bakıma ‘soul’, yani ruh demektir. Ki ruh ise Rahman’ın soluğudur.

Muhyiddin İbn Arabi hazretleri, ‘ruh’un insandaki ‘Rabb’, Rabb’in tecellisi, nefesi olduğunu söyler.

İnsanın iki kutbu vardır : Nefs ve ruh. Nefs, ruhun emrine girerse, insan baştan ayağa ruh kesilir ve erdemin, olgunluğun, iyilik ve güzelliğin mekanı olur.

Hulûsi Efendi, ‘o yüz sendedir, dışarıda arama’derken, insanın ruhuna yönelmesi gerektiğini beyan eder. İnsan, nefsinin istek ve tutkularından arındıkça, ruhun dairesine girmeye başlar.

Ruh, esasında emanettir ve Allah'ın nefesi olarak, bedende konuktur. Beden için bizim inisiyatik sözlüğümüzde 'iklim' yani yurt, vatan tabiri de kullanılır.

Ruh, arınmış olan bedende, şairane oturur.

Bu, beden mülkünün, ibadet ve kullukla arınması manasındadır. Bedenin arınması ancak kullukla mümkündür. Su, maddi arınmayı sağlar, semavi su ise (Salih ameller) ruhun, arınmış bir yerde ikametini sağlar.

Kulluk için üç tabir kullanır İbn Arabi hazretleri : İbadet, ubudiyet, ubudet.

İbadet, dini ibadet formlarıdır. Namaz, hacc, oruç, zekat vb... Ubudiyet, insanın sürekli ibadetle meşguliyet halidir. Ubudet ise, insanda ubudiyet halinin sürekli galebesine denir.

Namaz dışında da namazda olma, sürekli Allah'ı zikretme, her şeyi O'ndan bilme, O'nu tanıma ve itaat şuuru içerisinde olma, hayır ve şerrin O'ndan geldiğini idrak halinin kesintisizliği, ubudet makamının niteliklerindedir.

Oruç, namaz gibi, insanın nefsanî olandan arınarak, ruhun daire-i hayatına girmesinin vazgeçilmez bir şölenidir.

Oruçla birlikte insanın ruhu, nefsin köleleştirici zincirlerini kırar ve hakiki manada özgürleşme yolunda ilerler.

Bir hadiste, Efendimiz, 'Ramazan'da şeytanların zincirlendiğini' belirtir ki, bu, Ramazan-ı Şerifin kutsî niteliğini ifade eder.

Şeytanın ve nefsin zincirlenmesi, insanın ruhen özgürleşmesi anlamına gelir.

Ubudiyetin yani sürekli ibadet etme halinin, Ramazan-ı Şerif'te, her müminde doruğa çıktığı görülür.

Ramazan-ı Şerif, ilahî bir sofraya, semavi bir meşher, bir ticaret-gah ve pazardır.

Pir Sultan'ın dediği gibi, 'aktarlar dükkanlarını açar'lar bu ayda. İrfan ehlinin açtığı bu pazarda ne ararsan bulunur. Bu sofraya kozmiktir, evrenseldir, umumidir. Herkes çağrılıdır buraya. Asi, muti, günahkâr, abid, efendisinden kaçmış köle, isyana düşmüş biçare, Seyyid'ine tabi mürid, mürşidini bulmamış salık, kadın, erkek, çocuk, yaşlı, herkes bu sofranın çağrılısıdır. Hatta oruç mükellefiyeti olmayan çocuklar, hastalar da...Çocukluğumuzda en şenlikli anlarımız iftar ve sahur idi. Ertesi gün orucumuzu gizlice bir bardak suya feda ettiğimiz günlerde bile, sahurun, o genel sofranın neşvesinden biz de nasiplenirdik. Bu, Ramazan'da Allah'ın Rahman ism-i şerifiyle, Rezzak sıfatıyla azami mertebede tecelli ettiği bir belirtisidir. Rahman, her şeyi kuşatmıştır. Arşı istiva etmiş, varlığın tavanı olan arşı kuşatmıştır. Kalp, beytul-lahtır. Buradaki gönül, öncelikle bize orucu getiren Efendimiz'in gönlüdür. O'nun gönlüne girmek, Allah'ın rızasına ulaşmaktır. Yunus Emre şöyle buyurur : 'Yunus Emre der hoca/Gerekse var bin hacca/Hepisinden iyice/Bir gönüle girmektir' Buradaki gönülden kasıt, Efendimiz'in gönlüdür. Efendimiz'in gönlü ise iman ve İslâm diyarıdır. O'nun rızası, Allah'ın rızasına vesiledir.

İşte Ramazan-ı Şerif, 'bir gönüle girmenin' en elverişli anıdır. Bu anın bereketi hem maddî hem manevîdir. Yoksulluğun son sınırına vardığı ülkemizde, en fakir iftar sofrasında bile birkaç çeşit yemek bulmak mümkündür. Himmet sahibi şefkatli ve cömert Müslümanlar, bu ayda, Allah'ın bahşettiği rızıktan sofralar açar, yoksulların gönlünü şenlendirirler.

Ramazan-ı Şerif’le birlikte şehirlerin üzerine Rahmani bir rüzgar esmeye başlar. Bu, hem gönüllere hem şehirlere hem de ülkelere doğru esen Rahmani bir nesimdir ki, onda Allah’ın rahmet ve merhameti tüter.

Ramazan, bir tezkiye, bir temizlenme, bir arınma, dünya bağlarından kopma, nefsin zincirlerinden boşanmadır. Kalbin cilalanması, parlaması ve temizlenmesidir. Kalp madem Allah’ın evidir, oraya Sahibi’nin teşrifi için arınması şarttır. Bunun en bereketli zamanı Ramazan-ı Şerif’tir.

Ramazan-ı Şerif’te okunan bir Kur’an harfine Allah bin, onbin, yirmi bin bazen kırkbin mükafat verir.

Allah’ın cömertliğine nihayet yoktur. Bu, Ramazan’da iyice taçlanır. Kadir gecesi gibi kutsi bir an Ramazan-ı Şerif’tedir ve o gece Allah, insanlığa evrensel bir hidayet çağrısı olarak indirdiği Kur’an-ı Kerim’ini bağışlamıştır. Bu gecede bir sevaba onbinlerce mükafat verilir.

Çağımızın büyük bilgesi Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi,

*“Bu yolun merdinden olup nefsinı basdın ise
Merd-i meydân-ı cihânsın gel yokuş düz arama”*

derken bu hakikati, bu sırrı ifade etmektedir. Bu yolun merdi olmanın, yiğidi olmanın en elverişli zamanı Ramazan-ı Şerif’tir.

Nefsi ‘basmanın’, nefsin bağlarından azad olmanın imkanı en çok bu ayda açılır...Ruhun, kaynağına doğru ilerlemesi, o semaya uruc etmesi, o göğe yükselmesi, Ramazan-ı Şerif’te adeta ilahî bir lütuf olarak insanların üzerine inmektedir.

Şeytanların bağlandığı, meleklerin aramızda dolaştığı, insanın meleki yanlarının güçlendiği bu bereketli ve feyizli ayda bol bol Kur'an okumak, namaz kılmak, istiğfar etmek, salâvat-ı şerife getirmek, evrad ve ezkarla meşgul olmak, yoksulları gözetmek, fakirleri doyurmak, giydirmek, hastalara bakmak, kimsesizlerin kimsesi olmak gerekir.

İnsan, hemcinsinin sıkıntılarını paylaşmadan insan olmaz. Diğergamlık ve nefsinden önce ötekini düşünmek, nebevi bir haslettir.

Bunun için bir fırsat sofrası önümüze açılmıştır. Ramazan-ı Şerif'te bilhassa kimsesiz ve yoksulların, çaresiz ve hastaların yanında olmak, onların derdine derman bulmak en değerli ibadettir. Bu, fütüvvet ahlakıdır.

Osman Hulûsi Efendi'nin dedikleri gibi,

*“Sînene yazdınsa eğer nakş-ı hayâl-i dil-beri
Gayrıya bakma Hulûsî var şeb ü rûz arama”*

Demek ki, aslolan O'nun rızasıdır. O ise kulluk edenlerin ve gönlü kırıkların kalbindedir.

Mektubat-ı Hulûsi Darendevî'den 16. Mektup

*“Sana matlûb sensin ey dil gayrı bir söz arama
Sendedir ol görecek yüz taşradan yüz arama”*

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi

“Pek Cömert Kardeşime,

Benim canım. Selam ve selamet temennilerinden sonra içeriği hakikatler kaynağı olan, hakikatleri içeren bağrıma basmakla şeref duyduğumuz mektubunuzu alarak âcizane hakkımda - lâyıık olmadığım halde- göstermiş olduğunuz hüsn-i teveccühlerinize erişmiş olmaktan dolayı size teşekkür ederim.

Sual buyrulan övülmeye değer hasletler bir hâl ehlinin kazandığı manevî haller olduğundan bu hususta bir söz demeğe cesaret edemem. Yalnız yüce şahsınızı ümitle bekleme noktasında bırakarak kayıtsız kalmayı da uygun görmeyerek cevabına elden geldiği kadar, gücüm yettiğince başlıyorum ve diyorum ki:

Kesin, sağlam bilgi sahibi kişilerin gittiği bu yol Allah'ın yoludur, dinimizin Efendisi Hz. Muhammed Mustafa (s.a.s.) 'in yoludur. Bu yol sadıkların, İslâmiyet'e gönülden bağlıların yoludur. Bu yolun Efendileri Allah'ın yiğitleridir.

İnsanı kötülüğe sürükleyen nefis (öyle bir) devdir ki, onsekiz bin âlemi yutsa yine de canavarlığı, hırsı, yeme arzusu giderilmiş olmaz. Ancak onu düzeltmeye çalışmak, nefsi yenmeye gayret etmek, onu tedavi etmek gerektiğinden bu ise doğru, gerçek, işinin ehli bir tabibin eli, gücü sayesinde kendisini Rabbine adanmış irfan sahibi bir Allah dostunun dikkat ve ihsanlarıyla ve onların hazırladığı ilaçlarla mümkün olacağı muhakkaktır. Gerçek olan tedavi bu lütuflarla huzura ulaşmaktır. Onların bir nazarı hastaya devadır. Hak yolunun yolcularının bağlandığı yani mensubiyetini alarak doğruluk ve samimiyetle ilim irfan artırmak kastiyla teveccüh kıldığı zâtı kabul, birbirini takiben sağlam bir el üzerine; “Benim Allah’la öyle bir vaktim var ki, ona ne bir mukarreb melek ne de bir peygamber ulaşır.” Peygamberimizin Allah’a olan yakınlığını işaret eden hadisten doğagelmiş bir ders verenin ve hidayet yolunu gösterenin olması icab eder. Böyle bir kâmile bağlanmış olan yaratılmışın hepsi bir araya gelmekle çözmek dursun, harekete geçirmek kudretine bile sahip değillerdir. Çünkü bu bağlanmış bilinen dört ana unsurdan (Hava- Su-Toprak- Ateş) meydana gelmiş bir insan vasıtasıyla, “Allah’ın Kudreti her şeyin üstündedir” ayetinin işaret ettiği manevî bir ticarettir.

Ruhlar, ezel meclisinde mensup olduğu bu âlemde her zaman alışmış olduğu huzur içinde “Allah’a bağlanınız” ayetinin sırlarıyla bağlanmışlardır. Manevî bir doğuştan meydana gelmemiş ve ulvî bir doğuşa vesile olabilecek maneviyata sahip olduğu şüp-

heli olan bir zâta bağlanmanız, sizdeki izlerine bakmanız, kanaatiniz için kâfidir. Kendinize bakın yeter. Eğer mürşidi, hak bilerek çok değerli Pirimize, olanca sadakatınızla bağlandığınız gün gibi aynı iradenizle telkin edilen dersleriniz ve zikirleriniz, tesbihleriniz yalnızca derse yeni başlayanlar hususunda aynen ebedi hayatın kendisi derecesinde olan rabıtaya devam da sürekli bulunsa idiniz, şu tutkunluğunuzla kemal derecesine ulaşarak isteğinize kavuşurdunuz.

İstikrarlı olanlar, ağaç gibi büyürler.

Herhangi bir işin ehli isen onda devam et. Onda ilerlemeye bak demişlerdir.

Sonuç itibariyle-kısaca- size lâzım olan asıl maksada ulaşmak, ona dönmek, Kadri yüce Pirimizin yüzünü görünceye kadar Merhum Hacı Mustafa Efendi'nin tarifi üzerine onun tarzı suretiyle ihlâs ve yakınlığı kati olarak bilinen tarzda rabıtaya ve zikir derslerine devam edersiniz. Allah'ın izniyle güzel yüzlü pederinizin Hacdan dönüşlerinin ardından fırsatı ganimet bilerek huzurlarına gidersiniz. Onun güzel, nurlu aydınlık cemaliyle her bir davranışınızı, tavrınızı da güzelleştirir, nurlandırırınız kardeşim.

Gerçek yardımcı ve yol gösterici ancak Allah'tır..."

Mektûbat-ı Hulûsi Darendevî - 16.Mektup

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi (k.s)

*Günümüz Türkçesiyle Sadeleştirme, Yrd. Doç. Dr. Cemil GÜLSEREN tarafından yapılmıştır.

Yesi'den Gelen Gül Kokusu:

Hacı Bektaş-ı Veli

Menakıbnameler, irfan semamızın büyük yıldızı Hacı Bektaş-ı Veli'nin Nişabur doğumlu olduğunu söyler ama, O'nun manevî toprağı Yesi'dendir. Ahmed Yesevi'nin halifesinin halifesi olarak irfanî hayatı başlar ve İslâm topraklarının çoğuna ayağı değdikten sonra kademi, dünyanın inisiyatik merkezlerinden olan Anadolu'ya gelir, kökleşir.

Onun aslı sudandır. Makalat'ında beyan ettiği üzere, irfan ehli sudan gelir. Her şey aslına dönermiş. O, sudan gelmiştir ve suyun sırrına karışmıştır.

Su, Ehl-i Beyt-i Mustafa'dır.

Kainatta, Tuğrul İnançer hocanın belirttiğı gibi, hem temiz hem temizleyici tek şey vardır: Su.

O'nun kutlu soyundan gelen bilgiler su gibidir. Rengi ve koku olmaz onların. Şekli, biçimi yoktur. Girdikleri kabın rengini

alır, Allah'ın boyasıyla boyanırlar. Kendilerini terk etmişlerdir. İnsan nefsinin terk etmeden Allah gelmezmiş. Kişisel algısını silen, egosunun sınırlarını terk eden büyük veliler, kendilerinde İlahi Hakikat'in tecelli edişiyile birlikte, bir mazhara bir aynaya, eski tabirle bir memerre dönüşürler. Cilalı (mücella) birer ayna olurlar. Hacı Bektaş-ı Veli de, Efendimiz'in kutlu neslinden gelen bu büyük bilge de, Hakk'ın mücella bir aynasıdır.

Prof. Dr. Esad Coşan'ın kusursuz çevirisinden okuduğumuz Makalat'ı da bize söyler ki, Pir Hacı Bektaş-ı Veli, çağının manevî çekim merkezi (Kutb), imam ve temsilcisidir.

Yesi'nin feyizli ve bereketli toprağından esen bir seyit rüzgarı, o kutlu beldeden yayılan bir gül kokusudur. Her velinin özel bir kokusundan söz edilir. Umulur ki Hacı Bektaş-ı Veli, Efendimiz'in sembolü olan kırmızı gül gibi kokuyor olsun. O koku, 'mahiyeti nur hüviyeti nurani olan' Efendimiz'in nurundan gelmektedir. Kamil mürşitler, Efendimiz'in birer tecellisinden ibarettir. O'nun kamil varisleri olarak, Muhammedi hakikati kendi çağlarında temsil ve temessül ederler. Bu temsil keyfiyetindedir ki, Onlarda Nebvi ahlak tezahür eder. İnsanlık için bir sığınak ve liman, bir güvenlik ve esenlik yamacı, bir hakikat mağarası, bir zikir ve tesbih dağıdır. Onların manevî yaylasına çıkanlar o İlahi neşveyi tadanlar bir daha geri dönmek istemezler. Hacı Bektaş-ı Veli, vetedir, çağında arzı tutan sütunlardandır. Efrad ve evtattandır. Seçilmiş ve arınmıştır. Uzun, bereketli ve çileli bir seyr-i süluku vardır. Gittiği her beldede çileye girmiş, her seferinde kırk gün Rabbi'yle halvet olmuş, nefesine verilen hakikatlerin nefhasıyla insanlığa seslenmiştir. Kırk gündən kasıt, Hz. Musa'nın Tur dağında geçirdiği kırk gündür, Efendimiz'in Hira'da yaşadığı kırk özel

gündür. Bu rakamlar tesadüfi veya anlamsız değildir. İbn Arabi hazretleri, “abdiyyet” denilen saf ve mutlak kulluk halini anlatırken, şöyle der: ‘Bu makama eriştirilenlerde Rububiyyet vehminden herhangi bir eser kalmaz. Zaten Allah, nefsinde Rububiyyet vehminden bir eser kalmayana Rububiyyet giysisi giydirir.’ Bu aslında katışıksız kulluktur. Ona ubudet tabir edilir. İbadet, kulluk formlarıdır. Namaz, zekat, oruç, hacc gibi. Ubudiyet, ibadetlerin bir kimsede süreklilik kazanmasıdır. Ubudet ise, bir insanda ubudiyet halinin sürekli galebesine denir. Hacı Bektaş-ı Veli, böylesi bir kamil veli, bir irfan ehli, bir Allah aşığı, bir bilge ve abdaldır. Abdal kelimesinin anlamına baktığımız zaman (ki bedel kökünden gelir, değiştirme yani) bu hakikat bizi karşılar. Allah, kamil velilerden seçtiği bir kulunu abdiyyet makamına yüceltir ve kendi zamanında arzı tutma, onu temsil etme, manevî düzeni koruma ödevini ona verir. O’nu yanına aldığında (ruhunu kabzettiğinde) bir başkasını yerine getirir, onunla değiştirir. Bedel tabiri bunu ima eder. Abdal, bedel edilen demektir. Abdalların ilk özelliği, Allah’ın muhabbetine mazhar olmalarıdır. Bu, akrebiyyet (yakınlaştırılmış olma) hakikatidir. Allah böylesi kamil mürşitlerini Kendisine yakınlaştırır. Bu lütfu mazhar olanlar, abdiyyet düzeyine yükseltir.

Hüseyin Özbay’dan öğreniyoruz ki, ‘Bektaşilerin Velayetname (Vilayetname) dedikleri eserde, Hacı Bektaş-ı Veli’nin hayatına, soyuna ilişkin sahih bilgiler’ bulmak mümkündür. Yeniçeri Ocağı’nın kuruluşunda görev aldığı biliniyor. Osmanlı Devletinin temellerini atan, bu muazzam medeniyeti ilk inşa eden Orhan ve Osman Gazi dönemlerinde etkin bir konumdadır. Baba İshak ve bilhassa Ahmed Yesevi’den manevî dersler almış, onlara halifelik yapmış, nurani meclislerinde bulunmuş, seyr-i sülukuna onlarla başlamıştır.

Hazret'in 13. yüzyılda yaşadığı bütün kaynaklarda belirtilen ortak bir husus. Doğum ve ölüm tarihleri kesin değil, lakin 1270'li yıllar olarak belirtiliyor.

Manevî merkezlerin en önemlilerinden olan Horasan'da zahiri ilimlere ilişkin tahsilde bulunduğu da malum. Anadolu'ya kırklı yaşların başlarında, Moğol istilasının ilk zamanlarında geçtiği belirtiliyor.

Menakıbnameler, Pir'in, Horasan'dan çıktıktan sonra ilkin Neced'e geldiğini belirtiyor. Burada Cenab-ı Ali Efendimiz'in türbesinde kırk gün çileye giriyor. Ardından Mekke'ye gidiyor ve yaklaşık üç sene burada kalıyor. Sonraki güzergahında ise, Şam, Haleb ve Kudüs bulunuyor. Bu ilim ve irfan merkezlerinde farklı medrese ve dergahlarda kalıyor, alimlerle ve irfan sahipleriyle görüşüyor, onlardan feyz alıyor.

Anadolu irfan tarihinin bir başka Muhammedi gülü Yunus Emre ile, Lokman Perende hazretleriyle ve Hz. Mevlana ile görüşmeleri oluyor.

Bilindiği üzere, Ahmed Yesevi, Yusuf Hemedani hazretlerinin halifelerindendir. Yusuf Hemedani ise, yine nesl-i Peygamberi'den olan ve tasarrufunun devam ettiğine inanılan büyük bilge Harakani hazretlerinin dört büyük halefinden biridir. Çığır, oradan Bayezid-i Bistami hazretlerine ulaşır. O damar, ilahî aşk şarabıyla sermest olmuş değerli bilgilerle doludur. Hem seyyid hem şerif olan Harakani hazretlerinin zengin irfanı o damardan akararak Anadolu'ya, Pir Hacı Bektaş-ı Veli aracılığıyla ulaşır.

Bu, Efendimiz'in kalbinden aklına inen Kuran'ın sonsuz ve mutlak hakikatidir.

Hacı Bektaş-ı Veli, yine umulur ki, İlahi Hakikat'in hem dikey hem yatay boyutlarını, zahiri ve batınıyla, ahlakı ve tefekkürüyle Anadolu'nun muhtaç iklimine bir rahmet yağmuru halinde inişi için zorunludur ve bu tarihsel görevi, Hz. Pir, bihakkın ifa etmiştir.

Fütüvvet denilen ve sonradan Ahi teşkilatlarına vücut veren isar geleneği de O'nunla kemale ermiştir.

Fütüvvet ahlakının özünde, insanın nefsinden ziyade ötekini öncelemesi ve feragat ilkesi yatar. Bu öğretisi, bir esnaf teşkilatı ve ahlakı olan Ahilik'in de temelini oluşturur. Hacı Bektaş-ı Veli hazretleri, Fütüvvet ahlakının kusursuz bir temsilcisidir.

Çeşitli şehir ve beldeleri gezdikten ve seferini Anadolu'da, özel görevi için ikmal ettikten sonra Hazret, Kırşehir'e yerleşir. Bugün mübarek bedeni, Hacı Bektaş ilçesini şereflendirmektedir.

Kendisinden bugüne kalan en büyük kitabı miras, Makalat adlı eserdir. İslâm irfanının yoğun bir özeti olan eser dışında, Pir'in kısa bir Şathiyye'si ve Besmele Tefsiri bulunmaktadır.

O'na izafe edilen birkaç risale daha var ise de, bunların sıhhatinden emin değiliz.

Hacı Bektaş-ı Veli hazretlerinin Makalat'ı onbir bölümden oluşur ve şunları konu alır : Marifet'in Aslı, Şeriat'ın Makamları, Tarikat Makamları, Marifetin Makamları, Hakikatın Makamları, Marifetin Bilinen Cevabı, Şeytanın Halleri, Adem'in (as) sıfatları, Adem'in Sıfatı...Varidat biçiminde kalbe gelen ve Kuran'ın hazinelerinden alınmış olan eserden bir iktibasla sizi baş başa bırakıyorum :

“Nefis zalim, can muktesit, gönül sabıktır.

Dünyada kimi adaletli, kimi zalim ve birbiriyle kavga eden beyler var. Vücutta da bir akıl ve bir heva var. Aklın da hevanın da ellibeş askeri var. Fakat akıl askeri; düzen ve temkindedir. Aklın subaşı ilhamdır, hevanın subaşı vesvesedir. Bu ikisi de her gün savaşır. Ne zaman ki akıl askeri heva askerini yenerse, o ten ve can Yaradan katında aziz olur. ‘İnsanoğlunun içinde bir et parçası var. O et parçası düzelirse bütün bünye düzelir. O et parçası bozulursa bütün bünye bozulur. İşte o kalptir.’ Ne zaman ki heva askeri, akıl askerini yenerse, o ten ve can Yaradan katında hor olur. Allah katında din, şüphesiz İslam’dır.”

Varlık Müslimdir

Görmekten kasıt müşahadedir. Müşahade şuhud etmedir. Şuhut içgörüdür. İçgörü ancak kalple olur. Bu hikmettedir ki, 'bunda kalp sahibi olanlar için çok öğütler vardır' buyrulmuştur. 'Akıl sahibi' denmemiştir, çünkü akıl bağıdır. Sınırlar ve kayda bağlar. Akl'ın kök anlamı bağlamaktır. Tıpkı itikat gibi. Akd kökü de bağ anlamındadır. İlkinde sınırlama, ikincisinde ise bağlanma söz konusudur. İman bağlanmaktır. Bir hakikate intisap etme. Burada İslâm'daki gibi bir teslimiyetten çok bağlanma söz konusudur.

Bu sırdandır ki tabiat ve varlık müslimdir deriz. Mümindir demeyiz. Çünkü varlık teslim olmuştur. O halde insan da teslim olmak zorundadır. Ya da şöyle diyelim. İnsan Allah'a teslim olmaksızın varlığı teslim alamaz.

Müşahadesiz iman hem Hz. Ali'nin 'görmediğim şeye inanmam' sözünde ihbar ettiği gibi mutlak bağlanmayı hem de müşahade düzeyine gelmeksizin mümkün olmayı bildirir. Müşahadede

insan görmez ona gösterilir. İnsanın görüşü keskinleşince şuhudi yakın doğar. ‘Ve namaz göz aydınlığım kılındı’ haberindeki göz-nuru bunu ima eder. Namazda İlahi Hakikat’i görmeyen henüz ona girmemiş demektir. Görseydi namaz gözünün nuru olurdu. Namaz teslimiyettir ve müşahade mahallidir. İbn Arabi hazretleri, insanın namazdaki makamının gayret-i ilahî makamı olduğunu söyler. Bu yetkinlik düzeyinde Allah, kulun Kendisinden başkasıyla meşgul olmasını istemez. O’nun isteği emirdir. Tıpkı Kuran gibi. Kutsal kitaplar Rabbimizin bizimle konuşması değildir, sadece O’ndan gelen emirdir. O emreder ve O’nun ‘emr’iyle gerçekleşir varlık. Varlık gerçekte Allah’ın varlığıdır ve varolanlar da O’nun binbir Esmasının donmuş halleridir. Eğer tecelli sürekli ve kesintisiz olmasaydı varolanlar donuk, kristalize ve kaskatı olurdu. Varolanlardaki hareket Esmanın kesintisiz tecellisindedir.

İnançlı, tanrıtanımaz, isevi, musevi, budist, mecusi, şeytanatapar, nihilist, anarşist vs. ne olursa olsun her insan, her an Allah’ın bir isminin tedbiri altındadır. Allah Mutlak Rahman ve Rahim olduğundan haklının da haksızın da üstüne eşit olarak indirir yağmuru. Esmanın tecellisi mümin veya kafir herkeste mütecellidir.

Bu, mutlak inkarın imkansızlığını gösterir.

Küfr’ün sözcük anlamı, ‘örtmek’tir. Gerçeğin üzerine yalancı bir örtü sermektir inkar. İnsan imkansız olanı dener ve inkar eder. Tıpkı varlığın özündeki iman ve teslimiyeti tercihindeki gibi bir seçimde bulunur. Seçimiyle Allah da onun kalbini örter. Böylece küfür çiftyönlü bir biçimde gerçekleşmiş olur.

İnsanın seçiminin belirleyici olup olmadığı konusu hayli tartışmalıdır. Bu belirsizlik de sınavın hikmetinden midir bilmiyorum.

Bildiğimi sandığım şey, Schuon'un dediği gibi İslâm'ın bir vuslat olduğudur. 'İslâm, Allah ile insan arasında bir vuslattır, Allah Allah olarak, insan insan olarak.'

Allah'ın Allah oluşu, O'nun Mutlak ve Sınırsız ve kuşatılmaz oluşudur.

Ne ki Allah'ı yer ve gökler istiva edememiş, mümin kulunun kalbi istiva etmiştir.

'Yere göğe sığmadım inanan kulumun kalbine sığdım.'

Çünkü kalp, insanda İlahi Merkez'dir. İlahi Hakikat'in yadigarı gönüldür.

Bizler yokluktan ve hiçlikten varlık sahasına çıkarken O'nun Rahmetiyle yıkanmış bir halde, saf, arı duru ve O'nun iştiyakıyla geliriz.

Dünyaya ineriz. Dünya denî'dir. Hem aşağı alemlerin en aşağısıdır, hem de 'alçak'tır.

Zalimdir, hilekardır, aldatıcıdır ve kirletir.

Dünyaya inmek bir bakıma adım adım O'ndan uzaklaşmak, kirlenmektir.

Allah'ın Seçkin Elçisi, bir gün yağmur başladığında evinden çıkar ve ıslanır. Dostları merakla yanına gelince de, 'yağmurun biatı tazedir, O'nun kokusunu duyuyorum' der.

İnsanın gelişi iniştir, alçalmadır.

Bu kirlenmedendir ki, O'nun huzuruna namazla çıkmak için abdest alırız. Su hayatın kaynağıdır. Böylece suyla arınarak, suya

yönelerek dünya kirlerinden temizlenir ve hayatın kaynağına doğru yöneliriz. Suyun olmadığı yerde ise bedenimizin asli maddesi ile toprakla teyemmüm ederiz. Yani Rabbimizin huzuruna dönmemiz aslında kökene yönelmemizdir. Kökene yönelmeksiz O'nun manevî huzuruna çıkamayız.

Demek ki bir su ve toprak gibi arı duru ve mütevazi olmak üzere yaratılmışız.

Bizim yücelişimiz zilletimizdedir.

Hz. Musa O'na, 'Sana nasıl yaklaşabilirim?' diye sorduğunda, Rabbimiz, 'Bana ancak Bende olmayan bir şeyle yaklaşabilirsin' buyurmuştur. Musa (as), 'Sana ait olmayan bir şey var mı?' dediğinde de, 'evet' demiştir, 'zillet.'

Bu yüzden iman Allah'ın Sonsuz ve Mutlak Varlığında kaybolmak, küfür ise kibirlenmektir.

Hidayet O'ndandır, Hadi O'dur. Hidayet eden, insanı doğru yola sevkeden sadece Allah'tır. İnsana düşen kendi kişisel algısını silmeye çalışmaktır. İnsanın Allah ile arasındaki en büyük engel kendisidir. Kendisini tümüyle ortadan kaldırmadıkça insan imanda tahkik düzeyine erişemez.

Hidayet istenince gerçekleşen bir şey midir yoksa istenmedikçe de gelip insanı bulan bir şey mi bilemiyorum. Ama bulanların ancak arayanlar olduğuna da inanıyorum. Bu inançla insanın sadece düşkün ve çaresiz bir varlık olmadığını, Allah'ı idrak edebilecek bir kalbe akla ve O'na ulaşan yolu seçebilecek bir iradeye sahip olduğunu görüyorum.

Hakikatte insan Mutlak Varlık'ın sırrına bağlı olarak yaratılmış ve bu sırrın coşkusuyla varoluş alanına gönderilmiştir. Aşk, insanın varoluş hakikatine duyduğu iştihakın adıdır. Küfr belki de köktenci biçimde hileye kaçmaktır. İnsan eğer kaynağı ve tabiatı gereği Mutlak ve Aşkın Varlık'ın soluğunu taşıyorsa ruhunda, O'ndan kaçarak tıpkı intihar gibi köktenci bir hileye kurban ediyor kendini. İslâm özü itibariyle Gerçeklik İyilik ve Güzelliktir. Hidayet rahmettir ve rahmet ihsan ve hüsnün de kaynağıdır. Sc-huon, 'Şehadet akli, Şeriat ise iradeyi belirler' der. Bizim doğaüstü doğamızın gerçekleşmesi ancak şehadet ve şeriatla olur. Şeriat hakikatin perdesi veya örtüsü değil, bizatihi kendisidir. Hakikat'e ulaşmak için şeriata nüfuz etmek gerekir. Şeriata nüfuzun ilk adımı şehadettir.

İnsan varlığının kaynağına döner şehadetle. Hidayeti sadece ve sadece O'ndan dilemek gerekir. İnsanın İlahi Hakikatle arasındaki perdelerin saydamlaşması için Kâbe'ye yönelerek namaz kılması ve İlahi Merkez olan kalbine yönelerek de Allah'ı anması zorunludur. Bu yönelişle birlikte fetih ve inkişaf gerçekleşir. Ruhun açılması ve sıkıştığı yuvanın dar çeperlerinden çıkarak Mutlak ve Sonsuz olan Allah'ın varlığında mutlak olarak gayubet etmesi namazla yani urucla gerçekleşebilir.

Allah Alimdir ve olmuş olacak ve olması mümkün olanı bilir.

O'nun bilişi kaderin inkarını mümkün kılmaz.

Eğer biz sürekli O'nun Rahmetinden umarak hidayet ve şefati dilersek, herşeyin O'na bağlı olduğunu da ilan etmiş oluruz.

Madem Allah vardır o halde herşey O'nunla kaim, mümkün ve vakidir.

Bu durumda O'ndan başka bir şey imkansızdır. O'na rağmen bir şey imkan dışıdır. Bu imkandışılık alanına girme konusunda inatçı olmakla insan hakikatin üzerine siyah bir örtü sermeye başlar. Oysa gözünü kapayan sadece kendisine gece yapar. Yani küfür ve inkarla insan kendi varlığının sesini kısmakta ve bastırmaktadır.

Schuon, 'her şeyde Allah'ı görmek, her yerde Allah'ı görmektir' der.

Tam da burada kendisini kesintisiz biçimde kutsaldan arındıra arındıra nihayet o vuslat imkanını kaybeden modern insanın trajedisine gelebiliriz. Belki de tek trajik olan modern insanın bu halidir.

Modern Batı uygarlığının elikanlı insanı hakiki olanı yitirmiştir. İnsan tercihiyle yitirir ama Allah'ın ona önceden hazırladığı bir yol haritası olduğunu düşünmez. Herşey kaderle takdir edilmiştir. Şairin dediği gibi kuşlar da kaderle uçar. Zaten modern insan 'Hakikat' denince Schuon'un buyurduğu gibi, hemen peygamberin kişiliğinde hatta bedeninde Allah'ın cismaniyetini düşünür olmuştu, oysa müslim Hakikat dendiğinde, O'ndan başka ilah yoktur gerçeğini bilgi düzeyine göre zahiri veya batını anlamıyla düşünür.

Bu düşünüşle müslim aslında kendi iradesiyle Allah'ın belirlediğini seçmektedir. Yani herşey Allah'tandır. İnsan özgür iradesiyle 'özgürce' seçer ama dileyen Allah'tır.

İnsan fitraten mükerrerrem olduğundan Hakkı arar. Kucağında yanlış bulunca da ona sarılır. Bu seçiminde özgür de olsa dileyen ve takdir eden kendisi değildir.

Bizler nisbi varlıklarız, irademiz ve seçimimiz de nisbidir. Ancak Mutlak Varlık'ın dileğine uygun seçimler yaparız.

Biz susarız ve bize rahmet yağmuru inerse kana kana içeriz.

Bizler O'nun ruhundanız, O'ndan geldik ve yine O'na döneceğiz.

Dünyanın Orta Yeri

Arzın kalbi Kâbe'dir, gözü İstanbul.

Yeryüzünün kanı, Kâbe'yle arınır, ciğeri Anadolu ile soluk alır.

Anadolu, dünyanın merkezidir. İlahi merkez, Mekke ve İstanbul'dur.

Anadolu'nun İslâmlaşması, hem tarihin bir dönüm noktasıdır, hem de kader-i ilahînin bir remzidir.

İlahi hakikat, Mekke'de, Efendimiz'in kalbine indikten sonra, arzın çeşitli yerlerine adım adım ulaşmış, yayılmıştır.

Üzerinde yaşadığımız bu kutlu coğrafyanın her karışında bir sahabi izi buluruz.

Efendimiz'in seçkin dostları, O'nun kutlu neslinden gelen bilgeler ve âlimler, Türkiye'nin Asya kıtasında bulunan bu toprakları, İlahi Hakikat'in feyziyle yıkamış, temizlemiş, o nuranî gülşenin Muhammedî gülleriyle şerefleştirmişlerdir.

‘Türkmen’ kelimesinin, ‘Müslüman-Türk’ anlamında Anadolu’daki ilk kullanımı, Türklerin ve onların göç ettiği bu toprakların İslâmlaşmasından sonra gerçekleştiğini başta Fuad Köprülü olmak üzere birçok araştırmacı bildirmektedir.

Sahabilerin Anadolu’nun çeşitli yerlerine gelerek Kur’an’ın İlahi bildirisini ulaştırmaları, bu toprakların aziz bir hatırası olmak dışında, tarihi açıdan da son derece önemli bir sürecin başlangıcı olmuştur. Anadolu’nun birçok şehri, sonradan Hz. Ömer’in hilafeti döneminde Müslümanlıkla tanışır.

İslâm uygarlığının özellikle Selçuklular döneminde ulaştığı derinlik ve zenginlik, Anadolu’nun irfanî ve estetik birikiminin doruğa çıkmasını sağlar.

Mağrib’den Anadolu’ya akan irfan ırmağı, sadece İbn Arabi’yle sınırlı değildir. Efendimiz’in kutlu soyundan gelen Ebu’l-Hasan Harakani hazretleri gibi pek çok bilge, Anadolu topraklarına irfanı taşır. Yusuf Hemedani gibi bir çok halifesi olan Harakani hazretleri’nin irfan geleneğinden gelen Ahmed Yesevi ve Somuncu Baba gibi nice bilge, Anadolu ve Balkan topraklarına gelerek buraları kâmil insanla tanıştırmışlardır.

Anadolu kelimesinin etimolojisinde, ‘güneş’ karşılar bizi.

Doğu Roma İmparatoru Konstantinos VII Porphyrogenetos, Asya topraklarını ondört idari bölgeye ayırdığında, bugünkü Batı Anadolu kısmı Bizans İmparatorluğuna nazaran doğuda kaldığı için buraya, Themata Anatolika adı verilmiştir. Anatole, Yunancada, güneşin doğduğu yer anlamına gelir. Bu ad, Batı dillerine, çeşitli dönemlerde Anatolie, Anatolien, Anatolia biçiminde geçmiştir. Anadolu kelimesi, İbn Hordazbeh’te ‘el-Natolus’, İdrisi’de

ise, 'Natos' şeklinde kullanılmıştır. Zaman içerisinde, Türkler arasında, Anadolu biçiminde yer etmiştir. Bu tezin dışında, Anadolu kelimesinin kökenine ilişkin çeşitli tezler olmakla birlikte, tümünde, aslında, 'güneşin doğuşu'na ilişkin bir ima bulmak mümkündür.

Işık, Doğu'dan yükselir, der bir Yunan atalarsözü.

Sonradan Selçuklu ve özellikle Osmanlı dönemlerinde, Anadolu coğrafyası, sadece 'güneşin doğduğu yer' değil, üzerinde güneşin hiç batmadığı yer haline dönüşür.

Güneş, İlahi Hakikat'in ve Zat'ın sembolüdür.

Şems-i Hakikat, Şems-i Ezeli gibi terkiplere irfanî metinlerde çok rastlarız.

Bu anlamda Anadolu coğrafyası, İlahi Hakikat'in doğduğu ve hükümferma olduğu yer anlamında düşünülmelidir.

Selçuklular, Doğu Roma İmparatorluğunun Asya toprakları üzerine yerleşince, öncekilerin kullanmış olduklarından farklı idari bölümler uygulamışlardır. Bununla birlikte Anadolu adı hiç unutulmamış ve terkedilmemiş, coğrafi bir kavram, bir ülke adı olarak kalmıştır. Ondördüncü yüzyılın ilk yarısında Seyyah İbn Batuta, Anadolu isminin, Küçük Asya yarımadasının ortabatı bölümü için kullanıldığını belirtir. Osmanlı yönetimi, Kanuni döneminde eyalet örgütünü kurarken, ülkeyi, Rumeli ve Anadolu olmak üzere ikiye ayırmış ve yarımada'nın bütün batı yarısı, kadim Themata Anatolika'ya göre, çok daha geniş bir yer kaplayan Anadolu eyaletine alınmıştır. Onyedinci yüzyılın sonunda ondört livaya (sancak) ayrılan ve başında beylerbeyi bulunan eyaletin

merkezi, ilkin Ankara sonradan Kütahya olmuştur. Ondokuzuncu yüzyılın başında bu büyük idari bölüm, birkaç eyalete bölünmüş ve 1864'te sancaklar kaldırılarak vilayetler kurulmuştur. Böylece, Anadolu kelimesi, idari bir anlam taşımaktan çıkmış, coğrafi bir mana kazanmıştır. Ondokuzuncu yüzyılın sonlarında, Anadolu kelimesi, bugünkü kullanım biçimine kavuşmuştur.

Biz, bugün Anadolu derken, Müslüman Türklerin yaşadığı, etnisite kökü ne olursa olsun, İslâm irfanında ortak bir yaşamı kabullenmiş bir topluluğun vatanını kastediyoruz.

Anadolu'nun İslâmlaşma süreci, bir anda olup bitmemiş, uzun bir zaman süreci içerisinde gerçekleşmiştir.

Özellikle Anadolu topraklarına bilgelerin gelişiyle birlikte, her sancakta hatta her köyde bir dergâhın, bir medresenin, bir han-kah ve zaviyenin açıldığı ve İslâm irfanının bu topraklarda bir mayalanma, bir manevî dönüşüm gerçekleştirdiği görülüyor.

Bu manevî hikâyenin bugün de her şeye rağmen sürdüğü söylenmelidir.

Anadolu'nun hikâyesi, bir bakıma bilgelerin hikâyesidir.

Kamil insan, iklim ve yurttur.

Bizatıhi kendisi, hem yaşadığı coğrafyayı temsil eder, hem de, yeryüzündeki varlıklar, kâmil insanın parçalarıdır.

Anadolu'nun öyküsü de, kâmil insanın öyküsüdür.

Bir kâmil insan olarak Hz. Ömer'in döneminde, İslâm orduları düzenli biçimde Anadolu'ya seferler düzenlemişlerdir.

Darendede Tarihi'nden öğrendiğimize göre, 'bu devirde, İslâm ordusu, Suriye ve el-Cezire bölgelerinin geri kalan kısımlarını ve Anadolu'nun güneydoğusunu fethederek Toros dağlarına kadar dayanmıştı.'

Bugün Anadolu'nun manevî çekim merkezlerinden biri olan Darendede gibi birçok Anadolu yerleşim yerinin fethi, bu dönemlerden itibaren gerçekleşmiştir.

Fetih, açılma demektir.

İftitah tekbiri, namazın sırlarına açılmayı ima eder.

Fatih, açandır. Allah'ın esma-yı şerifelerinden biri de Fettah'tır.

Fetihten kasıt, sırların ve kalplerin açılmasıdır.

Bir toprak ancak onu çiğneyenlerin kalbinin açılmasıyla fethedilir.

Bilgeler, hep bir fetih arzusuyla yanıp tutuşurlar.

Asıl fatihler onlardır.

Anadolu'nun büyük fatihlerinden biri de, Somuncu Baba'dır.

Şeyh Hamid-i Veli, güneşin doğduğu yer olan Anadolu'nun aziz topraklarına gönderilen kamil velilerdendir.

Efendimiz'in kutlu soyundan gelen Somuncu Baba'nın Anadolu'nun farklı yerlerinde yaktığı ateş, hâlâ yanmaktadır.

Yine O'nun neslinden ve izinden gelen Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi, Anadolu'nun ilçelerinden Darendede'yi maddî ve

manevî bakımdan imar etmiş, beldeyi manevî bir çekim merkezi haline getirmiştir.

Anadolu, arzın merkezidir.

Kâbe, yeryüzünün kalbi, Anadolu toprakları akciğeridir.

Burada irfan soluk alıp verir, burada kamil insanlar uç verir.

Anadolu, dünyanın orta yeridir.

Anadolu'dan kasıt, kamil insandır.

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Külliyyatı

Çağımızın büyük bilgelerinden Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi'nin Divan, Hutbe ve Mektûbat'ından oluşan külliyyatı, Nâsihat Yayınları'nca okura yeniden sunuldu. Önceki baskılarından farklı olarak, bu kez, Hulûsi Efendi'nin tüm şiirleri, her biri bir hazine değerindeki hutbeleri ve mektuplarının tümü bir araya getirilmiş ve eserlerin niteliğine uygun bir biçim zenginliğiyle yayımlanmış.

Prof. Dr. Mehmet Akkuş ile Prof. Dr. Ali Yılmaz'ın titiz çalışmasıyla, Hulûsi Efendi'nin hikmet dolu şiirleri ve şiirsel metinleri böylece bilimsel bir ayıklama ile ehline ve meraklısına sunulmuş oluyor.

Osman Hulûsi Efendi, Ahmed Yesevi'nin takipçilerinden olan büyük bilge Somuncu Baba'nın kutlu neslinden. 'Fütüvvet' ahlakını kusursuz biçimde yaşamış olması ve irfanını şiirle dile getirmesi açısından da çok önemli. Bugün Darende'de kendisinin başlattığı bir hizmet kervanı, okulları, hastaneleri, çeşitli irfani et-

kinlikleri, doğanın korunması, yoksullara yardım ve öğrencilere burs sağlama gibi çok yönlü bir mecrada sürmektedir.

Hem kendisinden çok ötekini önceleyen bu fütüvvet ahlakı, Osman Hulûsi Efendi'nin yaşamı boyunca sürmüş ve çeşitli alanlarda meyvelerini vermiş, hem de özellikle Divan'ıyla ve diğer metinleriyle irfani bir külliyyat oluşturmak suretiyle, modern Türk edebiyat ve fikir hayatına değerli bir katkıda bulunmuştur.

Hulûsi Efendi'nin bu üç ciltten oluşan külliyyatı okunduğunda görülecektir ki, bir yandan geleneksel/irfani şiir damarımız sürmekte, bir yandan da, düşünceleriyle eylemleri arasında kamil manada uyumu gerçekleştirmiş arifler hala aramızda yaşamaktadır.

Hulûsi Efendi'nin özellikle Divan'ı, bir yandan Divan şiir geleneğine uzanırken, diğer yandan mazmun dünyası ve aşıkane söyleyiş özellikleri bakımından Tekke-Tasavvuf geleneğinden beslenmiştir.

Hulûsi Efendi'nin zengin manevî/inisiyatik birikiminden süzülen şiirler, Niyazi-i Mısri, Yunus Emre, Fuzuli, Molla Cami veya Şeyh Galip Dede'nin şiir dili ve dünyasıyla akrabadır.

O'nu anlayabilmek için, bu geleneğin içinden okumak gerekir.

Anadolu'nun büyük fatihlerinden biri de, Somuncu Baba'dır.

Şeyh Hamid-i Veli (Somuncu Baba), güneşin doğduğu yer olan Anadolu'nun aziz topraklarına gönderilen kamil velilerdendir.

Efendimiz'in kutlu soyundan gelen Somuncu Baba'nın Anadolu'nun farklı yerlerinde yaktığı ateş, hâlâ yanmaktadır.

O'nun neslinden ve izinden gelen Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi, Anadolu'nun ilçelerinden Darende'yi maddî ve manevî bakımdan imar etmiş, beldeyi manevî bir çekim merkezi haline getirmiştir.

İrşada ihtiyacı olanlar için irfan sahipleri kendilerine izin verdiği kadarıyla konuşurlar.

Onlar gerçekte hal ehlidir.

Halin dili ise dediğimiz gibi simge ve sessizliktir.

Sessizliği de içeren bir kelime olarak sekine(t), sakin olma, yerleşme, bir noktaya dönüşme ve orada kalma, bulunma anlamlarını ifade eder. Sekine(t), durulma, dinginleşme, İlahi merkez'e bağlanmadır.

İrfan sahipleri, kozmik çarkın merkezine yerleşirler ve herhangi bir dış etkiyle hareketlenmezler. Onlar bizatihi hareket ettiricilerdir. Bilgelerin sakin, sessiz, hareketsiz duruşları bu sırdandır. Bu, Tao'nun da kökeninde vardır, bütün semavi öğretilerin de kaynağında karşımıza çıkar.

Her âşıkta irfan vardır, ilim vardır. Bugün dahi gündelik sözlüğümüzde ilim ve irfan kelimelerinin bir arada kullanılması anlamsız değildir.

İlahi Hakikat, Efendimiz'le kemalini bulur. O (sav), başla sonu, bidayetle nihayeti, mebde ile müntehayı birleştiren cem makamı'nda bir şahsiyettir. Allah'ın ilk yarattığı şey, O'nun nurudur. O'nun hakikati'ne kalem denir. Allah'ın ilk yarattığı şey kalemdir haberi bunu ima eder. Efendimiz'in kutlu soyundan gelen seyyitler, O'nun manevî mirasının en sadık takipçileridir.

Bunlardan biri de Darende'nin kalbi, giderek yaşadığı dönemin sahiplerinden Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi'dir. Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi, Darende'nin kalbidir lakin, tesirleri bu mekanla sınırlı kalmaz.

O'nun manevî yolunu sürdürenler, izleyicileri, öğrencileri, talipleri, sevgilileri, fakirleri, bu kamil velinin ışığını Türkiye'nin, giderek başka coğrafyaların çeşitli illerine obalarına iklimlerine ulaştırmaya gayret ediyorlar. O nur zaten hale hale yayılarak, gül kokusuna hasret kalmış olan çaresizlere ulaşacaktır. İzleyenlerine düşen, bu ödevi ihlas üzre yerine getirmekten ibaret.

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi, gerçek bir Allah ve Resul aşığı, bir irfan ehli, bir kâmil veli ve mutasavvıf şairdir. Şiirlerinde, Yunus'un, 'firkatli nesnedir' dediği ilahî aşkın çeşitli görünüm ve ifadelerine rastlarız.

İşte birisi :

*İki cihânın zübdesiyim cânibim cânân ile
Ben mekânıym kânımın kânım bana mekân imiş*

*Ayrı bilenler ayırdır uşşâkını mâ'sûkîden
Ben cânıym cânânımın cânânım bana cân imiş*

*Ben bir dürr-i sencîdeyim kânımdır ummân içinde
Ben kânıym ummânımın ummânım bana kân imiş*

*Ya'kûb-veş âh eylerim Yûsuf benimle yâr iken
Ben dürrüyüm Ken'ân'ımın Ken'ân benimle kân imiş*

*Hızr ile buldum hayâtı ben sırr ile erdim ana
Ben âb-ı hayât aynıyım aynım bana ayân imiş*

*Şol vahdete yol bulmuşum âhir o yol ben olmuşum
Îkânı tahkîk görmüşüm tahkîk bana îkân imiş*

*Hulûsî'yi bî-çâreyim her derdlere men çâreyim
Ben seyrimin hayrânıyım seyrim bana hayrân imiş*

Şevk makamında, naz ve niyaz makamında, aşk makamında söylenmiş bu benzersiz şiirler, irfanî geleneğin içinden konuşan ve 'dünyanın nuru çekildi' diyen Heidegger'i yalanlayan müjdelere doludur.

Evet, o semavî sofraya kısmen toplanmıştır çağımızda, ama Allah nurunu tamamlayacaktır.

Osman Hulûsî Efendi'nin Darende'de yaktığı irfani meş'ale yanmaya, gönülleri ısıtmaya devam edecektir.

Nasihât Yayınları'nın üç cilt halinde özgün bir tasarım ve baskıyla okura sunduğu Osman Hulûsî Efendi külliyyatı ile, bu irfani birikim halkımıza ulaştırılmaktadır.

‘Gül Kokusu’nda Bir Roman

Raziye Sağlam’ın, Somuncu Baba Araştırma ve Kültür Merkezi Yayınları’nca yayımlanan ‘Gül Kokusu’ anlatısı, çağımızın kâmil velilerinden es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi’nin (ks) hayatını konu alan ve bir menkıbe tadında okuduğum bir roman. Roman derken aslında bir çekince de koymak isterim, zira roman klasik veya modern (hatta postmodern) türleriyle, bu türlerin içerdiği estetik özellikler, içinden doğduğu toplumsal şartlar bakımından farklı bir anlatı damarını ifade ediyor. Raziye Sağlam’ın bu anlatısı, ne geleneksel ne de modern romanın gereklerine uymuyor. İyi ki de uymuyor zira bir velinin manevî hayatını konu alınca, yazarın kuşkusuz bizim geleneksel anlatı dünyamıza uzanması ve bir menkıbe atmosferinde, dilinde bunu aktarması gerekiyor. Anlatılan sıradan bir insan değil çünkü. Anne ve baba tarafından Hz. Hüseyin (ra) Efendimize uzayan seyyitler silsilesinin altın halkalarından biri...

Üstelik hayatını insanların maddî ve manevî çaresizliğine yönelik hayırlı hizmetlere adanmış bir kâmil veli. Bendeniz Es-Sey-

Yid Osman Hulûsi Efendi hazretlerini geç tanıdım. Bir Darende ziyaretimde elime tutuşturulan iki ciltlik Divan'ını okumaya başladığımda Niyazi-yi Mısri ile karşılaştığımı sandım. Çağımızın başlarında yırtılan ve yarılan bir manevî geleneğin günümüzdeki temsilcilerinden biriydi. Divan'ında İlahi aşk şarabıyla sermest bir halde nefesler, gazeller, ilahiler söylüyordu. İmgeleri, mecazları, arketipleri, mitleri, teşbihleri, tevriyeleri, kinayeleri, atıfları, telmihleriyle bize başta Kutsal Kitab'ımız olmak üzere, O'nun Sevgili Muallim'ini, Efendimiz'i, O'nun kâmil varisleri olan velileri, onlarda dile gelen İlahi Hakikat'i haber veriyordu. Sonra Osman Hulûsi Efendi Vakfı'nın diğer yayınlarını okuma imkânım oldu. Gördüm ki, Darende gibi bir beldede manevî geleneğin kalbi vuruyor, nabzı atıyor. Orada Allah'ın güzel isimlerinden binbir koku esiyor.

Resul rüzgârı ora üzerinden kalbimize birbirinden güzel kokular estiriyor. Sanki İlahi Kelam ilk kez iniyormuş gibi okuyor kayyum müezzinler. Namaz Allah'ın huzur-u manevisinde İlahi Zat'ın hakikatiyle müstağrak bir halde kılınıyor. Geçenlerde her yıl mutad yapılan etkinliklere de katıldım. İlahiyat fakültesinden çok değerli hocalarımla ve diğer konuk dostlarla birlikte Darende'nin manevî atmosferinde birbuçuk gün geçirdik. Gül Kokusu'nu da orada basılmış halde gördüm. Önceden Osman Hulûsi Efendi hazretlerinin hayatını anlatan bu anlatıdan kimi sayfalar okuma imkânım olmuştu. Darende'den esen gül kokusu Raziye Sağlam'ın bu anlatisinde da efil efil esiyor ve kitabın ilk sayfalarından itibaren Efendi hazretlerinin çileli ve feyizli, bereketli yaşamı adım adım kendisini bize açıyor. İhramcızade hazretlerinden başlayarak, Efendi hazretlerinin ebeveyni, nasıl bir ev ve aile ortamına gözünü açtığı, çocukluk ve ilk gençlik yılları,

ardından evliliği, hilafeti ve maddi anlamda yoksul ama manevî bakımdan son derece zengin yaşamının diğer evreleri... Raziye Sağlam'ın anlatımı son derece sade, yalın ve mahalli dil hususiyetleri taşıyor. Kitapta çok sayıda yerel sözcüğe rastlıyorsunuz. Bendeniz Malatyalı olduğum halde kimi sözcükleri tanımakta zorlandım. Tabi Gül Kokusu'nun tek özelliği bu değil. Osman Hulûsi Efendi hazretleri gibi kâmil velilerin yaşamı, olağanüstülüklerle doludur. Allah Resulü'nün kâmil varisi olan veliler, bizim zaman zaman girebildiğimiz o olağanüstü, o elli derece ateşlerde yanılan âlemlerde, gizemli ve nadide bir yaşam sürüyorlar. Bu bakımdan Gül Kokusu romanı, güç bir işe soyunmuş. Kâbe'ye doğru yola çıkan karınca, kendisine gülenlere, 'varmasam da yolunda ölürüm ya' demiş. Bir bakıma Sağlam'ın tutumu da böyle, denilebilir. Öylesi bir zatı anlatmak gerçekten güç. Onun yaşadığı manevî halleri, deruni, batını süreçleri, o olağanüstü halleri, müşahadelerini, vizyonlarını, tattığı manevî güzellikleri, o doyum-suz halleri insan ancak dışardan bir bakışla, bir gözle aktarabilir. Bu ise çeşmenin fotoğrafına, resmine bakmak gibidir. Oradan içemezsiniz. İçmek için bizatihi çeşmeye gitmek zorundasınız. Bu bakımdan Gül Kokusu, belki o cennet rayihâsından sadece birkaç tattır, kokudur. O muhteşem dekordan birkaç çizgidir, izdir. O zümrüt yeşilinin sayısız tonlarından birkaç renktir. O halde kitabı okurken onu yaygın ve egemen edebi sistemin nosyonlarını çok fazla gözetmemek gerekir. Kimi gramer hatalarını ve dil zaaflarını da... Onlar bu anlatılan görkemli dünyanın içerisinde zaten eriyip gitmektedir. Gül Kokusu, oylumlu bir kitap. Ama bir çırpıda okunabiliyor. Beni en çok Efendi Hazretlerinin inanılmaz bir yoksulluk ve çaresizlik içinde geçirdiği günler, o yoksulluğa rağmen gönlündeki zenginlik, hanesindeki bereket, İhramcızade

hazretlerinin onu erken dönemde keşfi, O'nunla manevî ilişkileri, ardından kısa sürede tamamladığı seyr-i süluk öyküsü ve nihayet kendisini insanların maddî ve manevî yaşamına adayışı etkiledi.

Bu hikaye aslında tanıdık. Bediüzzaman hazretlerinin yaşamı böyledir. Gazzali'nin hayatına bakınca bunu görürüz. Yunus Emre hazretleri, Niyazi-i Mısri hazretleri böyledir. Efendi hazretlerinin tabi bir başka önemli özelliği şair olması ve ilahî hikmet ve deyişlerle öğretisini aktarmasıdır. Onun Divan'ına dalan her dalgıç, mutlaka elinde pek çok inci ve yakutla çıkacaktır. Zaten Raziye hanımın kitabında da sık sık şiirlerinden alıntılara rastlıyoruz.

Darende'nin Kalbindeki İrfan

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi (k.s)

İrfan, inisiyatik yatakta akan bilgidir. Allah'ın kulunun kalbine verdiği hikmettir.

Hikmetin dili sembol ve sükûttur. Dile geleni ise, irfan ehlinin halinin taşmasıdır. Bu, başkaları için 'irşad'a vesiledir. İrşada ihtiyacı olanlar için irfan sahipleri kendilerine izin verildiği kadarıyla konuşurlar.

Onlar gerçekte hal ehlidir.

Halin dili ise dediğimiz gibi simge ve sessizliktir.

Sessizliği de içeren bir kelime olarak sekine(t), sakin olma, yerleşme, bir noktaya dönüşme ve orada kalma, bulunma anlamlarını ifade eder. Sekine(t), durulma, dinginleşme, İlahi merkez'e bağlanmadır.

İrfan sahipleri, kozmik çarkın merkezine yerleşirler ve herhangi bir dış etkiyle hareketlenmezler. Onlar bizatihi hareket ettirici-

dirler. Bilgelerin sakin, sessiz, hareketsiz duruşları bu sırdandır. Bu, Tao'nun da kökeninde vardır, bütün semavi öğretilerin de kaynağında karşımıza çıkar.

İslâm irfan seması, Efendimiz'den bu yana yüzlerce mürşit, tasarruf sahibi mürşid, kutup, gavs, imam ve halife'ye şahitlik etmiştir. Her biri Efendimiz'in nuru üzerinden İlahi feyiz alırlar. O'nun kâmil varisleridir. Efendimiz'in nübüvvetinin varisleri âlimlerdir. İrfanının varisleri ariflerdir. Muhabbetinin varisleri ise âşıklardır.

Her âşıқта irfan vardır, ilim vardır. Bugün dahi gündelik sözlüğümüzde ilim ve irfan kelimelerinin bir arada kullanılması anlamsız değildir.

İlahî Hakikat, Efendimiz'le kemalini bulur. O (sav), başla sonu, bidayetle nihayeti, mebde ile müntehayı birleştiren cem makamı'nda bir şahsiyettir. Allah'ın ilk yarattığı şey, O'nun nurudur. O'nun hakikati'ne kalem denir. Allah'ın ilk yarattığı şey kalemdir haberi bunu ima eder. Efendimiz'in kutlu soyundan gelen seyyitler, O'nun manevî mirasının en sadık takipçileridir.

Bunlardan biri de Darende'nin kalbi, yaşadığı dönemin sahiplerinden Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi'dir. O'nun adını duymuş olmakla birlikte, o görkemli Divan'ıyla karşılaşmam birkaç yıl öncesine uzanıyor.

Bir belgesel filmin çekimleri sırasında uğradığımız Darende'ye yaklaşırken bizi gül kokuları karşılamıştı. Gül-i Muhammedi idi o ve gülşenin kırmızı gülüydü. Kırmızı, marifetin rengidir. Gül, Efendimiz'dir, O'nun ruhu gül gibi kokar. Osman Hulûsi Efendi'nin inisiyatik bir sözlüğe ve mazmun dünyasına sahip olan Divan'ından da gül kokuları geliyordu.

Birbirinden güzel ilahi, nefes, gazel, kaside, naat, tevhid, mü-nacatlar... Divan'ı alıp, Darende'den Ankara'ya doğru hareketlendiğimizde, çantamdaki şeyin değerini hissedebiliyordum lakin okudukça buram buram irfan kokan, hikmet tüten, aşk çağlayan şiirleri okudukça Niyazi-i Mısri'nin, Kul Himmet'in, Noksani'nin, Fuzuli'nin, Yunus Emre'nin, Şeyh Galib'in konuştuğu yerden seslenen bir dil olduğunu fark ettim.

O gün bugündür ne zaman kalbim sıkışsa, Divan'ı tefe'ül edip beni karşılayan gazel veya ilahiden saçılan nurlarla yatışıyor, bast hali yaşıyorum.

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi, Darende'nin kalbidir lakin, tesirleri bu mekanla sınırlı kalmaz.

O'nun manevî yolunu sürdürenler, izleyicileri, öğrencileri, talipleri, sevgilileri, fakirleri, bu kamil velinin ışığını Türkiye'nin, giderek başka coğrafyaların çeşitli illerine obalarına iklimlerine ulaştırmaya gayret ediyorlar. O nur zaten hale hale yayılarak, gül kokusuna hasret kalmış olan çaresizlere ulaşacaktır. İzleyenlerine düşen, bu ödevi ihlas üzre yerine getirmekten ibaret.

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi, gerçek bir Allah ve Resul aşığı, bir irfan ehli, bir kâmil veli ve mutasavvıf şairdir. Şiirlerinde, Yunus'un, 'firkatli nesnedir' dediği İlâhi aşkın çeşitli görünüm ve ifadelerine rastlarız.

İşte birisi :

*'Safâ ancak gönülde yâr için sevdâ-yı aşkdır hep
Devâ-yı derd ü gam âlemde bir sahbâ-yı aşkdır hep*

*Gönül bu âlem-i dehr içre sanma hâlî bir dil var
Ezel Mecnûn-ı zülf ü kâkül-i Leylâ-yı aşkıdır hep*

*Gönül vaz gelme her dem secde-i mihrâb-ı ebrûdan
Nigârın vech-i mir'ât-ı Huda ma'nâ-yı aşkıdır hep*

*Gönül Tûr-ı tecellînin teselli sindedir cânâ
Bulursan vâridâtın Hak Yed-i Beyzâ-yı aşkıdır hep*

*Gönül sen "küntü kenz" in mahzenisin sırr-ı vahdetde
Derûn-ı lâ-mekânın lâne-i ankâ-yı aşkıdır hep*

*Gönül tanıklık eyle yâr ile ünse refikim ol
Garîb-i bî-kesim cân vâlih-i deryâ-yı aşkıdır hep*

*Gönül hükmüne bende bu Hulûsî zâr u efgende
Garîk-i bahr-ı hayret bülbül-i gûyâ-yı aşkıdır hep'*

Şevk makamında, naz ve niyaz makamında, aşk makamında söylenmiş bu benzersiz şiirler, irfanî geleneğin içinden konuşan ve 'dünyanın nuru çekildi' diyen Heidegger'i yalanlayan müjdelilerle doludur.

Evet, o semavi sofraya kısmen toplanmıştır çağımızda, ama Allah nurunu tamamlayacaktır.

Belki o inisiyatik adap ve erkan güçsüzleşmiş, azalmış, modernleşme denilen bu küresel musibet her şeyi kasıp kavurmuştur, ne var ki, Es-Seyyid Osman Hulûsî Efendi gibi kamil veliler, aşk ve irfan ehli yaşadıkça ve kalbindeki gül-i Muhammedi böy-

lesi kokular saçtıkça, gülşenin bülbülü böyle şakıdıkça daim bir yol, bir umut, bir ışık vardır.

Divan'ıyla, Hutbeler'iyle, Mektubat'ıyla, mütevazi, bereketli ve hikmetli hayatıyla, engin şefkat ve merhametiyle, gönlündeki Allah, resul ve ehl-i beyt aşkıyla Osman Hulûsi Efendi'nin Darende'de yaktığı irfani meş'ale yanmaya, gönülleri ısıtmaya devam edecektir.

Ne mutlu o kervanda olanlara.

Maveraünnehir Nereye Dökülür?

Bilgelerin Sultanı İbn Arabi, Fetihler kitabının bir yerinde şöyle der: ‘Allah’ın seninle açtığı ilk kapının senin nefsinin kapısı olduğunu bilir misin? Sen, kevnisin. Allah ise, seni var edendir. Varlığı seninle açmıştır. Sen varlığın anahtarıdır. Bu yüzden sen O’nun yanındasın, Allah’tan başka kimse seni bilemez...’

‘Nehrin ötesi’ anlamına gelen Maveraünnehr’in hakikatini ve bu hakikatin Anadolu coğrafyasına, oradan tüm dünyaya yayılışını konuşmaya bu sırdan bakmak gerekir. Fetih, Fettah’ın zuhuru, ruhun açılması, kalbin sırlarının taşmasıdır. Bu, denizin halleri olarak dalgalanma, kabarmadır, büyüme, genişleme, kabz halinden bast haline geçiş...Bu, fetihtir, Şeyh-i Ekber, bu sırdandır ki, fetih, nefsin kapılarının açılmasıdır der.

Cihad’a ilişkin bir ayetin tefsirinde de, (en yakınınızdaki kafirden başlamak üzere savaşın), ‘insanın en yakınındaki kafir nefsidir..’ yorumunu yapar. Yol, O’nundur, O’ndan gelir ve O’na açılır. Üç gezi vardır : O’na, O’nda ve O’nunla... İlk ikisinin nihayeti

vardır ama üçüncüsünün sonu yoktur. Maveraünnehir bilgelerinin yolu, birincisiyle başlar, O'nun sonsuz ve mutlak varlığına katılır ve orada gaybubet eder. Nehir, kamil insan'ın mazmunudur. Dicle, Fırat ve Nil-i Mübarek, arzın kalbi olan Kâbe'nin çevresindeki kozmik dairede dolaşır. Biri Horasan diğeri Elaziğ'dan zuhur eder ama kaynağı cennetü'l-firdevs'tir. Biri, Ceyhun (Amu Derya), diğeri Seyhun (Siri Derya). Biri Arapça, diğeri Farsça öteki Türkçedir. Biri, Buhari, diğeri Hemedani, öteki Bediüzzaman... O'na Seyda da derler, Ahmed Yesevi de... Kendisi bizatihi bir Menzil olan bir köyün kutb-ı azamı da... Kamil insan yağmur gibidir. Biati tazedir. Hali ve onun diliyle marifet ve şuhud'un aktarıcısı, hatta kendisidir. Arza rahmet damlaları halinde iner ve ırmağa dönüşür... Irmak, asli kaynağı olan deryaya kavuşmak için, mahzun şair Fuzuli'nin dediği gibi, 'başını taştan taşa vurarak' sahilsiz ummana dökülür. Burası kıyısız denizdir, kıyı eğer deniz'in bir hali ise, bu berzahın kendisi de kamil insandır. Maveraünnehir, kamil insanın kalbi, kamil insan Maveraünnehr'in Hira'sıdır. İslâm irfanının inzivadan çıkışı, Anadolu'ya oradan Balkanlar'a ve Doğunun en Batısı, Batının en Doğusu olan İstanbul'a, Bursa, Konya, Erzurum ve Sivas'a ulaşması, Anadolu erenlerinin hürucuyla gerçekleşmiştir. Cafer-i Sadık'ın kutlu neslinin ve izinin büyük bilgesi Harakani hazretlerinin ikinci kuşak halifesi Yusuf Hemedani, onun şakirdi Yesevi, O'nun kutlu halifesi Somuncu Baba, O'nun devamı, Ankara'nın, İç Anadolu'nun sahibi Hacı Bayram-ı Veli... Bu irfanî ırmaklar hep Uhud dağından doğar. Taşkent, Buhara, Semerkant veya Fergana... Adı ne olursa olsun, bilgeliğin büyük damarları, arzın yüreği olan Kâbe'den kaynar. Mekke Fetihleri oralıdır. Feta nerede, kime, nasıl görünürse görünsün, hep Kâbe'nin ehadiyyeti simgeleyen siyah renginden

gelir. Bugün, üzerinden sosyalist bir samiyeli geçmiş olmasına rağmen hâlâ irfanın çiçekleri açıyorsa Fergana'nın, bu, Alemin Nuru'nun kademine girmiş kamil insanlara vatan olmasındandır. Anadolu'ya bilgelik, bu ırmaklardan akmıştır. Maverâünnehir'e, 'bereketin ötesi' de denir. Bereket'in aşkın kaynağı. Bereket, manevî feyzin nisan yağmurudur. Sedef Semerkand ve Buhara'dır, inci, Fergana. Bu rüzgar Yesi'nin dağlarından eser. Şems hızırdır, Mevlâna sırdır, Yesevi sırların annesidir. Hemedani, fütüvvetin aslıdır. Başkasının nefsinin kendi nefsinde öncelemenin diğer adı ahiliktir ki bunu büyük Melami kartalı Somuncu Baba'nın yedi katlı Fatıha tefsiri bize anlatır. Yesevi hem şair hem veli hem kılavuz, hem ahi, hem evrandır. Maverâünnehir, nehrin sadece ötesi ve bereketi değil, Anadolu'nun diğer adı ve yakasıdır da. Anadolu, Maverâünnehir haznesinden, kırk günlük kozmik bir inziva zamanını kat ederek gelmiştir Anadolu'ya. Abdalların, pirlerin, erenlerin ve ahilerin büyük medeniyetinin şiiirini yazmak da Ni-yazi Mısri Sultan'a, Yunus'a ve Hz. Mevlâna'ya nasib olmuştur. Bize, Maverâünnehir'in sırlarının dilini en güzel Mısri Sultan'ın kelimeleri anlatır:

*“Ta ezelden biz bu aşk içinde rüsva olmuşuz
İsmimizdir söylenen manada Anka olmuşuz*

*Gerçi suret aleminde sandılar kesretteyiz
Kesret içre bilmediler ferd ü تنها olmuşuz*

*Şol izafet ü taayyün sofların giysek ne var
Çünkü ondan soyunup manen muarra olmuşuz*

*Mantıku't-Tayr'ın lugat-ı mutlakından söyleriz
Herkes anlamaz bizi bizler muamma olmuşuz*

*Lafz u suret u cism ile anlamak isterler bizi
Biz ne elfazız ne suret cümle mana olmuşuz*

*Katreler ırmağa ırmağ erdi bahre cem olup
Kavuşup birbirine hala o derya olmuşuz*

*Zahidin zikr ettiği şol harf ü savtın resmidir
Zakir ü mezkur u zikre biz müsemma olmuşuz*

*Sofinin şol hay u hu'yu narasından almayız
Vasil-ı deryayız biz ol sestem Müberra olmuşuz*

*Alleme'l-Esma'ya mazhar ister isen gel beri
Adem ü hem O'na talim olan Esmâ olmuşuz*

*Ten gözüyle Mısri'yi surette görsem deme kim
Zira biz ol Kaf u suret içre Anka olmuşuz...'*

Mısri Sultan der ki, Selçuk ve Osmanlı medeniyetlerini Horesan erenleri inşa etmiştir.

Onlar sütun (veted) durlar, arzın hamili kamil insanlardır.

Arz, onların omuzları üstünde yükselir.

Onlar Mukarrebun melekleri gibidir.

O kadar yakınlaştırılmışlardır ki, ne kendilerini ne gayr'ı ne de Allah'ı bilirler. Çünkü Allah'ın sonsuz ve mutlak varlığında gaybubet etmişlerdir.

Maveraünnehir, işte bu büyük sırrın adıdır.

Anadolu'nun büyük sırrıdır.

‘Aşk İlahî Güzelliklerin Seyridir’

Konuşan

Musa Tektaş

Sadık Yalsızuçanlar, 1980’li yılların ilk yarısından itibaren hikaye, roman, masal, deneme ve araştırma türlerinde pek çok eser vermiş, günümüz edebiyatının önemli adlarından biri. O’nu “Şehirleri Süsleyen Yolcu” adlı ilk eserinden itibaren hikmetin izini süren bir yazar olarak tavsif etmek yanlış olmaz. Evet Yalsızuçanlar, yitiğimiz olanın peşinde geçirdiği çeyrek ömre kırkı aşkın eser sığdırmış. Son olarak Muhyiddin İbn Arabi’ye dair Gezgin adlı romanıyla dikkatleri üzerinde topladı. Almanca ve İngilizceye de çevrilen eseriyle yazar, Türk Edebiyatına tasavvufi bir neşve, deruni bir rüzgar estirmeyi başardı. Dergimizde Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi’nin (k.s) Divan’ından çeşitli gazellerle alakalı yazıları da hayli ilgi topladı. Yazarla, yazı serüvenine ilişkin konuştuk.

Sizin ilk hikayelerinizden itibaren tasavvufi semboller eserlerinizde önemli bir yer işgal etti. Bu husus nasıl başladı, nasıl gelişti?

Bendeniz İlahi Hakikatle arasında zulmani perdelerin kalınlaştığı bir ortama gözlerimi açmıştım. Çocukluk ve ilk gençlik yıllarım bunun acılarıyla ve anılarıyla doludur. Gençlik çağına girerken Risalelerle tanıştım. Bu, dünyamda büyük bir değişikliğe yol açtı. Söz ettiğiniz kitaptaki Şehirleri Süsleyen Yolcu'daki öyküler hep o eserin ikliminde kalınarak yazılmıştır. Gözlerimi ıslık ıslık bir dünyaya açınca, o gözkaşaştırıcı güzelliği anlatma isteğiyle dolduğumu hatırlıyorum.

Fakat sonradan okumalarınızın çeşitlendiği, ilgi ve dikkatlerinizin deruni bir alana yöneldiğini görüyoruz. Edebi okumalar yaparken nelere dikkat ettiniz?

Doğrusunu isterseniz sistematik okumalar yapmış değilim. Evet çok okuyordum, iştahla, ne bulursam saldırıyordum. Roman, hikaye, inceleme, çeviri eserler, felsefi kitaplar, sosyoloji kitapları, tarih, estetik, edebiyat, din, tasavvuf ne bulursam okuyordum. Açlığı süratle bastırmak ister gibi...Ama her zaman merkezde Risale vardı. Merkezsiz okumalara inanmıyorum.

Çeşitli türlerde yazıyorsunuz fakat daha ziyade hikayeci olarak anılmak istiyorsunuz, bunun nedenini açıklar mısınız?

Doğrudur, bir çok yazı türünde kalem oynatmaya çalışmama rağmen, asli uğraşımın öykü olduğunu söylemeliyim. Bu, sanırım, derdimi en samimi şekilde öyküyle dile getirmemden olsa gerek.

Hikayeleriniz modern hikaye tarzına da pek uymuyor, geleneksel şekle de. Onları nasıl tavsif edebiliriz?

Bendeniz daha çok bizim hikaye damarımızdan beslenmeme rağmen, her kitabımla birlikte daima yeni biçimler, yeni anlatım tarzları denemekten kendimi alamam. Şehirleri Süsleyen Yolcu'dan sonraki kitaplarımın her biri bu arayışın şahidi olarak ortaya çıkmıştır. Mesela kısa, imgesel ve açıkuçlu metinlerden asla vazgeçemedim. Bizim alegorik tahkiye geleneğimize sadık kalmaya ama yenilikçi çalışmalar yapmaya gayret ettim. Tabi modern yapıları anlayabilmek ve anlatabilmek için bu zorunlu. Bu yüzden hep yenilenmeye, yazımı yenilemeye çalışmışımdır.

Sufi geleneğine aşırı bir ilginiz var, bu ilgi nasıl doğdu ve gelişti?

Dediğim gibi okumalarım beni bu vadiye doğru sürükledi. Eserleri okurken hep birtakım altmetinler olduğunu hissediyordum. Gitgide İlahi Hakikatin iç boyutu olan tasavvuf irfanına doğru odaklaştım, orada yoğunlaştım. Hz. Mevlana'yı sürekli okurdum. Attar, Cami gibi sufi sanatçıların kitapları hep başucumdaydı. Nihayet İbn Arabi hazretlerinin derin dünyasıyla karşılaşınca artık okunmaya değer çok az şeyin olduğunu farkettim.

Tasavvufu nasıl tarif ediyorsunuz?

Bu tabi bizim haddimizi aşmamız anlamına gelir ama sadece şunu söyleyebilirim. Tasavvuf, dinin batını boyutudur. Bu anlamda "La mevcude illa Hu" yu, "La ilahe illallah"ın iç boyutu olarak okumamız mümkün.

Cüneyd-i Bağdadi hazretlerinin bir tarifi var...

Evet, yanlış hatırlamıyorsam şöyle diyor: ‘Tasavvuf, Allah’ın seni sende öldürüp ebediyen Kendinde diri kılmasıdır.’

Peki bu nasıl gerçekleşiyor?

Zannediyorum bu, insanın öncelikle fakr vadisine doğru sürüklenmesiyle açılıyor. Yani sufiliği bir yol olarak acz ve fakr yolu biçiminde niteleyebiliriz. Bir de insanın kendisini bütünüyle yitirerek Cenab-ı Hakk’ın varlığında ve azametinde varkılnma cehdine girişmesi gerekiyor. Biliyorsunuz Melametiyye bir yol adı olduğu kadar bir ahlaki tutumdur da. Hangi gelenekten olursa olsun Nakşi, Kadiri, Halveti, Celveti, Rufai, Şazeli hangi vadiye girerse girsin insan melami olabiliyor. Melameti tavrın da sufiler kaynağını şu ayette buluyorlar:

‘Onlar kınayanın kınamasından korkmazlar.’ Yani insanların ne düşündüğü, ne söylediği ve nasıl davrandığı önemsizdir, Allah’ın dileği, rızası ve takdiri önemlidir. Bu hem benliğin hem de ötekinin aradan tümüyle kalkmasıdır. Bir hadiste Efendimiz zaten şöyle buyuruyor : ‘Sabah uyandığında ne yapacağını düşünerek değil, Allah’ın sana ne yapacağını düşünerek uyu.’

Bilhassa son beş yılda yayınlattığınız kitaplardaki hikayeleriniz yoğun bir tarzda tasavvufi mazmunlarla dolu. Bunu bilinçli bir tercih olarak mı yapıyorsunuz yoksa zuhurata mı tabi olarak yazıyorsunuz?

Sufilerin eserleriyle yoğun bir biçimde ilgileniyorum. Okumalarım daha çok o yönde gelişti.

Zannediyorum bu eğilim ve çabalar beni hep tasavvufi imgelere doğru itti. Bendeniz öykülerimi, yazılarımı daha çok zuhu-

ratla yazıyorum zaten. Bu benim yazıyla, gerçek edebiyatla ilk temasımdan beri böyle olageldi. Bir metin üzerinde öyle uzun uzadıya çalışmam. Kendisini ifade etme tutkusu taşıyan her fikrin dile dönüşme konusunda sabırsız olduğunu düşünürüm.

Divan-ı Hulûsi-i Darende'iden çok sayıda gazele yorumlar kaleme aldınız. Dergimizde yayınlanan bu yazılarınızda hem Tekke-Tasavvuf edebiyatına vakıf olduğunuz görülüyor hem de Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi'nin (ks) eserlerinden çok etkilendiğiniz anlaşılıyor. Divan'la ne zaman nasıl tanıştınız?

Bir belgesel filmin çekimleri için Malatya'ya gelmiştik, oradan Darende'ye uğrayıp çeşitli kayıtlar aldık. Meğer bizim Darende'ye geliştimiz Efendi Hazretlerinin bir hazine kıymetindeki Divan'ıyla karşılaşmak içinmiş. Divan'ı okumaya başladığımda bir hayret hali yaşadım. Sanki Niyazi-i Mısri konuşuyordu, Yunus Divanı'ndan nefesler okuyordum sanki, Şeyh Bedreddin'in Varidat'ı, Molla Cami'nin hikmetleri, Hz. Mevlana'nın gazelleriyle karşılaşmıştım. Osman Hulûsi Efendi'nin Divan'ına ilişkin yazdığım ilk yazıda onu elime aldığımda hissettiğim duyguyu anlatmaya çalışmıştım. O, tam anlamıyla geleneksel bir dil, inisiyatik bir gramer, bir ifade tarzına sahip. Şiirlerine dikkatle baktığımızda Efendi Hazretlerinin manevî makamlarını ve menzillerini bulabiliyorsunuz. Bunun için birazcık kalp gözünün açılmış olması gerekiyor. Aksi takdirde insan o hazineden istifade edemez. Kalbini ona açmazsa, o da sırlarını okuyana açmaz.

Bir konuşmanızda Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi'yi (ks) geleneksel anlamda bir ârif olarak tavsif ettiniz, bunu biraz açar mısınız?

Efendim bu mevzular aslında bizim boyumuzu, haddimi aşıyor. Bizler henüz yolun başındayız, bizde ne tecelli ne inkişaf var. Böyle olunca da o zatlara ilişkin konuşmamız haddimizi aşmamız anlamına gelir. Ama kınanmayı göze alıp şöyle söyleşebiliriz: Merhum Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi, geleneksel manada bir ârif, bir insan-ı kâmil. Yani insan-ı kâmil olan Efendimiz'in, kainatın minyatür hali olan Peygamberimizin kâmil varislerinden. Tabi o kutlu nesilden geliyor. İlmiyle, irfanıyla kemale ermiş, kemale ermenin yollarını kendi şahsında gösterebiliyor. Hz. Ayşe validemize Efendimiz'in kişiliği, ahlakı sorulduğunda şöyle der: 'O'nun ahlakı Kuran'dı.' Nesefi, insan-ı kâmil için 'Kuran'ın kardeşi' ifadesini kullanır.

Hatta bizatihi Kuran'dır da denir. Yani kâmil insan, başta Efendimiz olmak üzere bütün Nebi ve Resullerdir ve onların varisleri olan kâmil velilerdir. Kâmil insan varlığın hakikatinin nefsinde tecelli ettiği, cem olduğu kişidir. Zaten biliyorsunuz fakr makamından sonra cem son düzeydir. Yani başla sonun bitişmesi hakikati. Bu kâmil insanda tecelli eder. Çünkü İlahi Hakikat ancak cem halinde idrak edilebilir. İşin başı ve nihayeti kâmil insanın nazarında aynı anda müşahade edilir. Bütün veliler, Allah'ın Kendi ruhundan üflediği ve Kendi suretinde yarattığı kâmil insanın tecelli mahallidir. O yüzden varlıklara şefkatle, merhametle muamele ederler, adildirler, İlahi nizamı korurlar, doğayı korurlar, her varlığın hukukunun tahakkuku için çalışırlar. Onların gözleri uyur ama kalpleri uyumaz. Zühd ve taat bu sürecin ilk aşamalarıdır. Sonrasında artık başka yetkinlik düzeyleri gerçekleşmeye başlar. Osman Hulûsi Efendi'nin Divanı'nda olsun Mektubat'ında olsun kâmil insanın vasıflarından zuhur eden duygulara fikirlere rastlarız. Açın Divan'ı örneğin tefe'ül edin hep İlahi Hakikat'te ve aşkıta müstağrak bir ruhun terennümlerini bulursunuz.

Bunun dışında benim açımdan son derece ilginç olan yönü geleneksel tarzda şiirler yazıyor olması ve manevî birikimini şiirsel bir dille aktarması. Bu da geleneksel bir durum. Zira baktığımız zaman sufilerin, âriflerin çoğu manzum konuşmuştur. Her velinin değilse de çoğu evliyanın bir divanı mutlaka vardır. Nefesleri, gazelleri, mısra-ı bercesteleri vardır. Divan da böylesi bir niteliğe sahip bir eser. Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi'nin şiirleri Divan şiiriyle Tekke şiirinin arasında bir yerde duruyor. Onu ne Divan'a ne de sadece sufi tarzına sığdırabiliriz. Onun dili ve dünyası son derece özgün. Aslında bize müşahadelerini yazıyor.

Kendi vizyonlarını aktarıyor. Bunu da şiirle yapıyor. Bu, tabii Hz. Mevlâna'da kemaliyle gördüğümüz bir tarz, bir tavır. Anlatımı son derece içten ve yalın. Ayrıca sözleri doğrudan kalp hayatımızı besliyor, ruhumuzdaki incelikleri daha iyi görmemize yol açıyor.

Bir tefe'ül yapalım mı?

Hay hay, bakın ne diyor:

*“Bu cihanın mülk ü malı eğlemez bu gönlümü
Zevk u şevki mah u salı eğlemez bu gönlümü
Gayrılarının hadd ü hali eğlemez bu gönlümü
Düşünüp ruhsar-ı yarı ağlarım ah ağlarım”*

Bakın şimdi yar derken, had, hal, ben, saç, göz, yanak, yüz, göz derken, mal derken bütün bu mazmunların kadim geleneksel bir irfanın içinden söylenmiş olduğunu düşünmeksizin, bunun farkında olmaksızın O'nu doğru yorumlamanız, ondan istifadeniz mümkün olmaz. İnisiyatik metinlerde, sufiler meyhane derken tekkeyi kastederler, saki mürşittir, kadeh feyizdir, mesela ağız feyz kaynağını sembolize eder, saç kesrettir, o yüzden küfr-ü

zülfi ifadesi kullanılır tevriyeli biçimde yani hem saçın siyahlığından kinaye, gece, siyah, karanlık, küfr manası ima edilir hem de küfr'ün gerek kelime gerekse ıstılahi anlamı. Küfr biliyorsunuz örtmek demektir. İnsanın vicdanını, asli doğasını örtmesi, asli tabiatından uzaklaşması, gerçeği gizlemesi, hakikati örtmesi. Yunus Emre hazretleri şöyle der: 'Bizim sevdiğimiz Hak'tır/ Bu, halka göz ü kaş gelir.' Osman Hulûsi Efendi'nin Divan'ında da nefis mertebesinden bakıldığında sevgiliden, kaşından, gözünden, yanağından, saçından, beninden söz edilmesi şaşırtıcı gelecektir. Oysa kalp mertebesinden bakılınca, Mevlevi şeyhlerinden İbrahim Dede'nin beyan buyurduğu üzere, vechin sembolizmi gerçekte İlahi hakikat'in sembolizmidir

Bunu biraz daha açabilir misiniz?

Bu hikmeti aslında Muhyiddin İbn Arabi Füsüs'un son fassında temellendirmiştir.

Nedir o bahis?

Biliyorsunuz Füsüs'un son fassı, Efendimiz'in bir hadisinin yorumudur. Bana dünyanızdan üç şey sevdirdi : Kadın, güzel koku ve namaz gözümün nuru kılındı.' Muhyiddin İbn Arabi bunu yorumlarken, aşkın metafiziksel hakikatini ortaya koyar. Bütün muhabbetler, aşklar, şevkler, incizap ve cezbelere, hep varolanın Varedici'ye olan iştihakındandır. Gerçekte seven de sevilen Allah'tır. Şeyh, ikiliğin hatta kadının da yaratılmasıyla üçlüğün ortadan kalkması gerektiğinden bahisle, seven sevilen ve aşk üçlüsünün yok olmasını sadece O'nun vechinin belirmesini serdeder. Bundan hareketle sufi şair eğer 'yüz'den söz ediyorsa bundan kastı Sevgili'dir, yani Mahbub-ı Hakiki olan Allah'tır. İn-

san yüzünden kasıt ise âriflerin bulunduğu zikir ve tefekkür meclisidir. Yanak'tan maksat, onların toplandığı yerde kandil gibi ışık yayan güzellik kaynağıdır, mürşittir. Hat'tan maksat, zahittir. Eğer şair 'ben' (hal) diyorsa -ki bu mazmunlar Osman Hulûsi Efendi'nin hemen bütün gazellerinde, ilahilerinde karşımıza çıkar-hakikatte taklik düzleminden tahkik mertebesine yol bulan, hem nefsinin hem de Maşuk'unu hakikatiyle görebilen, batınını mamur kılmak için dışını harab etmekten çekinmeyen, dünyaya karşı kayıtsız bir âriften, 'abdal'dan söz etmektedir. Göz örneğinin, yani 'çeşm' -bu da Divan-ı Hulûsi-i Darende' de sıkça karşımıza çıkar- nazarı daima ehadiyyet aleminde mest olmuş tevhid ehlini simgeler. Kaş (ebru), alem mülkünün taht-ı saltanatında hüküm süren muvahhid sultan'ı sembolize eder. Ağız mesela kutb'un bizatihi kendisini de simgelemektedir. Şimdi buradan bakınca, Osman Hulûsi Efendi'nin gazellerinin, selefi sufilerininki gibi bütünüyle İlahi Hakikat'i idrakten başka bir şey olmadığı rahatlıkla görülecektir.

Peki niçin bu hakikatleri bu sembollerin, mazmunların ardına gizliyorlar?

Bu soru çok önemli zira, irfani şiirin, yahut şöyle diyelim şiirin irfani niteliğinin ve doğasının ipucunu verir. Osman Hulûsi Efendi'nin ilahilerinde olduğu gibi bütün İslâm şiiri, yani Efendimiz'in ifadesiyle hikmet olan şiirde dünyevi nazarla idrak edemeyeceğimiz, öteki alemlere ait hakikatler dile gelmektedir. Oysa bunların bu dünyanın insanına hitap etmesi yani dile dönüşmesi ancak bu mülke ait kelimelerle, sembollerle mümkündür. Bu durumda şair yüz, yanak, ben veya hat derken, biz bu kelimelere dünyevi nazarla değil, uhrevi bir bakışla bakmaksızın

doğru anlayamayız. Yani bu manaların cismani alemde aranması gerekir. Mesela Osman Hulûsi Efendi bir beytinde, ‘dosttan gayrı ki yok dünyaca hiç varım benim/Olmasın dünyada andan özge bir yarım benim’ diyor. Bu iki dize bile tek başına bu muazzam hakikati aktarmaya yetebiliyor. Dostu Allah olan için dünyanın, O’ndan gayrının, masivanın bir değeri olur mu? Yani kalbini Dost’un aşkı doldurmuş olana cihanı versen bir değer ifade eder mi? O halde O’nun aşkıyla çılgın bir bülbül olup devamlı inleyen bir aşık, Allah’tan başkasını anar mı? Her sözü aslında O’nu anlatmaz mı? İbn Arabi hazretleri Tercümanu’l-Eşfak adlı eserinde bunu açıkça dile getirir.

Hangi güzelden söz ettiysem hep Sen’in güzelliğinden kinayedir/Hangi evi anlattıysam hep Sen’in Beyt’inden söz ediyorum.’

Bu tam da Hamid-i Veli Hazretlerinin halveti ve melami tavrının ifadesi değil mi?

Kesinlikle öyle. Somuncu Baba biliyorsunuz Üveysü’l-Karani hazretleri gibi kendisini sırlayan bir veli. Rivayet edilir ki Bursa Ulu Camiin açılışında Sultan Bayezid’in ısrarı üzerine namaz kıldırır ve hutbe irad eder. Hutbesinde Fatıha suresini yedi farklı manada tefsir eder ve kimliği deşifre olur. Bunun üzerine sırta kadem basar. Tabi Somuncu Baba’nın ta Horasan’dan Yesevi damarından getirdiği bir fütüvvet ahlakı var, onu gözönüne almaksızın bu tutumunu da doğru anlamlandırmak mümkün olmaz. Fütüvvet ahlakında, insanın nefsinden ziyade ötekini düşünmesi ve hep diğergam olması, başkasının hukuku ve saadetiyle telezzüz etmesi söz konusu. Bu esasında Efendimiz’den gelen bir haslet ama Muhyiddin İbn Arabi’nin tefekküründe de var. Mağrib tasavvufunda fütüvvet ahlakı önemli bir yer işgal eder. Yesevi hazretleri

de bunun gürbüz bir damarını teşkil ediyor. O'nun halifelerinden olan Somuncu Baba'da bu ahlakın kâmilen tahakkuk ettiğini görüyoruz. Ondan Hacı Bayram-ı Veli hazretlerine geçiyor. Tabi bu bizim ahilik geleneğine de zemin sağlamıştır. Somuncu Baba'nın Bursa'ya, Darende'ye, Aksaray'a oradan bütün iklime, bütün cihana sirayet eden bu ahlakı, O'ndan yüzyıllar sonra yine O'nun neslinden gelen Osman Hulûsi Efendi'de de karşımıza çıkıyor. Halvetiyye ve melametiyye ahlakında insan Hazrettir ve hakikatte safiyyun olan insanın bir iklim olarak gerek bedeni gerekse nefsi- ki burada nefsi klasik arapçadaki gibi ruh anlamında kullanıyorum- Allah'ın, Allah adıyla tecelli mahallidir. O halde O'na hizmet Hakk'a hizmettir. Bunu yaparken de bir elin diğerinden habersiz olması makbuldür. Bu melami tavır sufinin şiiirinde de kendisini gösterir. Bir de bu az önce mananın mazmunla örtülmesi meselesine ek olarak şunu belirtmek isterim, şimdi bir Yunus beytini hatırladım şöyle diyordu: 'Yunus bir söz söylemiş hiç bir söze benzemez/Münafıklar elinden örter mana yüzünü.' Tabi bunu nasıl yorumlarsanız yorumlayın, yani size geniş bir yorum alanı bırakabiliyor, ama hakikati zahiriyle sınırlayanları, manayı gizleyerek bir tür cezalandırma eğilimi de söz konusu. İbn Arabi hazretleri bir eserinin mukaddimesinde bunu belirtir.

Manaları mazmunların arkasına gizledim. Bundan bir maksadım, zahir ulemasını tecziye etmektir, der.

Son katıldığımız Somuncu Baba etkinliklerinde bir foruma başkanlık ettiniz.

Darende'deki manevî atmosferi yakından görme inkarı buldunuz. Etkinliklerle ilgili intibanız nasıl oldu?

Vakıf yöneticilerinin daveti beni çok mutlu etti. Severek, koşarak geldim. Etkinlikler de çok yoğun programlardan oluşuyordu. Forum oldu evet, çok da yararlı oldu, ama beni asıl Darende'nin manevî havası, insanların samimiyeti, sadeliği çok etkiledi. Bu yılki etkinliklerde musiki, sohbet, forum ve çok yoğun görüşme programları vardı. Vakıf, Somuncu Baba'nın melametine uygun bir biçimde bir dizi çalışma yaptı. Umarım bu çabalar genişleyerek, derinleşerek sürer. Bir de şunu farkettim. Darende bir ilçe, Anadoludaki pek çok belde gibi, maddi merkezin hayli taşrasında ama İlahi Hakikat'e yakın, o açıdan bakıldığında bir merkez. Yani merkezi bir niteliğe sahip. Çünkü İlahi Merkeze yani insandaki kalbe, gönle sesleniyor, beytullah olan gönlün ortasında yer alıyor.

Divan'la alakalı yazılarınızı kitap olarak görebilecek miyiz?

İnşallah, o yönde bir girişimimiz olacak.

Adı ne olacak?

Değişebilir ama 'Aşıkların Sırrı' adı bana sıcak geliyor.

Aşkı burada hangi manada kullanıyorsunuz?

Aşk İlahi güzelliklerin seyridir. Dilerseniz bunu Osman Hulûsi Efendi'nin Divanı'ndan birkaç beyitle açalım:

*"İşit aşıkların sırrını ta'n eyleme ey ihvan
Veren aşk u muhabbeti değil mi Hazret-i Sübhan"*

diyor. Bu beyitle, Osman Hulûsi Efendi bize, aşk sırrından haber verir. Aşıkların sırrını duyup da onları yadırgama, onları suçlama ey kardeş, aşkı ve muhabbeti Cenab-ı Hak bağışlamıyor

mu? Öyle ya, Yaratıcı'nın Vedut adıyla bahsettiği aşkı ve iştiyakı kula niçin çok görüyorsun?

Aşk, varlığın mayasıdır, özüdür. Allah varlığı yaratmıştır ve onu insanla serfiraz kılmıştır.

İnsanı yeryüzüne halife olmak üzere yaratmıştır ve ona gönül adında bir hazine bağışlamıştır.

Gönül Rabb'in evidir. Orada aşk adlı sultan oturmaktadır. Allah, kulunu yaratmıştır ve ona iştiyak duymuştur. Adem'e Havva'yı eş kılmıştır ve aralarına bir iştiyak vermiştir. Böylece varlıklar, aşk iksiriyle can bulmuş, sevgi bağışla bağlanmış, muhabbet ateşiyle yanmıştır.

Sevdiği için aşığı ayıplama, suçlama. O bir sırdır, sırların sırrından bir sırdır. Aşk bir varlıktır, varedici varlıktır. İnsan aşk yolundan yürüyerek hakikate ulaşır, hakikate ulaşmanın gönlüne aşk ateşi düşer.

*“Tecelli eder ol Mevlâ cemâl-i yârdan âşika
Görünen ol, gören oldur heman âşıklara her an”*

diyor ardından. Bu dizeler bütün bir tasavvuf irfanının özünü ele verir. Cenab-ı Hak, güzeldir, güzelliği sever ve güzel yaratır. Bedi adı O'nun binbir adından biridir ve her şeyi örneği olmaksızın, kusursuz bir güzellikle yaratan anlamına gelir. Mevla, sevgilinin güzelliğinden tecelli eder, varlık aleminde belirir. Gerçekte görünen de O'dur, gören de O'dur. Yani seven, sevilen ve aşk adında bir üçlü varoluş yoktur, bunların üçü birdir. O halde sevenin sevilende kendisini yok etmesi, fani kılması gerekecektir. Sevgi ise aralarındaki iştiyaktır. Yani Vedut adıyla Yüce Yaratıcı

sevgiyi, seveni ve sevileni var eder. Kaynak birdir, yaratan bir, bu üçlü de neyin nesi, bu çokluk da nereden çıkıyor? Seven, sevgilisinde kendisini görür. İkisi birdir. Sevilen, seveni öldürür ve kendisiyle birleştirir. Bir sevgi kalır arada, sonra o da birleşir ve vahdet olur.

‘Nereye baksam seni görüyorum’ diyen aşık, bize bu sırrı anlatmaktadır.

Aşk bir sırdır, sırların sırrından bir parıltı, bir alem, bir iz, bir nişan, bir işaret.

Aşk bir kıvılcımdır, bir ateştir, yakar ve yakıcılığıyla yeni bir vücudun varlığına vesiledir.

Aşk bir kanattır, onu takınan yıldırım gibi şimşek gibi uçar, berk gibi geçer.

Bize bu sırrı, yeniden anlatan Es-seyyid Osman Hulûsi Efendi, şöyle sürdürüyor:

*“Görününce kılar cân u dili hayrân cemâline
Cemâl-i zâtını âşık gözüyle eder ol seyrân”*

Yani bir bakıma aşk, müminin kalbinin arşıdır?

Tam da böyledir. Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi bir ilahisinde bunu terennüm eder:

‘Yolundadır yolluğumuz/Haliyledir halliğimiz/Herkes bilir kulluğumuz/Semt-i Yara doğru gider’ ‘Demiyledir dermanımız/Dost yüzüdür seyranımız/Çekilüben kervanımız/Semt-i yara doğru gider’ Bu kervan, bahtiyarlar kervanıdır. Aşıklar kervanı. Sevgili’nin semtine doğru akan o büyük nehrin içindeki damlacıklar gibidir

aşıklar. O büyük hakikate katılmış ve deryanın tümü olmuşlardır. Damlanın deryaya katılarak deryanın kendisi olması, 'kâmil insan'ın macerasını anlatır bize. kâmil insan olmanın yolu O'nun yolunda hiç olmaktan, her türlü dertle dertlenmekten, kulluktan, muhabbetten ve aşktan geçer. Zerre nasıl Vedud'un aşkıyla dönüp durursa, insan da o meczup mevleviler gibi aşkla seyeran etmektedir.

Nereye baksam seni görüyorum diyen sufi şair gibi Osman Hulûsi Efendi de, sürekli Dost'un yüzünü seyrettiğinden söz eder:

*'Hulûsi paktır özümüz
Yolunda haktır yüzümüz
Duyar ise her sözümüz
Semt-i yara doğru gider'*

Aşkın bir bahr-ı umman olduğunu söyleyen şair, ona haddi kenar da olmayacağını ifade etmiştir. Osman Hulûsi Efendi de, gönlün bir bahr-i umman olduğunu söyler:

*'Gönül bir bahr-i ummandır, ona haddü payan olmaz
Derunu dürr ü cevherdir ki pinhandır ayan olmaz
O dürr ü cevheri bilip, heman sarrafına tapşır
Bu cevher cevher-i Hak'tır, gayrılara beyan olmaz'*

Bu cevherin, Hakk'tan gelen manevî ilim, feyiz ve hikmet olduğu aşikardır. Hikmet ise, kulun, ona mazhar oluncaya değin ibadet, taat ve takva üzere yaşamasını gerektiren ve Cenab-ı Hakk'ın inayetiyle verilen bir servet olduğu kesindir. Hikmetin

'gayr'ıya verilmediğini ifade ediyor Osman Hulûsi Efendi. Buradaki 'gayr', semt-i yara doğru gitmeyen kimsedir.

Bu güzel söyleşi için çok teşekkür ederiz, bizimle düşüncelerinizi duygularınızı paylaşma inceliğini gösterdiğiniz için...

Asıl ben teşekkür ederim ilginiz için. Söz uzar yüzyıl olur diyor zarif bir yazar. Dilerseniz bir Yunus beytiyle son verelim: "Dilsizler haberini kulaksız dinleyesi Dilsiz kulaksız sözü can gerek anlayası"

Aşıkların Sırrı

“Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi, geleneksel manada bir ârif, bir insan-ı kâmil. Yani insan-ı kâmil olan Efendimiz’in, kâinatın minyatür hali olan Peygamberimizin kâmil varislerinden.

Tabi o kutlu nesilden geliyor. İlimle, irfaniyla kemale ermiş, kemale ermenin yollarını kendi şahsında gösterebiliyor. Hz. Ayşe validemize Efendimiz’in kişiliği, ahlaki sorulduğunda şöyle der: ‘O’nun ahlaki Kuran’dı. ‘Nesefi, insan-ı kâmil için ‘Kuran’ın kardeşi’ ifadesini kullanır.

Hatta bizatihi Kuran’dır da denir. Yani kâmil İnsan, başta Efendimiz olmak üzere bütün Nebi ve Rasullerdir ve onların varisleri olan kâmil velilerdir.

Osman Hulûsi Efendi’nin Divanı’nda olsun Mektûbat’ında olsun kâmil insanın vasıflarından zuhur eden duygulara fikirlere rastlarız. Açın Divan’ı örneğin tefe’ül edin hep İlahî Hakikat’te ve aşkta müstağrak bir ruhun terennümlerini bulursunuz.

Bunun dışında benim açımdan son derece ilginç olan yönü geleneksel tarzda şiirler yazıyor olması ve manevi birikimini şiirsel bir dille aktarması.”

NASİHAT YAYINLARI
www.nasihatyayinlari.com
yayin@nasihatyayinlari.com